

Supplerende budget 2024-2027

31. august 2023

Indhold

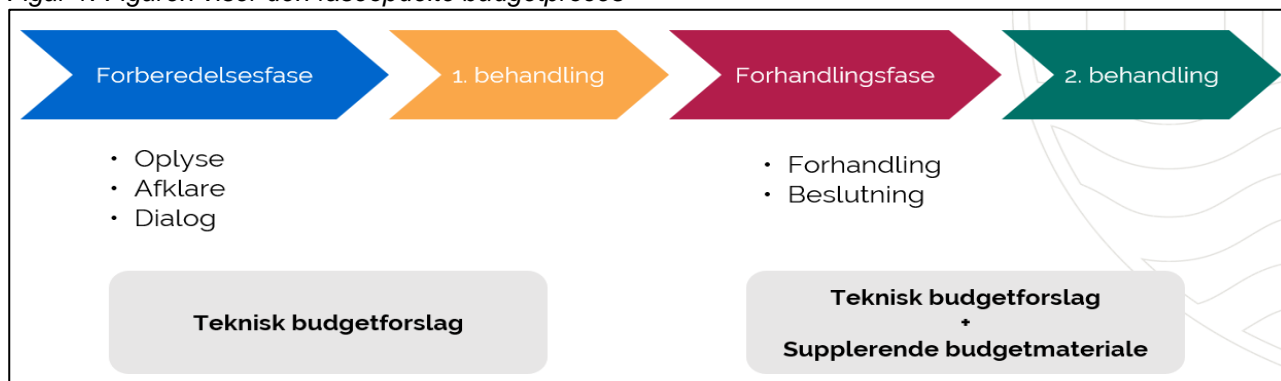
I. Faseopdelt budgetproces	1
Forberedelsesfasen – det tekniske budget	1
Forhandlingsfasen – det supplerende budget	1
Resultatopfølgelse – Det økonomiske råderum.....	2
II. Det supplerende budget	3
1. Økonomiaftale - Økonomisk råderum i Haderslev Kommune	3
1.1. Serviceramme	3
1.2. Anlægsramme	3
1.3. Lånetilsagn og andre lånemuligheder	3
2. Budgetkorrektioner	4
2.1. Ændret grundskyld og justering af bloktilskud	4
2.2. Løft af den kommunale serviceramme	4
2.3. Lov- og cirkulæreprogrammet	4
2.4. Anlægsperiodiseringer	5
3. Demografiberegninger	6
3.1. Børne- og Familieudvalget	6
3.2. Senior- og Sundhedsudvalget	6
4. Budgetanalyser	7
5. Drift - Udvalgenes budgetudfordringer og øvrige prioriteter	10
5.1. Social- og Handicapudvalget	11
5.2. Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget	12
5.3. Børne- og Familieudvalget.....	13
5.4. Kultur- og Fritidsudvalget.....	14
5.5. Teknik- og Klimaudvalget	15
5.6. Ungeudvalget.....	16
5.7. Senior- og Sundhedsudvalget	17
5.8. Økonomiudvalget.....	22
5.9. Vækst- og Udviklingsudvalget	23
5.10. Land- og Byudviklingsudvalget	24
6. Anlæg - Udvalgenes forslag til anlægsprojekter.....	25
6.1. Nettooverblik supplerende budget	25
6.2. Social- og Handicapudvalget.....	26
6.3. Børne- og Familieudvalget	28
6.4. Kultur- og Fritidsudvalget.....	30
6.5. Teknik- og Klimaudvalget	37
6.6. Senior- og Sundhedsudvalget	55
6.7. Økonomiudvalget.....	58
6.8. Vækst- og Udviklingsudvalget	61
6.9. Land- og Byudviklingsudvalget	65
7. Grundkapitalindskud - Landsbyggefonden	69
8. Budgetspørgsmål afledt af gruppeformændene	72
Bilag 1: Lov- og cirkulæreprogrammet	80
Bilag 2: Anlæg – Investeringsoversigt fra teknisk budget inkl. periodiseringer	85
Bilag 3: Supplerende budget Anlæg – Oversigt over forslag til anlægsprojekter	87

I. Faseopdelt budgetproces

Et ambitiøst og solidt budget er fundamentet for den fremtidige udvikling af Haderslev Kommune. Vejen dertil skabes med et grundigt og gennemarbejdet budgetmateriale, som kommunalbestyrelsen kan træffe kvalificerede beslutninger på baggrund af.

Budgetlægningen for 2024 (overslagsår 2025-27) er inddelt i to faser: Forberedelsesfasen og forhandlingsfasen. Formålet med faseinddelingen er at skabe synlig opdeling mellem det administrative og tekniske budgetgrundlag og den politiske proces. På denne måde skabes der maksimalt politisk råderum, som kommunalbestyrelsen kan prioritere imellem i forhandlingsfasen.

Figur 1: Figuren viser den faseopdelte budgetproces

Forberedelsesfasen – det tekniske budget

I forberedelsesfasen afklares de økonomiske forhold på de enkelte serviceområder, og fagudvalgene involveres for at få belyst de udvalgsspecifikke udfordringer og prioriteter.

Omdrejningspunktet i denne fase er det tekniske budget, der udgør basen for budgetlægningen. Det tekniske budget indeholder primært de kendte driftsrammer og de vedtagne anlægsprojekter fra budget 2023-2026.

Forhandlingsfasen – det supplerende budget

Parallelt med udarbejdelsen af det tekniske budget, er der arbejdet med det supplerende budget. Formålet med det supplerende budget er at give kommunalbestyrelsen det bedst mulige forhandlingsgrundlag, så de enkelte elementer er belyst og gennemsigtige i forhold til de økonomiske konsekvenser. Materialet er udarbejdet i løbende dialog med Direktionen, Økonomiudvalget og fagudvalgene.

Det supplerende budgetmateriale består af mange forskellige elementer, herunder fagudvalgenes udfordringer og prioriteter, der er belyst ved en administrativ gennemgang af budgetterne og præsenteret på budgetseminaret den 21. juni 2023.

Det supplerende budget består af følgende elementer:

- Eventuelle finansielle korrektioner som følge af økonomiaftalen
- Budgetkorrektioner herunder lov- og cirkulæreprogrammet ud fra en administrativ gennemgang og indstilling
- Demografiberegninger
- Budgetanalyser
- Oversigt over udvalgenes budgetudfordringer på drift
- Oversigt over udvalgenes øvrige prioriteter
- Oversigt over udvalgsfremlagte budgetudfordringer på anlæg
- Budgetemner som gruppeformændene ønsker belyst af forvaltningen

Resultatoppgørelse – Det økonomiske råderum

Resultatoppgørelsen er vist i det tekniske budget, men der er i nedenstående lavet en række tilføjelser, der er markeret med orange. Det drejer sig om: Ændret grundskyld inkl. justering af bloktilskud, Haderslev Kommunes andel af løft af servicerammen på 650 mio. kr., udgifter til lov- og cirkulæreprogrammet samt periodiseringer på anlæg.

Dette giver et mere retvisende råderum end angivet i det tekniske budget. Tilføjelserne skal formelt besluttes i forbindelse med 2. behandlingen i Haderslev Kommunalbestyrelse.

Resultatet bliver, at det samlede økonomiske råderum er på 72,052 mio. kr. i 2024, 11,851 mio. kr. i 2025, 49,338 mio. kr. i 2026 og 42,700 mio. kr. i 2027. Det gennemsnitlige råderum over årene er 43,985 mio. kr.

Resultatoppgørelse (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Personskatter	-2.738,919	-2.849,517	-2.956,339	-3.082,164
Selskabsskatter	-61,924	-44,691	-44,105	-43,655
Grundskyld	-166,839	-152,423	-145,852	-145,482
Ændret grundskyld inkl. justering af bloktilskud	-28,068	-11,479	-8,424	-7,078
Generelle tilskud	-1.514,460	-1.604,931	-1.719,486	-1.808,320
Andel af 650 mio. kr.	-6,025	-6,025	-6,025	-6,025
Indtægter, i alt	-4.516,235	-4.669,066	-4.880,231	-5.092,724
Driftsudgifter	2.843,142	2.837,455	2.835,172	2.835,210
Lov- og Cirkulære	3,085	2,614	5,538	6,694
Pris- og lønfremskrivning	-	188,054	384,491	590,095
Aktivitetsbestemt medfinansiering	260,244	260,244	260,244	260,244
Overførselsudgifter	1.137,808	1.137,808	1.137,809	1.137,809
Nettodriftsudgifter, i alt	4.244,278	4.426,174	4.623,254	4.830,052
Renteudgifter (nettoerter)	3,917	3,114	3,100	2,887
Resultat af ordinær drift	-268,039	-239,779	-253,877	-259,785
Anlægsudgifter	174,689	164,050	150,150	174,200
Anlægsindtægter	-6,050	-4,400	-4,400	-28,400
Anlæg periodiseringer	-21,950	12,850	3,000	6,100
Nettoanlægsudgifter, i alt	146,689	172,500	148,750	151,900
Resultat af skattefinansieret område, i alt	-121,350	-67,279	-105,127	-107,885
Lånoptagelse	-35,392	-30,400	-30,625	-22,667
Afdrag på lån	83,290	84,928	86,414	87,852
Grundkapitalindskud	0,900	0,900	-	-
Balanceforskydninger	0,500	-	-	-
Samlet balance på det skattefinansierede område	-72,052	-11,851	-49,338	-42,700
Resultat af det brugerfinansierede område	-	-	-	-
Resultat i alt	-72,052	-11,851	-49,338	-42,700

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Rammeoverholdelse			
(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	Beregnet ramme 2024 jf. KL	Indarbejdet i Budget 2024	Forskel
Servicerammen	2.938,539	2.892,117	-46,422
Anlægsramme 1%	193,000	141,411	-51,589
Anlægsramme KL's vejledende	159,817	141,411	-18,406

"+" betyder overskridelse af ramme   "-" betyder luft til ramme

II. Det supplerende budget

1. Økonomiaftale - Økonomisk råderum i Haderslev Kommune

Aftalen mellem Regeringen og Kommunernes Landsforening sætter rammerne for den kommunale økonomi. Økonomiaftalens konsekvenser for Haderslev Kommune gennemgås med henblik på at give et overblik over det økonomiske råderum. Det økonomiske råderum danner udgangspunktet for mulighederne for at prioritere de budgetudfordringer og budgetforslag, som præsenteres senere i det supplerende budgetmateriale.

Den 25. maj 2023 indgik Regeringen en aftale med Kommunernes Landsforening om kommunernes økonomi for 2024. De overordnede punkter i aftalen er:

- Kommunernes servicerramme hæves med 1,700 mia. kr. (svarende til 17,000 mio. kr. i Haderslev Kommune) til i alt 304,800 mia. kr.
- Anlægsloftet sættes til 19,300 mia. kr.

1.1. Servicerramme

Servicerrammen afgør, hvor mange midler Haderslev Kommune må anvende på serviceområdet. Overordnet set er der en servicerramme som kommunerne skal holde sig inden for. Servicerrammen for Haderslev Kommune er på 2.938,751 mio. kr. i 2024.

1.2. Anlægsramme

Anlægsrammen bestemmer, hvor mange midler Haderslev Kommune må anvende på anlægsområdet.

Den beregnede anlægsramme for 2024 opgives i to scenarier. De forhenværende år har beregningsgrundlaget for Haderslev Kommunes anlægsramme været 1 % af den overordnede ramme på landsplan, hvilket svarer til 193,000 mio. kr. i 2024.

I år har Kommunernes Landsforening (KL) ligesom sidste år, foretaget nye beregninger som ser på det historiske anlægsniveau de seneste 10 år og sammenholder det med landsgennemsnittet og andre faktorer. På den baggrund er de nået frem til en vejledende anlægsramme for Haderslev Kommune på 159,817 mio. kr.

1.3. Lånetilsagn og andre lånemuligheder

Forvaltningen gør opmærksom på, at der i det tekniske budget er indarbejdet et forventet låneoptag på 35,392 mio. kr. i 2024, 30,400 mio. kr. i 2025, 30,625 mio. kr. i 2026 og 22,667 mio. kr. i 2027. Disse låneoptag kan henføres til Jomfrusti-projektet og ældreboliger i Gram.

Kommunernes lånemuligheder er regulerede af lånebekendtgørelsen. Generelt er der meget begrænsede muligheder for at optage lån.

2. Budgetkorrektioner

I forlængelse af økonomiaftalen og den aktuelle økonomiske situation er der følgende korrektioner, som skal håndteres i forhandlingsfasen:

- Indarbejdelse af ændret grundskyld i 2024 og frem samt nedjustering af bloktilskud som følge af forhøjet grundskyld
- Indarbejdelse af Haderslev Kommunes andel af 650 mio., kr. som følge af løft af den kommunale serviceramme i 2024 og frem
- Indarbejdelse af Lov- og cirkulæreprogrammet i 2024-2027
- Indarbejdelse af foreslåede periodiseringer på anlæg

2.1. Ændret grundskyld og justering af bloktilskud

Den 30. august 2023 udmeldte Skatteministeriet et nyt revideret skøn for kommunernes indtægter på grundskyld. Det nye skøn betyder for Haderslev Kommune en merindtægt i grundskyld på 28,068 mio. kr. i 2024 og 25,785 mio. kr., 27,271 mio. kr. og 29,486 mio. kr. i hhv. 2025, 2026 og 2027.

Merindtægten på grundskyld betyder samtidig en nedjustering af bloktilskuddet i overslagsårene. I 2024 har reguleringen ingen konsekvenser for Haderslev Kommune, da hverken udligning eller bloktilskud er ændret som følge af de nye skøn for ejendomsskatten. I 2025 nedjusteres bloktilskuddet i Haderslev Kommune med 14,306 mio. kr., 18,847 mio. kr. i 2026 og 22,408 mio. kr. i 2027.

2.2. Løft af den kommunale serviceramme

Regeringen besluttede den 24. august 2023 at prioritere flere penge til velfærden. Det betød, at den kommunale serviceramme fik et løft på 650 mio. kr. fra 2024 og frem.

For Haderslev Kommune betød denne beslutning et løft i bloktilskuddet på 6,025 mio. kr. Beslutningen er indarbejdet i det supplerende budget som et supplement til økonomiaftalen.

2.3. Lov- og cirkulæreprogrammet

Lov- og cirkulæreprogrammet består af lovændringer og økonomiske kompensationer fra staten. Folketinget vedtager løbende bindende lovændringer, der betyder flere eller færre opgaver til kommunerne. Staten er forpligtet til at tilpasse bloktilskuddet til den ændrede opgavemængde, og i økonomiforhandlingerne aftaler Regeringen og Kommunernes Landsforening den økonomiske kompensation. I tabellen nedenfor gennemgås effekterne af aftalen for Haderslev Kommune fordelt på udvalgsniveau.

Lov- og cirkulæreprogrammet indgår i det supplerende budget, fordi fordelingen på udvalg formelt set skal politisk besluttes af kommunalbestyrelsen.

Fordeling af lov- og cirkulære program (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Social- og Handicapudvalget	5,601	5,254	4,938	4,965
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	-3,355	-3,596	-3,043	-1,884
Børne- og Familieudvalget	1,525	1,525	1,525	1,525
Teknik- og Klimaudvalget	0,457	0,393	0,328	-
Senior- og Sundhedsudvalget	0,156	-	2,088	2,088
Økonomiudvalget	-1,299	-0,962	-0,298	-
Lov- og cirkulæreprogram, I alt	3,085	2,614	5,538	6,694

"+" betyder udgifter/mindre indtægter "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Tidligere års beslutning om en bagatelgrænse på 0,050 mio. kr. er videreført. Det betyder, at beløb under 0,050 mio. kr. reguleres på kassen og der justeres ikke i fagudvalgets budgetramme. Beslutningen gælder hvis alle beløb i årene 2023 til 2027 falder for bagatelgrænsen. Såfremt beløbet i ét år er over 0,050 mio. kr., tildeles beløbene ud i alle årene. Alle love og bekendtgørelser der falder for bagatelgrænsen, er ikke medtaget i ovenstående.

Der er samtidig visse punkter i lov- og cirkulæreprogrammet, der ikke er medtaget, da disse håndteres på anden vis. Det gælder f.eks. overførselsudgifterne på Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalgets område. Disse er indregnet i budgettet særskilt og er derfor ikke en del af lov- og cirkulæreprogrammet.

Den samlede liste over punkter i lov- og cirkulæreprogrammet fremgår af Bilag 1. Indledningsvis kan det nævnes, at nogle af de største elementer i lov- og cirkulæreprogrammet i år er Barnets Lov under Social- og Handicapudvalget samt afskaffelse af Store Bededag som helligdag under Børne- og Familieudvalget.

2.4. Anlægsperiodiseringer

Administrationen har gennemgået anlæg i det tekniske budget 2024-2027 med henblik på at sikre en fuld anvendelse af de afsatte anlægsbeløb i 2024. Det skal understreges, at administrationen udelukkende har fokuseret på sandsynligheden for, at anlægsprojekterne kan gennemføres i 2024. Nedenstående anlægsprojekter er valgt som anlægsprojekter, hvor det er muligt at justere periodiseringen og dermed få lavere anlægsudgifter i 2024.

I nedenstående tabel fremgår det, at anlægsbudgettet netto kan nedskrives med 21,950 mio. kr. i 2024, opskrives med hhv. 12,850 mio. kr., 3,000 mio. kr. og 6,100 mio. kr. i årene 2025, 2026 og 2027. Periodiseringer skal være udgiftsneutrale i budgetperioden, da anlægsbevillingen fastholdes.

Forslag til periodiseringer (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Byudvikling	-6,100	-	-	6,100
Pulje til udmøntning af stiplan - Udgifter	-13,000	8,000	5,000	-
Pulje til udmøntning af stiplan - Indtægter	3,050	-1,050	-2,000	-
Flytning af driftsafdelingen	-5,900	5,900	-	-
Periodiseringer anlæg, I alt	-21,950	12,850	3,000	6,100

3. Demografiberegninger

Befolkningens udvikling påvirker budgettet på en række områder. Faldende befolkningstal kan betyde mindre udgifter, mens stigende befolkningstal kan betyde større udgifter. Hvert år laver Danmarks Statistik en befolkningsfremskrivning, som giver et bud på befolkningens udvikling i de kommende år. Ud fra befolkningsfremskrivningen beregner Økonomi og Løn forventede udgifter i de kommende år.

Kommunalbestyrelsen skal tage stilling til, om et områdes budget skal reguleres i forhold til befolkningsudviklingen. Der anvendes samme beregningsmodel som for budget 2023-2026.

Nedenstående tabel viser et overblik over de forventede udgifter på baggrund af befolkningens udvikling:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Skoleområdet	-1,406	-7,963	-13,787	-16,717
Dagtilbudsområdet	-0,433	-	-	-
Forebyggende hjemmebesøg	0,131	0,268	0,452	0,593
Genoptræningsplaner	-	-	-	-
Ældrepleje	8,116	16,932	31,529	43,061
Demografi, I alt	6,408	9,237	18,194	26,937

"+" betyder flere beregnede udgifter   "-" betyder færre beregnede udgifter

3.1. Børne- og Familieudvalget

På Børne- og Familieudvalgets område beregnes forventede udgifter for dagtilbud og skoler.

Der forventes færre 0-6-årige i de kommende fire år. I nedenstående tabel ses, hvordan det forventede børnetal påvirker udgifterne på dagtilbud.

Alderssammensætningen har betydning for omfanget af demografireguleringen, da taksten for 0-2-årige er højere end taksten for 3-6-årige. Ved årets afslutning sker en efterregulering på baggrund af det faktiske børnetal.

Der forventes færre 6-16-årige i de kommende fire år. I nedenstående tabel ses, hvordan den forventede børnetal påvirker udgifterne på skolerne.

Demografi (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Skoleområdet	-1,406	-7,963	-13,787	-16,717
Dagtilbudsområdet	-0,433	-	-	-
Demografiudvikling, I alt	-1,839	-7,963	-13,787	-16,717

3.2. Senior- og Sundhedsudvalget

På Senior- og Sundhedsudvalgets område er der beregninger for genoptræningsplaner, forebyggende hjemmebesøg og ældrepleje. Der forventes flere ældre i målgruppen. Af nedenstående tabel fremgår, hvordan det forventede antal ældre påvirker udgifterne på området.

Demografi (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Forebyggende hjemmebesøg	0,131	0,268	0,452	0,593
Genoptræningsplaner	-	-	-	-
Ældrepleje	8,116	16,932	31,529	43,061
Demografiudvikling, I alt	8,247	17,200	31,981	43,654

Genoptræning bruges som alternativ til operationer og kan være nødvendig på baggrund af forskellige diagnoser. I 2022 er antallet af genoptræningsplaner ikke steget og der indarbejdes derfor ikke en stigning i budgettet for de kommende 4 år.

Den forventede udvikling i forebyggende hjemmebesøg og Ældrepleje tager udgangspunkt i det forventede antal ældre borgere over 80 år de kommende fire år. Antallet af ældre borgere over 80 år er stigende, så der forventes større udgifter de kommende fire år.

4. Budgetanalyser

I forbindelse med vedtagelse af budget 2023-26 blev der iværksat 7 budgetanalyser, som skulle bidrage til at skabe et råderum, som kan indarbejdes i budget 2024.

Årets 7 analyser er forskellige i karakter, enkelte analyser har en klar konklusion, mens andre lægger op til, at der foretages yderligere analyser, hvor eventuelle potentialer afdækkes. Der er også analyser, som har vist, at der ikke umiddelbart kan findes et uudnyttet potentiale.

De 7 analyser beskrives enkeltvis nedenfor.

4.1. Sygefravær

Konklusion

Analysen viser, at der historisk er en sammenhæng mellem en fokuseret indsats for nedbringelse af sygefraværet og antallet af sygefraværsdage.

Resume

Analysen viser, at antallet af sygefraværsdage pr. medarbejder i Haderslev Kommune er højere end i resten af landet og omegnskommunerne. Et højt sygefravær har økonomiske konsekvenser for kommunen, negativ indflydelse på arbejdsmiljøet og på medarbejdernes trivsel.

Hvis sygefraværet i Haderslev Kommune blev reduceret med 1 sygefraværsdag pr. fuldtidsbeskæftigede, svarer det til 17,1 årsværk, som kan arbejde. Et lavere sygefravær vil på flere område reducere udgifterne til vikarer.

Erfaringen viser, at vedvarende fokus gør en forskel i forhold til sygefravær.

Næste skridt

Direktionen får til opgave fremadrettet at øge fokus på at nedbringe sygefraværet blandt medarbejderne i Haderslev Kommune. Sygefraværet skal nedbringes ved at anvende redskaberne i sygefraværspolitikken.

4.2. Kantinedrift

Konklusion

Analysen viser, at der i forhold til den fremtidige kantinedrift på Rådhuset i Haderslev Kommune er to muligheder, 1) fortsættelse af den nuværende ordning, hvor Gastro varetager medarbejderfrokost og mødeforplejning eller 2) udlicitering.

Resume

Kantinen drives af den interne afdeling Gastro. Erfaringen er, at der fokus på kvalitet, varierende udbud og fleksibilitet omkring mødeforplejning. Udfordringen ved den nuværende drift er, at der forventes et underskud for 2023. Regnskab 2022 viste ligeledes et underskud, som imidlertid forventes at blive mindre i 2023.

Ved udlicitering konkurrenceudsættes kantinedriften med mulighed for en billigere drift. I forbindelse med udbudsprocessen vil der skulle tages stilling til en række forhold blandt andet rammerne for salg til offentligheden, placering af ansvar for vedligeholdelse af inventar, virksomhedsoverdragelse af medarbejderne og størrelsen af driftstilskuddet.

Næste skridt

Kommunalbestyrelsen tager stilling til, om kantinedriften skal fortsætte som nu eller konkurrenceudsættes.

4.3. Driftsafdeling

Konklusion

Analysen viser, at det er nødvendigt med en fase 2, hvor Haderslev Kommune går i dialog med driftsafdelingen i Tønder Kommune. Fase 1 af analysen viser, at der kunne være et potentiale, men der er behov for at undersøge bl.a. serviceniveau og udgangspunktet for driften i de to kommuner.

Resume

Analysen sammenligner udgiftsniveauet med Aabenraa Kommune, der er organiseret som Haderslev Kommune (Helhedsorienteret drift, HOD) og Tønder Kommune, der er organiseret ved en Bestiller-Udfører-Modtager model (BUM-model).

Tønder Kommune er billigere end Haderslev og Aabenraa kommuner på Grønne områder og naturpladser. Tønder Kommune er også billigere end Haderslev og Aabenraa kommuner på Vejvedligeholdelse og –

belægninger m.v. Om det lavere udgiftsniveau skyldes sammensætningen af elementer, der driftes, et lavere serviceniveau eller en mere effektiv drift kan på det foreliggende ikke afgøres, da analysen hviler på overordnede data.

Tønder Kommune har udliciteret mere end Haderslev og Aabenraa kommuner på Grønne områder og naturpladser samt Vejvedligeholdelse og -belægninger m.v.

Det er vanskeligt at få detaljerede data på området. 47 kommuner deltager i samarbejdet "Nøgletal på vejområdet", som KL faciliterer og får dermed adgang til data til anvendelse i f.eks. benchmark analyser.

Næste skridt

Fase 2 af analysen igangsættes i løbet af efteråret 2023 med afrapportering til Økonomiudvalget i februar 2024.

4.4. Skoleruter

Konklusion

Analysen peger på, at der kan opnås fordele ved at lade samtlige skoleruter overgå til Sydtrafik. Dette skaber bedre konkurrenceudsættelse af kørslerne, og vil give en bedre planlægning af kørslerne. Samtidig er der mulighed for, at flere passagergrupper kan benytte busserne.

Resume

Der er lavet en analyse af Haderslev Kommunes skoleruter med henblik på at undersøge, om der kan laves en effektivisering af skoleruterne, og om der fremadrettet kan laves en forbedret organisering og planlægning af ruterne.

Analysen peger på, at der på kort sigt kan laves en forbedret planlægning af kørslerne ved en bedre organisering af samarbejdet mellem Sydtrafik og de relevante fagforvaltninger. Den største gevinst vil komme, hvis den samlede skolerute kørsel overgår til Sydtrafik, hvilket kan ske den 31. juli 2025. Dermed skal der træffes beslutning, om man ønsker at lade de nuværende 7 skolebusser fra Tide Bus overgå til Sydtrafik, når kontrakten udløber.

Næste skridt

Kommunalbestyrelsen tager stilling til, om der skal arbejdes på, at den samlede skolerutekørsel skal overgå til Sydtrafik pr. 31. juli 2025.

Efter analyserne blev præsenteret for gruppeformændene, har forvaltningen udarbejdet et notat med et alternativ, som er beskrevet i notat fremsendt til gruppeformændene ultimo august 2023.

4.5. Energoptimering

Konklusion

Energoptimering har været et fokusområde i Haderslev Kommune gennem en årrække. Dette fokus blev yderligere forstærket med Kommunalbestyrelsens vedtagelse af en klimaplan i 2022, som sætter mål for fremtidige energioptimeringer. Der er i den aktuelle kommunale bygningsmasse et fortsat optimeringspotentiale. Derfor foreslår analysegruppen, at der etableres en klimapulje, der med en passende startkapital kan finansiere energioptimeringer i de kommunale bygninger og derved fremskynde konvertering til vedvarende opvarmningsformer. Tanken er, at besparelser opnået gennem energioptimeringer tilbageføres til klimapuljen.

Resume

Flere kommunale bygninger har en dårlig energimærkning. Derudover er der udarbejdet en konverteringsplan for bygninger, der opvarmes med olie eller gas, så disse overgår til opvarmning via vedvarende energi. Konverteringen er aktuelt tiltænkt finansieret via bygningsvedligeholdspuljen. Derudover er der fokus på løbende energioptimering omkring belysning og tekniske installationer.

Næste skridt

Kommunalbestyrelsen tager stilling til, om der skal oprettes en klimapulje til fremtidig finansiering af energioptimering i Haderslev Kommune. Hvis Kommunalbestyrelsen beslutter at oprette en klimapulje, får Direktøren for Teknik og Klima opgaven med at administrere klimapuljen.

4.6. De decentrale udgifter til administration

Konklusion

Det anbefales, at Skoleområdet i forlængelse af budgetanalysen gennemfører en nærmere analyse i samarbejde med Tønder og Skive kommuner for at afklare om, der reelt er et markant højere forbrug af

afdelingsledere pr. elev i Haderslev Kommune. Der er ikke noget, der indikerer, at Haderslev Kommune har højere udgifter til ledelse på daginstitutioner, plejehjem, bosteder eller har højere udgifter til myndigheds-personale.

Resume

Benchmark enheden skelner ikke mellem de forskellige store områder med decentral ledelse. I analysen ses på områderne: Daginstitutioner, folkeskoler, bosteder og plejehjem.

I analysen sammenlignes med Aabenraa, Tønder, Skive, Rødovre samt Vesthimmerlands kommuner. Haderslev Kommunes folkeskoler har det laveste antal børn pr. lederstilling i forhold til sammenligningskommunerne. En nærliggende konklusion ville være at tilskrive dette forhold Haderslev Kommunes skolestruktur, hvor antallet af elever pr. matrikel ligger i den lave ende af sammenligningskommunerne sammen med Tønder og Skive.

Det er dog ikke muligt ud fra disse tal at konkludere, at ledelsesniveauet i Haderslev Kommunes skoler skulle være det dobbelte af niveauet i f.eks. Skive Kommune. Dette skyldes, at datagrundlaget ikke tager højde for ledernes andel af undervisningstid.

På daginstitutioner, plejehjem og bosteder har Haderslev Kommune ikke højere udgifter til ledelse i forhold til sammenligningskommunerne.

Benchmark enheden skelner ikke mellem de forskellige store områder med myndigheds-personale. Analysen skelner mellem: Beskæftigelsesområdet, Det Sociale område og Det tekniske område. Den største udgift ligger på det Sociale område, men det gælder alle kommunerne.

Næste skridt

I fase 2 af analysen undersøges det på Skoleområdet om Tønder og Skive kommuner vil deltage i en nærmere analyse for at afklare om, der reelt er et markant højere forbrug af afdelingsledere pr. elev i Haderslev Kommune.

4.7. Anvendelse af midler i anlægsprojekter

Konklusion

Det konkluderes, at midlerne til uforudsete udgifter er nødvendige, da flere af anlægsprojekterne ellers vil være underfinansieret. Midler afsat til uforudsete udgifter bliver brugt til reelle uforudsete udgifter eller brugt til at finansiere, hvis budgettet skrider på nogle af de andre budgetlagte poster.

Resume

Analysen har undersøgt, hvornår i anlægsprocessen og til hvilket formål midlerne til uforudsete udgifter er disponeret. Analysen er foretaget via en repræsentativ stikprøve af store og mellemstore igangværende og gennemførte anlægsprojekter i de sidste 3 år.

Som beskrevet i analysen følges der ikke særskilt op på uforudsete udgifter, da fokus i stedet er på den samlede rammeoverholdelse i anlægsprojektet.

Overordnet set rammer anlægsprojekterne tæt på det budgetlagte. Der er ikke en tendens til, at overskydende penge i projekterne bruges til en "nice to have" opgradering. Et øget fokus på konteringen og den administrative opfølgning af de uforudsete udgifter vil kunne tegne et klarer billede af håndteringen af midlerne afsat til uforudsete udgifter. Dette vil dog kræve ekstra administration, hvilket der ud fra det samlede forbrug i anlægsprojekterne ikke ligner at give en økonomisk effekt.

Det kan være nødvendigt at indtænke indeksering mere i anlægsprocessen for, at det er muligt at kunne gennemføre anlægsprojekterne indenfor de afsatte midler.

Næste skridt

Da anlægsprojekterne generelt rammer tæt på det budgetterede, og at der via analysen ikke er fundet problemer med brugen af uforudsete udgifter, indstilles det, at der ikke foretages yderligere.

5. Drift - Udvalgenes budgetudfordringer og øvrige prioriteter

Nedenfor følger beskrivelser af udvalgenes politisk fremførte udfordringer og øvrige prioriteter, som også er blevet forelagt for kommunalbestyrelsen på budgetseminaret den 21. juni 2023.

Nedenfor ses en oversigt over de politisk fremførte udfordringer og øvrige prioriteter fordelt på udvalg.

Supplerende budget (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Social- og Handicapudvalget	6,898	6,898	6,450	6,450
- Udfordringer	5,000	5,000	5,000	5,000
- Øvrige prioriteter	1,898	1,898	1,450	1,450
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	-	-	-	-
Børne- og Familieudvalget	4,346	3,246	3,246	3,246
- Udfordringer	1,100	-	-	-
- Øvrige prioriteter	3,246	3,246	3,246	3,246
Kultur- og Fritidsudvalget	0,712	0,212	0,212	0,212
- Øvrige prioriteter	0,712	0,212	0,212	0,212
Teknik- og Klimaudvalget	1,667	3,734	3,734	3,734
- Udfordringer	0,500	0,800	0,800	0,800
- Øvrige prioriteter	1,167	2,934	2,934	2,934
Ungeudvalget	0,600	0,600	0,600	0,600
- Øvrige prioriteter	0,600	0,600	0,600	0,600
Senior- og Sundhedsudvalget	47,365	48,895	48,895	48,895
- Udfordringer	7,200	8,730	8,730	8,730
- Øvrige prioriteter	40,165	40,165	40,165	40,165
Økonomiudvalget	1,813	1,813	1,813	1,813
- Øvrige prioriteter	1,813	1,813	1,813	1,813
Vækst- og Udviklingsudvalget	0,700	-	-	-
- Øvrige prioriteter	0,700	-	-	-
Land- og Byudviklingsudvalget	2,400	2,500	2,500	2,500
- Øvrige prioriteter	2,400	2,500	2,500	2,500
Driftsudgifter, I alt	66,501	67,898	67,450	67,450

5.1. Social- og Handicapudvalget

Det tekniske budget for Social- og Handicapudvalget er opgjort til 549,049 mio. kr. i 2024.

Social- og Handicapudvalget har fremført nedenstående udfordringer og prioriteringer:

Supplerende budget (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Budgetværn - Børneområdet	5,000	5,000	5,000	5,000
Udvalgets udfordringer:	5,000	5,000	5,000	5,000
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Aktivitetstilbud i Gram	0,250	0,250	0,250	0,250
- Socialsygeplejerske	0,600	0,600	0,600	0,600
- Hurtigere udredning på voksenområdet	0,600	0,600	0,600	0,600
- Fortsættelse af Forældrehuset	0,448	0,448	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	1,898	1,898	1,450	1,450
Driftsudgifter, I alt	6,898	6,898	6,450	6,450

5.1.1. Udvalgets udfordringer

Budgetværn – Børneområdet

I kommuneaftalen hæves den kommunale serviceramme for at kunne imødekomme demografien, stigende udgifter på det specialiserede socialområde og inflation. KL's analyse viser, at udgiftsudviklingen har være højere på det specialiserede socialområde end resten af det kommunale område. Det foreslås, at en del af stigning i servicerammen placeres i et budgetværn til det specialiserede børneområde. I forbindelse med budgetforliget for 2021 blev der etableret et budgetværn for voksenområdet, på tilsvarende vis foreslås der etableret et budgetværn på børneområdet.

5.1.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Aktivitetstilbud i Gram

Handicap- og Psykiatri har i Samarbejde med Sundhed og Forebyggelse i 2022 drevet et aktivitetstilbud for socialt udsatte to dage om ugen i Gram. Fra 1. januar 2023 var der ikke midler til at fortsætte indsatsen. 16 borgere havde på daværende tilbud benyttet tilbuddet.

Tilbuddet kan ses som et supplement til Vejviseren. Borgerne, der kommer i aktivitetstilbuddet, vil ikke kunne komme ind på Vejviseren eller Kolibrien i Vojens, da transporten er for krævende for dem både økonomisk og mentalt.

Personalet har i perioden lykket med tidligt at opspore livstilssygdomme og hjulpet borgerne videre i behandling i et tæt samarbejde mellem de to afdelinger. Det gode samarbejde med Sundhed og Forebyggelse vil kunne fortsætte. Der vil dermed kunne ske en styrkelse også af VGH som snitflade til aktivitetstilbuddet.

Tilbuddet er nemt tilgængeligt for psykisk sårbare mennesker i Gram, og da VGH syd ikke på nuværende tidspunkt har tilbud i Gram, har dette været et godt alternativ med badminton, gåture og stole gymnastik.

I 2022 benyttede 16 borgere tilbuddet. De har selv forsøgt i samarbejde med frivillige at drive det videre, men har behov for personalestøtte til opgaven.

Flere borgere i lokalområdet vurderes til at kunne have gavn af aktivitetstilbuddet med tiden. Der søges derfor om 0,250 mio. kr. til genetablering af tilbuddet to dage om ugen i Gram

Socialsygeplejerske

En socialsygeplejerske kan arbejde for, at socialt udsatte borgere i mindre grad oplever ulighed i sundhed. Mange borgere indenfor denne målgruppe har uopdagede livstilssygdomme, sår og andre helbredsproblemer og får generelt ikke den behandling i sundhedsvæsenet, som de har krav på og brug for. De har brug for hjælp til at bestille tid, komme afsted til undersøgelser, at der følges op på behandling og hjælp til fremmøde til kontrol. Der søges om midler til en Socialsygeplejerske, som vil være ansat i Socialpsykiatri og Misbrug. Denne skal primært arbejde i socialpsykiatrien, men også have et tæt samarbejde med sygeplejen. Det vil være en opsøgende funktion som i det daglige samarbejder tæt med de opsøgende medarbejdere i området (SEL §99), og vil frekventere væresteder, botilbud og hjælpe i sager, hvor der kan være udfordringer i kontakten grundet borgernes udsathed. Erfaringer fra andre kommuner viser, at en socialsygeplejerske formår at skabe relation til borgere, som ellers vil have svært at få hjælp fra sundhedsvæsenet.

En Socialsygeplejerske vil kunne skabe en kobling og sammenhæng for borgerne imellem det sociale støttebehov og det medicinske eller psykiatriske støttebehov. Socialsygeplejersken kan hjælpe med at bygge bro

imellem relevante aktører til gavn for borgerne. Socialsygeplejersken kan opsøge og hjælpe borgere, der er svært udfordret på baggrund af psykisk sygdom og misbrug i deres eget hjem.

Der søges derfor om 0,600 mio. kr.

Hurtigere sagsbehandling på voksenområdet

Når en borger søger om hjælp, igangsætter en rådgiver i Myndighed Handicap, Socialpsykiatri og Udsatte en udredning af borgerens støttebehov ved hjælp af metoderedskabet VoksenUdredningsMetoden (VUM). Udredningen har til formål at afdække borgerens ressourcer og udfordringer. Afdækningen anvendes til at vurdere, hvilken støtte borgeren er berettiget til.

En udredning af borgerens støttebehov er en omfattende opgave, som indebærer visitationssamtale med borgeren, indhentning af oplysninger om borgeren fra andre parter, beskrivelse af borgerens funktionsniveau samt en faglig vurdering af borgerens støttebehov.

En udvidelse af antallet af socialfaglige rådgivere med 1, vil betyde, at de enkelte socialfaglige rådgivere vil være sagsbehandlere for et færre antal borgere. Det vil betyde, at den socialfaglige rådgiver kan være tættere på sine borgere i forhold til løbende opfølgning, og det vil betyde, at der er bedre ressourcer til udredning af nye borgere.

Med en udvidelse vil borgerne mærke en nemmere adgang til deres socialfaglige rådgiver, og borgerne vil også opleve, at deres støtte kan tilpasses hurtigere, hvis der er ændringer i deres behov.

Nye borgere vil opleve, at deres ansøgning behandles hurtigere, og at hjælpen derfor kan igangsættes hurtigere.

Der søges om 0,600 mio. kr. til ansættelse af en socialfaglig rådgiver.

Fortsættelse af forældrehuset

Forældrehuset er et frivilligt tilbud og et projekt under Kirkens Korshær, der er opstartet primo 2022 og løber indtil ultimo 2023.

Forældrehuset har til huse i Sundhedscentret i Vojens, og målgruppen er familier i udsatte positioner samt familier, der har børn med diagnoser. Det er Forældrehusets opgave at udføre aktiviteter og forløb til familier for derigennem at arbejde forebyggende og samtidig have et tæt samarbejde med Haderslev Kommune.

Forældrehuset har modtaget et årligt tilskud i to år på 0,400 mio. kr.

I marts 2022 tildelte udvalget en tillægsbevilling til forældrehuset med i alt 0,084 mio. kr. til betaling af husleje i fra april til december i 2022 og hele året 2023. Den årlige husleje udgør 0,048 mio. kr.

Ca. 70-72 forældre har været i kontakt med Forældrehuset i 2022.

Der har langt overvejende været behov/ønske hos forældrene om at modtage individuel støtte fremfor deltagelse i fællesarrangementer, hvorfor Forældrehusets tilbud gennem 2022 er blevet tilpasset til i højere grad at kunne tilgodese dette.

Der er i Forældrehuset primært blevet tilbudt familierådgivning, socialrådgivning, sparring i forhold til handlemuligheder.

Der ansøges om yderligere økonomisk støtte med 0,448 mio. kr. pr. år i en toårig periode, så forældrehuset kan fortsætte i to år mere.

5.2. Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget

Det tekniske budget for Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget er opgjort til 1.213,773 mio. kr. i 2024. Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget har ingen udfordringer.

5.3. Børne- og Familieudvalget

Det tekniske budget for Børne- og Familieudvalget er opgjort til 865,344 mio. kr. i 2024. Børne- og Familieudvalget har fremført følgende udfordringer og prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Finansiering af modtageklasser til de ukrainske børn	1,100	-	-	-
Udvalgets udfordringer, I alt	1,100	-	-	-
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Tilbagebetaling af investeringsindsats	2,246	2,246	2,246	2,246
- Kompensation for struktur på skole- og dagtilbudsområdet	1,000	1,000	1,000	1,000
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	3,246	3,246	3,246	3,246
Driftsudgifter, I alt	4,346	3,246	3,246	3,246

5.3.1. Udvalgets udfordringer

Finansiering af modtageklasser til de ukrainske børn

Der er indskrevet mange ukrainske børn i kommunens skoler og dagtilbud, som belaster skolerne og daginstitutionernes budgetter. Hvis situationen fortsætter som aktuelt medio maj 2023, forventes der i første kvartal af 2024 en merudgift på cirka 1,100 mio. kr.

I marts 2024 har hovedparten af ukrainere været i landet i 2 år, og jf. folkeskoleloven ophører forpligtigelsen i forhold til undervisning i modtagerklasser efter disse to år, medmindre eleverne er kommet til landet efter deres 14. leveår, og kommunen har oprettet udvidede modtagerklasser på 8.-10. klassetrin. Men de afledte merudgifter til formålet er endnu uvist, da det afhænger af situationen i Ukraine. Aktuelt er der ikke vedtaget nogen statslig kompensation til kommunerne for drift af modtageklasser i 2024.

Kompensationen for udgifter til ukrainedgifter i 2023 blev givet i forbindelse med midtvejsreguleringen i 2023.

5.3.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Investeringsstrategien

Investeringsstrategien har en forventet årlig besparelse fra 2022 på 12,000 mio. kr. Den til dato udmøntede andel af besparelsen gøres op til ca. 4,000 mio. kr. pr. år fra 2022 og frem.

I budgetforliget for 2023-2026 anerkendte kommunalbestyrelsen, at inklusionsindsatsen er en svær og lang proces, hvorfor en del af den forventede besparelse blev finansieret frem mod 2026. Aktuelt mangler der finansiering på 2,246 mio. kr. i 2024 stigende til 6,800 mio. kr. fra 2025 og frem.

Udfordringen på 2,246 mio. kr. i 2024 og frem til finansiering af investeringsstrategien medtages i det supplerende budget.

Kompensation for struktur på skole- og dagtilbudsområdet

I Strukturpuljen på skoleområdet er der fra 2024 afsat 4,340 mio. kr. årligt, og på dagtilbudsområdet er der afsat 0,600 mio. kr. årligt. Aktuelt er kriterierne for modtagelse af midler fra puljerne, at skoler på én matrikel og et elevtal på færre end 249 vil modtage en kompensation på 0,500 mio. kr. årligt. Kriterierne for skoler på to matrikler betyder et elevtal på færre end 199 en tildeling på 3,500 mio. kr., og et elevtal mellem 200 og 249 betyder en tildeling på 1,800 mio. kr. årligt.

For at få midler tilført på dagtilbudsområdet er kriteriet, at institutionens børnetal er under 27, hvilket er minimum for, at en institution hænger normeringsmæssigt sammen. Matrikler under 27 børn modtager ved årets start et budget svarende til 27 børn, der fastholdes som minimum.

I forhold til den forventede udvikling i børnetallene i de kommende år, forventes det, at behovet for kompensation til skolerne vil stige med ca. 1,000 mio. kr. i 2024 og frem udover den allerede afsatte pulje.

Forventede konsekvenser af ovenstående kompensationsmodel ud fra 2023 elevtal er som vist herunder:

Mio. kr.	2024	2025	2026	2027
Fællesskolen Hoptrup Marstrup Vilstrup	0,500	0,500	0,500	0,500
Fællesskolen Nustrup Sommersted	3,500	3,500	3,500	3,500
Fællesskolen Bevtoft Over Jerstal	1,800	1,800	1,800	1,800
Gram Skole	0,500	0,500	0,500	0,500
Forventet kompensation til skolerne	4,335	4,335	4,335	4,335
Nuværende budget	4,340	4,340	4,340	4,340
Vores Børnehave – afd. Vedsted	0,558	0,558	0,558	0,558
Fællesinstitution Nustrup Sommersted – afd. Nustrup	0,233	0,233	0,233	0,233
Forventet kompensation for dagtilbudsstruktur	0,791	0,791	0,791	0,791
Nuværende budget	0,606	0,606	0,606	0,606
Ufinansieret kompensation	-0,185	-0,185	-0,185	-0,185

5.4. Kultur- og Fritidsudvalget

Det tekniske budget for Kultur- og Fritidsudvalget er opgjort til 108,804 mio. kr. i 2024.

Kultur- og Fritidsudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Speed1Way – drifts-, samarbejds- og ydelsesaftale	0,212	0,212	0,212	0,212
- Projekt Hærvejen	0,500	-	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	0,712	0,212	0,212	0,212
Driftsudgifter, I alt	0,712	0,212	0,212	0,212

5.4.1. Udvalgets øvrige prioriteter

Speed1Way – drifts-, samarbejds- og ydelsesaftale fra 2024 og frem

Speed1Way har fremsendt et ønske i forbindelse med forlængelse af den nuværende aftale, om at den oprindelige aftale på 0,732 mio. kr. ekskl. moms (i 2023 priser 0,788 mio. kr.) øges til 1,033 mio. kr. Det er en stigning svarende til ca. 0,245 mio. kr. årligt. Kultur- og Fritidsudvalget har besluttet på deres møde den 27. april 2023, at driftsaftalen øges til 1,000 mio. kr. i 2024-priser. Det er en årlig stigning på 0,212 mio. kr.

Projekt Hærvejen

Haderslev Kommune er medlem af foreningen Udvikling Hærvejen, hvor der med baggrund i en ny strategi, pågår et både lokalt og regionalt udviklingsarbejde. For at kunne løfte udviklingspotentialen for såvel vandresti som cykelrute på Hærvejen, er der behov for lokale midler, der kan supplere og understøtte kommende fondsansøgninger.

5.5. Teknik- og Klimaudvalget

Det tekniske budget for Teknik- og Klimaudvalget er opgjort til 198,382 mio. kr. i 2024.

Teknik- og Klimaudvalget har fremført følgende udfordringer og prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Kloge m2 – reducere af pulje	0,500	0,800	0,800	0,800
Udvalgets udfordringer, i alt	0,500	0,800	0,800	0,800
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
<u>Klimapolitik</u>				
- Udbud af den kollektive trafik	1,167	2,334	2,334	2,334
- Planlægningsressourcer til klimaindsatsen	-	0,600	0,600	0,600
Udvalgets øvrige prioriteter, i alt	1,167	2,934	2,934	2,934
Driftsudgifter, I alt	1,667	3,734	3,734	3,734

5.5.1. Udvalgets udfordringer

Kloge m2 puljen

I forbindelse med budgetvedtagelse 2020 blev afsat en negativ pulje på 2,000 mio. kr. årligt fra 2021 (20-priser). Puljen blev placeret i Udvalget for Plan og Miljø, men vedrører hovedsageligt bygninger under andre udvalg. Kloge m² puljen er afhængig af, at der træffes beslutning om sammenlægning af lokalemæssige ressourcer, som betyder færre matrikler og færre driftsudgifter eller færre huslejeudgifter. Samtidig er projekterne tit afhængig af, at der bliver lavet en investering for, matriklerne kan sammenlægges, som set på nogle af børnecentre.

Det er i løbet af de sidste tre år kun lykkedes at reducere driftsudgifter med 0,600 mio. kr. årligt på solgte ejendomme. Der er i samme periode sket sammenlægning af matrikler, men ikke med færre driftsudgifter til følge. Nybyggede børnecentre er længe undervejs og efterlader tomme børnehaver, som tager tid at sælge. Køb af nyt rådhus og opførelse af ny skole m.v. har til gengæld betydet en forøgelse i antal kommunale m² på ca. 10.000 m² på nuværende tidspunkt.

På nuværende tidspunkt er der børnecenter i Fjelstrup, Over Jerstal og Nustrup på vej, som alle efterlader tomme bygninger og er projekter, som er affødt af kloge m². Dog gælder også her, at vejen er lang, inden besparelsen kan indfries i form af solgte bygninger.

Der arbejdes fortsat på forslag til nedbringelse af puljen, men Teknik og Klima skønner, at det maksimalt er halvdelen af restpulje i 2024 på 1,011 mio. kr. og restpulje i fra 2025 på 1,533 mio. kr. årligt, som kan opnås. Puljen foreslås på den baggrund reduceret med 0,500 mio. kr. i 2024 og med 0,800 mio. kr. årligt fra 2025.

5.5.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Udbud af den kollektive trafik

Teknik og Klimaudvalget besluttede den 9. maj 2022, at Haderslev Kommune skulle indgå i et fælles udbud om buskørsel sammen med Regionen, Tønder og Aabenraa Kommune med driftsstart i sommeren 2024.

I udbuddet er valgt en grønnere profil og nul-emissionskørsel på 11 busser, da el-drevne busser først kan betale sig, hvis køreplantimer pr. år overstiger 2.000.

Resultat af udbud foreligger, og set i forhold til nuværende kontrakt vil der være en merudgift på 1,167 mio. kr. i 2024 og 2,334 mio. kr. årligt fra 2025. Kontrakten vil træde i kraft pr. 1. juli 2024, hvis udbudsresultatet godkendes af Teknik- og Klimaudvalget på møde den 26. juni 2023.

Kontrakt på 11 nul-emissionsbusser løber over 10 år. Kontrakt med 10 dieselbusser løber over 4 år med mulighed for 2 års forlængelse.

Hvis udbudsresultatet ikke godkendes, kan den nuværende kontrakt med dieselbusser kun forlænges endnu et år. Det vil samtidig betyde, at Haderslev Kommune ikke er en del af et stort fællesudbud, og der kan ikke forventes lavere priser ved at udskyde udbuddet et år. Hvis der ikke findes midler i budgetprocessen, vil der skulle findes alternative finansieringsforslag, som vil medføre serviceforringelser på udvalgets område.

Planlægningsressourcer til klimaindsatsen

Teknik- og Klimaudvalget fik i budget 2023-2026 tilført 2 x 0,600 mio. kr. til "Planlægningsressourcer til klimaindsatsen" – disse midler ønskes forlænget, således nuværende bemanning kan fastholdes.

Baggrunden for budgetønsket er den massive efterspørgsel efter plangrundlag til understøttelse af den grønne omstilling i energisektoren, samt naturligtvis at støtte op om Haderslev Kommunes målsætninger i klimaplanen og erhvervspolitikken.

Teknik og Klima har siden seneste budgetlægning bl.a. igangsat:

- Fire pilotprojekter for solenergi
- Planlægning for vindmølleprojekt
- Myndighedsbehandling af to omfattende fjernvarmeprojekter (omstilling af produktion)
- Flere projektforslag til udvidelse af fjernvarmeselskabernes forsyningsområder
- Facilitering af nærvarmeprojekter i landdistrikter

Derudover er flere energiprojekter på vej.

Fælles for de igangværende og kommende energiprojekter er, at de er meget omfangsrige og forløber markant længere end de 2 år, som der i nuværende budget tildelt midler til.

5.6. Ungeudvalget

Det tekniske budget for Ungeudvalget er opgjort til 50,951 mio. kr. i 2024.

Ungeudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Styrkelse af uddannelses- og erhvervsvejledningen	0,600	0,600	0,600	0,600
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	0,600	0,600	0,600	0,600
Driftsudgifter, I alt	0,600	0,600	0,600	0,600

5.6.1 Udvalgets prioriteringer

Styrkelse af uddannelses- og erhvervsvejledningen

Ifølge den seneste status (2021) er 9,6% af unge 16-24-årige i Haderslev Kommune uden job og uddannelse, og frafaldsprocenten på ungdomsuddannelserne er på 26,1% (2021/22).

For at indfri ambitionerne i uddannelsespolitikken og vende det billede, foreslås det at styrke ungeindsatsen med en fuldtids uddannelses- og erhvervsvejleder. Målet på kort sigt er at øge fokus på sammenhængen mellem uddannelse og arbejdsmarkedet generelt, anvendelsen af praktikker til styrkelse af unges valgkompetence samt fritidsjob til unge i alderen 15-17 år med det formål, at den unge i jobbet oparbejder et uddannelsesperspektiv.

Det foreslås at afsætte 0,600 mio. kr. årligt.

5.7. Senior- og Sundhedsudvalget

Det tekniske budget for Senior- og Sundhedsudvalget er opgjort til 986,789 mio. kr. i 2024.

Senior- og Sundhedsudvalget har fremført følgende udfordringer og prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Vederlagsfri fysioterapi	2,000	2,000	2,000	2,000
- Afledt drift til sygeplejeklinik i Gram	-	0,630	0,630	0,630
- Tomgangsleje ved ældre-, handicap- og plejeboliger	5,200	6,100	6,100	6,100
Udvalgets udfordringer, i alt	7,200	8,730	8,730	8,730
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
Sundhed og Forebyggelse				
- Forebyggelse gennem digital træning og aktiviteter til alle borgere i Haderslev Kommune	0,200	0,200	0,200	0,200
- Intensivering af forebyggelsesindsats vedr. nikotin- og tobaksmisbrug blandt unge	0,555	0,555	0,555	0,555
- Oprettelse af Sundhedstilbud i Gram til borgere, der har fysiske og psykiske udfordringer	0,600	0,600	0,600	0,600
- Færre ensomme mennesker i Haderslev Kommune	0,800	0,800	0,800	0,800
Senior og Rehabilitering				
- 80-90-100 – senioraftaler	2,000	2,000	2,000	2,000
- 8 aflastningspladser i de tre centerbyer	2,336	2,336	2,336	2,336
- Bedre træning af ældre	2,500	2,500	2,500	2,500
- Studiejobs og læringsrum for terapeutstuderende	0,500	0,500	0,500	0,500
- Videreudvikling af plejehjem i eget hjem	4,074	4,074	4,074	4,074
- Udvidelse af plejeboligkapacitet f.eks. Hiort Lorenzen Plejecenter	26,600	26,600	26,600	26,600
Udvalgets øvrige prioriteter, i alt	40,165	40,165	40,165	40,165
Driftsudgifter, I alt	47,365	48,895	48,895	48,895

5.7.1. Udvalgets udfordringer

Vederlagsfri fysioterapi

Udgifterne til vederlagsfri fysioterapi har de sidste år været støt stigende. I 2022 var der et merforbrug på ordningen på 1,943 mio. kr. Der er oprettet et kommunalt tilbud om vederlagsfri fysioterapi, og der er løbende dialog med privatklinikkerne for at imødekomme de økonomiske udfordringer. Det på trods forventes fortsat en udfordring på 2,000 mio. kr. årligt.

Beløb: 2,000 mio. kr.

Afledt drift til sygeplejeklinik i Gram

I budgetforliget 2022-2025 blev der afsat 1,000 mio. kr. i anlægsmidler til Sundhedstilbud i Gram inkl. sygeplejeklinik. Der blev ikke givet finansiering til afledte driftsudgifter. Anlægsarbejdet er igangsat og forventes færdigt i 2023. Udfordringen med manglende budget til afledt drift gælder den del af Engparkens drift, der til og med 2024 betales af plejecentret. Fra 2025, når Højmarken Plejecenter står færdigt, vil det driftsbudget, som pt. er afsat til Engparken, flyttes over til driften af Højmarken. Dette skaber en budgetudfordring for bygningsdriften på Engparken.

Beløb: 0,630 mio. kr.

Tomgangsleje ved ældre-, handicap- og plejeboliger

I det tekniske budget 2024-2027 er der afsat 3,039 mio. kr. til tomgangsleje i kommunen. Det er både til tomgangsleje af ældre-, handicap- og plejeboliger.

Med en udfasning af plejecentrene Engparken og Hiort Lorenzen vil udgifterne til tomgangsleje være stigende, da bygningerne ikke er overdraget til andet formål.

Den forventede udfordring er i alt 5,200 mio. kr. i 2024 og 6,100 mio. kr. i 2025 og frem.

5.7.2. Udvalgets øvrige prioriteter Sundhed og Forebyggelse

Forebyggelse gennem digital træning og aktiviteter til alle borgere i Haderslev Kommune

Med Borgerpakken fra Exorlive bygges der videre på de gode erfaringer med digital træning i Haderslev Kommune. Med borgerpakken sikres det, at alle borgere i kommunen har nem adgang til træning og aktivitet, hvor som helst og når som helst på en ny og inspirerende måde. Formålet er således, at der tilbydes sundhedsfremmende og forebyggende indsatser, og hermed bedre sundhed for alle borgere.

1. Aktivitet og bevægelse for hele kommunen: Borgere får adgang til kommunens træningsapp: "Exorlive Go" med selvvalgt træningsindhold. Borgerne kan også tilgå målrettede og individuelt tilpassede træningsprogrammer ved at udfylde spørgeskemaer i app'en.
2. Faldforebyggelse: Forbedring af balance- og bevægelsestræning for kommunens ældre borgere via træningsvideoer med motiverende musik til borgere på f.eks. dagcentrene og plejecentrene.
3. Målgruppespecifik træning og aktivitet: Borgere kan tilgå trænings- og aktivitetsprogrammer og videoer, som kommunens terapeuter på forhånd har lavet. Udover træningsmateriale, som inviterer til mere bevægelse, kan der tilgås forskellig videoundervisning, som er målrettet specifikke målgrupper fx borgere med kroniske smerter eller stress. Her er der fokus på arbejdet med det dobbelte KRAM, dvs. skabelsen af kompetencer, ressourcer, accept og mestring hos den enkelte.
4. Borgernes behov for kommunal hjælp i seniorlivet udskydes, idet de på en let og naturlig måde har mulighed for at indarbejde sundhed og forebyggelse i hverdagen, hvorved deres fysik og mentale ressourcer styrkes.

Borgerpakken inviterer til digitale fællesskaber på tværs af alle målgrupper i kommunen. Fra daginstitutioner til de kommunale skoler og på plejecentre.

Beløb: 0,200 mio. kr.

Intensivering af forebyggelsesindsats vedr. nikotin- og tobaksmisbrug blandt unge

Nyeste data fra Sundhedsstyrelsens § Røg fra april 2023 viser, at 34,4% af de 15-29-årige i Region Syddanmark bruger mindst ét tobaks- eller nikotinprodukt dagligt. I 2020 var tallet 26,3%. Rygeprævalensen for målgruppen er faldet ganske lidt, men der ses en betydelig stigning i (mis)bruget af røgfrie produkter og såkaldte "vapes". Nyeste forskning på området skaber mistanke om, at hvis hjernen bliver udsat for nikotin i teenage-årene kan det forstyrre hjernens udvikling og svække hukommelse, indlærings- og koncentrationsevne. Undersøgelser tyder desuden på, at unge nemmere bliver afhængige af nikotin end voksne.

Såvel den forebyggende indsats på området som hjælpen til de unge ift. at komme ud af nikotinafhængigheden ønskes intensiveret. Samarbejdspartnere på området vil være Ungeuniverserne i folkeskolerne, ungdomsudannelserne samt SSP-samarbejdet.

I samarbejdet med SSP skabes mulighed for at gribe problemet an fra to sider; det sundhedsfaglige aspekt (afhængighed, helbredskonsekvenser, gateway til andre rusmidler) samt det kriminalpræventive aspekt (ulovligt at købe produkterne for unge under 18 år, mange af produkterne er ulovlige at sælge de miljøer, der sælger det, sælger af og til også andre rusmidler samt fokus på de ublu salgsmetoder fra tobaksindustrien).

I samarbejdet med SSP fokuseres på information til samt samarbejde med både elever og forældre i Ungeuniversernes 7.klasse.

Unge, der søger hjælp til at komme ud af deres nikotinafhængighed, skal udover undervisning (oftest online) og sundhedsfaglig støtte tilbydes hjælp til finansiering af nikotinerstatningsprodukter max. 3 x 375 kr., der uddeles via værdibeviser løbende under kursusforløbet.

I 2021 søgte under 5 unge i Haderslev Kommune hjælp til deres nikotinafhængighed. I 2022 opsøgte 50 unge hjælp, og måltallet skal fra 2024 være min. 125 unge årligt.

Til indsatsen ansættes en sundhedsfaglig medarbejder 32 timer/ uge svarende til 415.000 kr./ år
Udgifter til nikotinerstatningsprodukter ved 125 unge/ år: kr. 140.000.

Beløb: 0,555 mio. kr.

Oprettelse af Sundhedstilbud i Gram til borgere, der har fysiske og psykiske udfordringer

Gram er et af de områder i kommunen, hvor der er en forholdsvis stor andel mennesker med lav mental og fysisk sundhed. For at imødekomme behovet bør det ske i Gram. Borgerne har vanskeligt ved at komme til Vojens eller Haderslev, hvor der er sundhedstilbud.

Dialoger og samarbejde med praktiserende læger, socialpsykiatri, frivillig- og foreningsliv samt private aktører på sundhedsområdet har vist, at der er behov for følgende:

- Sundhedstilbud til borgere med lungesygdom, hjertesygdom, kræft, diabetes, depression og sundhedsskadelig overvægt
- Udvikling af varige tilbud og fællesskaber til målgruppen i såvel frivilligt – som foreningstilbud herunder KFUM Social (Social drive-out funktion)

Forventede resultater

- Fremme psykisk og fysisk sundhed iblandt sårbare borgere
- Fremme sunde netværk og relationer omkring sårbare borgere, der ikke opsøger tilbud udenfor Gram området
- Hindre uhensigtsmæssige indlæggelser iblandt målgruppen, der måtte skyldes lav compliance ift. Livsstilssygdom og/ eller psykiske udfordringer herunder ensomhed

Beløb: 0,600 mio. kr.

Beløbet dækker bl.a. aktiviteter, medarbejdertimer, frivillig koordination og uddannelse af frivillige.

Social- og Handicapudvalget har fremsat et budgetønske om 0,250 mio. kr. til aktivitetstilbud i Gram i 2024 og frem. Hvis disse midler bevilges, kan beløbet til Sundhedstilbud i Gram nedskrives med et tilsvarende beløb.

Færre ensomme mennesker i Haderslev Kommune

Sundhedsprofilen viser, at der er alt for mange mennesker i Haderslev Kommune, der er ensomme. 34% af unge kvinder fortæller for eksempel, at de er uønsket alene. Paradoksalt nok er der masser af foreninger og netværk i Haderslev. Og de vil gerne have flere med i deres fællesskab. Mange borgere, der har forløb i Social og Sundhed, vil også gerne være med i et foreningsfællesskab eller netværk. Men ligesom nogle af de unge kvinder, så er en stor del af dem ikke vant til at være med i en forening. De ved ikke, hvordan man finder vejen ind, og det er svært at komme alene.

Det foreslås at gøre noget helt nyt. Der etableres en Fællesskabsformidling med et netværk af Fællesskabsformidlere. Det er borgere og medarbejdere, der har lyst til at være bindeled mellem borger og fællesskab. De følger borgeren ind i foreningen, hjælper foreningen og borgeren med at finde hinanden. De er også bindeled mellem de kommunale tilbud og borgeren. Når en borger fortæller en kommunal medarbejder, at vedkommende gerne vil være aktiv, kontaktes en fællesskabsformidler.

Der afholdes løbende korte ½ -1-dags kurser, hvor man certificeres som Fællesskabsformidler.

Netværket af Fællesskabsformidlere skal løbende kunne få sparring og opbakning, så der skal være en fællesskabskoordinator, der sikrer, at netværket udvikler sig, og at der er kontakt til foreningernes bestyrelser og kommunens afdelingsleder.

Værdi for borgere

- Såvel borgere som medarbejdere i de kommunale tilbud vil kunne finde en varig vej til et relevant fællesskab.
- Deltagelse i fællesskaber er med til at mindske sygdom og styrke borgernes mentale sundhed.

Beløb: 0,800 mio. kr.

Senior og Rehabilitering

80-90-100 - Senioraftaler

En grundlæggende forudsætning for kvalitet i ældreplejen er, at der er nok hænder til at løfte opgaven. Antallet af borgere over 80 år vil vokse markant i de kommende år. Målet er at kunne levere ældrepleje af en høj kvalitet og at sikre en værdifuld hverdag for den enkelte. Medarbejdere, der har til hensigt at gå på efterløn/pension, kan i stedet tilbydes en seniorstilling, hvis forholdene på arbejdsstedet m.v. tillader det, jf. Rammeforføtalen om seniorpolitik. Formålet med seniorstillinger er, at medarbejderen forbliver i job længere end efterløn-/pensionsalderen. Rammeforføtalen rummer forskellige muligheder for senioraftaler.

I blandt andet Helsingborg og Aalborg Kommuner er der gode erfaringer med 80-90-100 modellen. Denne model indebærer, at den ansatte går ned i tid til 80 % af nuværende timetal, og opretholder 90 % af nuværende løn samt 100 % af hidtidigt pensionsbidrag. Denne model afspejler de ønsker, der kommer fra MED-udvalgene

i forhold til, hvad der skal til for, at flere medarbejdere bliver længere. Samtidig muliggør denne model, at medarbejderen ikke oplever en markant lønnedgang.

Seniorordninger herunder 80-90-100-modellen er en af de løsningsmuligheder, som indgår i ressourceprognosen for Social og Sundhed for at sikre tilstrækkelige ressourcer til, at vi fortsat kan give borgerne den støtte, de har brug for til det, der er mest værdifuldt for dem i deres hverdag. Målet er at skabe ca. 22 årsværk ekstra i 2030 ved gradvist at øge anvendelsen af seniorordninger.

I Social og Sundhed vil vi skabe en fælles tilgang på tværs af afdelinger med et fælles "seniorkoncept", der indeholder aftalemuligheder og vilkår, som der kan tilbydes til områdets medarbejdere. Herunder:

- Senioraftale med ændrede arbejdsforhold
- Senioraftale med fastholdelsesbonus eller pensionsforbedring
- Senioraftale med hidtidigt pensionsbidrag
- Senioraftale med 80-90-100-ordning
- Generationsskifteaftaler for ledere

Beløb: 2,000 mio. kr.

8 aflastningspladser i de tre centerbyer

Der kan oprettes 2 aflastningspladser på Højmarken i Gram, 2 aflastningspladser på Bregnbjerglunden i Vojens og 4 aflastningspladser på Frederik d. IX's Plejecenter i Haderslev.

En forudsætning for at oprette aflastningspladser er, at der lukkes almindelige pladser.

Udgiften for en aflastningsplads estimeres til at være 0,520 mio. kr. pr. år. Udgiften for en almindelig plads er 0,343 mio. kr. pr. år. Merudgiften vil derfor være 0,177 mio. kr. pr. år for at ændre en almindelig plejebolig plads til en aflastningsplads. Ved 8 pladser er det en årlig merudgift på 1,416 mio. kr.

Ophold på en aflastningsplads er gratis for borgerne. Det medfører, at kommunen skal betale udgiften til huslejen på det plejecenter, hvor aflastningspladsen er placeret.

Af tabellen fremgår den samlede årlige kommunale merudgift ved etablering af 8 aflastningspladser.

Type	Beløb i mio. kr.
Ophold og pleje	1,416
Husleje	0,920
I alt	2,336

Aflastningsborgere kræver i stigende grad en højere grad af sundhedsfaglige kompetencer, hvorfor det bør overvejes at have de 8 aflastningsborgere på én samlet lokalitet.

Beløb: 2,336 mio. kr.

Bedre træning af ældre

Ingen drømmer om at være afhængig af hjælp fra kommunen. Vellykket aldring beskrives af ældre mennesker som en tid, hvor man håber at kunne leve, som man plejer, færdes i sit lokalsamfund, være sammen med dem, man holder af og klare sin egen personlige hygiejne. Mulighederne for en vellykket aldring betinges bl.a. af, at dygtige fagpersoner understøtter ældre mennesker med at nå deres egne mål for det liv, de ønsker at leve.

Ergo- og fysioterapeuter er trænet i at arbejde sammen med borgerne om deres ønsker og mål for fremtiden, og de er specialister i at planlægge aktiviteter sammen med borgeren, som gør, at chancen for en vellykket aldring for den enkelte forbedres.

De primære medarbejdergrupper omkring de ældre mennesker, der modtager hjemmepleje, er i dag SOSU'er og sygeplejersker. Det er oplagt at supplere den daglige indsats med den fysioterapeutiske- og ergoterapeutiske tilgang, så den tværfaglige og rehabiliterende tilgang til borgerne styrkes.

Styrkelsen kan til dels ske ved at omlægge nuværende opgaver samt ved at tilføje flere midler til nye terapeutstillinger, så alle borgere tilknyttet en plejegruppe – på sigt et mindre tværfagligt team også tilknyttes en kendt terapeut, som indgår som en del af det faste team, som borgeren møder i hverdagen.

Der kan ansættes 5 terapeuter for 2,500 mio. kr. hvilket svarer til, at der kan være en terapeut ansat i hvert plejedistrikt tilsvarende tværfaglige teams i Vojens.

Beløb: 2,500 mio. kr.

Studiejobs og læringsrum for terapeutstuderende

Det vil være oplagt at intensivere samarbejdet med de lokale fysioterapeut- og ergoterapeutuddannelser med henblik på at oprette studiejobs og læringsrum for disse studerende. Som en sidegevinst kan flere terapeuter i plejen forbedre den generelle rekrutteringssituation i området. Dette vil kræve en ansættelse af en vejlederfunktion på 0,500 mio. kr.

Beløb: 0,500 mio. kr.

Videreudvikling af plejehjem i eget hjem

Plejehjem i eget hjem blev igangsat i sommeren 2021 som et tilbud til borgere i hjemmeplejen, der er i målgruppen til en plejebolig. Tilbuddet til borgeren er at blive i eget hjem længst muligt, og der visiteres mere hjemmehjælp til borgeren end i den traditionelle hjemmepleje. En borger, der er visiteret til plejehjem i eget hjem, får visiteret i alt 40 minutter ekstra pr. døgn, som er fordelt med 20 minutter om dagen, og 20 minutter om aftenen. En borger i plejehjem i eget hjem modtager desuden i gennemsnit 2 timers mere uddelegeret sygepleje pr. uge, og der anvendes forskellige teknologier i hjemmene, som ligeledes er medregnet i udgiften.

Plejehjem i eget hjem er i dag organiseret under Plejedistrikt Hjortebro, og aktuelt er der 14 borgere tilknyttet tilbuddet.

Der er mulighed for at ned- og opskalere tilbuddet. En udrulning af plejehjem i eget hjem til flere distrikter betyder, at det må forventes at efterspørgslen på plejecenterpladser vil stagnere.

Udgifter til hjemmehjælp	Minutter dagligt pr. person	Årligt i timer pr. person	Vægtet timepris	Udgift i kr. årligt pr. person
Ekstra tid dag:	20	122		
Ekstra tid aften:	20	122		
I alt	40	243	481,84	117.248

Udgifter til uddelegeret sygepleje	Minutter ugentligt pr. person	Årligt i timer pr. person	Vægtet timepris	Udgift i kr. årligt pr. person
Ekstra tid:	120	104	481,84	50.111

Udgifter til sygepleje	Timer pr. uge pr. distrikt	Årligt timer pr. distrikt	Timepris	Udgifter i kr. årligt pr. distrikt
Deltage på team møder	1	52	751,00	39.052

Udgifter til teknologi		Udgift i kr. årligt pr. person
Skærm	Skærm der skal benyttes i forhold til online-kommunikation mellem borger og personalet	1.979
Aquatime	En drikkekop der kan måle, hvor meget en borger drikker. Hjælpe middel til at sikre at borger ikke oplever dehydrering.	3.300
Otiom brik	Sporingsbrik til borgeren. Afgiver en alarm til personalet, hvis borger bevæger sig ud af forud defineret zone.	2.750
I alt		8.029

Udgift i alt pr. borger:	214.440
---------------------------------	----------------

Prisen pr. borger i plejehjem i eget hjem er 0,214 mio. kr. Et tilbud til 19 borgere om plejehjem i eget hjem vil beløbe sig til 4,074 mio. kr. årligt.

Udvidelse af plejeboligkapacitet f.eks. Hiort Lorenzen Plejecenter

Lempe visitationskriterier til plejeboliger, så f.eks. Hiort Lorenzen Plejecenter kan fyldes op.

Beløbet er regnet ud fra den kommunale plejecentermodel og er til 58 pladser.

Afledte konsekvenser: større efterspørgsel på køb af pladser i andre kommuner.

Beløb: 26,600 mio. kr.

5.8. Økonomiudvalget

Det tekniske driftsbudget for Økonomiudvalget er opgjort til 252,003 mio. kr. i 2024.

Økonomiudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Bygningsrokade - Gåskærgade 28	0,763	0,763	0,763	0,763
- Sponsorat Vojens Speedway Center/Sønderjylland Elite Speedway	0,100	0,100	0,100	0,100
- Styrket automatiseringsindsats	0,500	0,500	0,500	0,500
- Opbygning af fælleskommunalt cyberværn	0,450	0,450	0,450	0,450
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	1,813	1,813	1,813	1,813
Driftsudgifter, I alt	1,813	1,813	1,813	1,813

5.8.1. Udvalgets øvrige prioriteter

Bygningsrokade – Gåskærgade 28

På mødet den 27. juni 2023 besluttede kommunalbestyrelsen en bygningsrokade, hvor man effektuerede en række tidligere politiske beslutninger samt realiserede en visionsproces for Gåskærgade 26-28. Det blev besluttet, at driftsøkonomien skulle gennemgås og indgå som en del af det supplerende budget 2024-2027.

Forvaltningen har gennemgået økonomien som beløber sig til 1,900 mio. kr. årligt. Herfra fratrækkes huslejeindtægter fra eksterne brugere samt forbrugsudgifter som afholdes af områderne. Behovet for finansiering gennem budgetforhandlingerne er derfor 0,763 mio. kr. årligt til bygningsdriften.

Sponsorat Vojens Speedway Center/Sønderjylland Elite Speedway

Et sponsorat til Vojens Speedway Center skal bidrage til, at der kan fortsætte et professionelt speedwayhold i Vojens. Sponsoratet vil hjælpe Vojens Speedway Center, som bidrager til lokalsamfundet ved at give tilskud til lokale sportsklubber på ca. 0,200 mio. kr., eksponere kommunen både nationalt og internationalt ved logo på dragter og anlæg og lave klubarbejde for Vojens Speedway klubs ca. 130 medlemmer.

Styrket automatiseringsindsats

Siden 2020 har kommunens automatiseringsindsats vist sig i stigende grad at være en god forretning. I dag har kommunen 75 robotter, som i 2022 har effektiviseret for 10.434 timer, mens der er blevet brugt 4.898 medarbejdertimer til vedligehold og udvikling af robotter. Effektiviseringerne er fordelt på alle kommunens driftsområder. Der opleves stigende efterspørgsel efter robotter. En yderligere indsats kan bidrage til de forventede reduktioner af administrative udgifter i den kommende økonomiaftale. Derfor stilles der forslag om yderligere investering i automatisering på 0,500 mio. kr. årligt.

Opbygning af fælleskommunalt cyberværn

Krigen i Ukraine har tydeliggjort behovet for forøget kommunal cybersikkerhed. IT-sikkerhedsområdet er kendetegnet ved et begrænset antal kompetencer. Derfor arbejder landets kommuner, i KL-regi, på et forpligtende fælleskommunalt cyberværn, hvilket vurderes at være den mest omkostningseffektive måde at håndtere den nye sikkerhedstrussel. Forslaget indebærer, at IT- og digitalisering tilføres midler til en lokal opnormering til cybersikkerhed på 0,450 mio. kr. Dette er minimum i forhold til de nationale udgiftsskøn.

5.9. Vækst- og Udviklingsudvalget

Det tekniske driftsbudget for Vækst- og Udviklingsudvalget er opgjort til 14,244 mio. kr. i 2024.

Vækst- og Udviklingsudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Erhvervsudvikling i og omkring Vojens Lufthavn	0,400	-	-	-
- Udvikling af vandreruter – og eventuel sammenhæng til Hærvejsruten	0,300	-	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	0,700	-	-	-
Driftsudgifter, I alt	0,700	-	-	-

5.9.1. Udvalgets prioriteter

Erhvervsudvikling i og omkring Vojens lufthavn

Haderslev Kommune ejer og driver Vojens Lufthavn. I og omkring lufthavnen er der faciliteter og muligheder, der vil kunne anvendes til erhvervsformål og udviklingsprojekter. Formålet er at øge aktiviteten i området og udnytte det potentiale, der er ved lufthavnen. Det foreslås at afsætte 0,400 mio. kr. i 2024 til formålet.

Udvikling af vandreruter - og eventuel sammenhæng til Hærvejsruten

I Haderslev Kommune er der varieret natur og flere muligheder for at få en attraktiv vandreoplevelse. Flere steder i kommunen er der potentiale for at udvikle og forbedre vandreruter. I disse år arbejdes der også på at udvikle Hærvejen til en attraktiv og certificeret vandre- og cykelrute. Langs Hærvejen arbejdes der på at facilitere spændende sløjfer, der fører forbi lokale perler, og som kan markedsføres sammen med Hærvejen – til gavn for lokale erhvervsdrivende mfl. For at udvikle attraktive sløjfer til Hærvejen og som en del af erhvervs- og turismeudviklingen foreslås at afsætte 0,300 mio. kr. til projektet i 2024. Dette arbejde koordineres i tæt samarbejde med Kultur og Fritid, der indgår i udviklingsarbejdet med Hærvejen.

5.10. Land- og Byudviklingsudvalget

Det tekniske budget for Land- og Byudviklingsudvalget er opgjort til 1,854 mio. kr. i 2024. Land- og Byudviklingsudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Skrydstrup Kultur og Fritidscenter, drift	-	0,100	0,100	0,100
- Borgerbudgettering i landdistrikterne	1,400	1,400	1,400	1,400
- Borgerbudgettering i Haderslev by og Starup	1,000	1,000	1,000	1,000
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	2,400	2,500	2,500	2,500
Driftsudgifter, I alt	2,400	2,500	2,500	2,500

5.10.1. Udvalgets øvrige prioriteter

Skrydstrup Kultur- og Fritidscenter

Jævnfør Investeringsoversigten 2022-2025 er der afsat et tilskud på 3,000 mio. kr. i 2024 til finansiering af en multihal.

Det nuværende driftstilskud til Skrydstrup Kultur- og Fritidscenter forventes øget med ca. 0,100 mio. kr. årligt fra 2025 til el, vand, varme, rengøring og lovpligtig service.

Borgerbudgettering i landdistrikterne

Flytning fra anlæg til drift:

Der er afsat 1,400 mio.kr. frem til 2026 til borgerbudgettering i landdistrikterne som anlæg.

Budgettet til borgerbudgettering i landdistrikterne flyttes fra anlæg til drift.

Midlerne til borgerbudgettering anvendes til udvikling i landdistrikterne.

Midlerne er fordelt med 1,300 mio. kr. til borgerbudgettering i landdistrikterne, 0,020 mio. kr. til LAG småøerne (Lokale Aktionsgrupper) og 0,080 mio. kr. til en udviklingspulje.

Hvert landdistrikt kan anmode om 0,050 mio. kr. til aktiviteter, drift og mindre projekter.

Borgerbudgettering i Haderslev by og Starup

Flytning fra anlæg til drift:

Der er afsat 1,000 mio. kr. pr. år frem til 2026 til Borgerbudgettering i Haderslev by og Starup.

Budgettet til borgerbudgettering i Haderslev by og Starup flyttes fra anlæg til drift.

Midlerne til borgerbudgettering i Haderslev og Starup giver borgerne i de to byer mulighed for at få støtte til initiativer og dermed sætte deres aftryk på udviklingen i byerne. Udover at fremme en lokal, demokratisk proces, kan midlerne målrettes formål, der understøtter særlige formål i byen, dette kan være bæredygtighed, fællesskaber, kulturhistorie, bosætning m.m. eller bestemte målgrupper.

6. Anlæg - Udvalgenes forslag til anlægsprojekter

I dette afsnit vises nettooverblikket over det supplerende anlægsprojekter samt en beskrivelse af projekterne. Bruttoanlæg omfatter de skattefinansierede bruttoanlægsudgifter ekskl. anlægsudgifter til ældreboliger.

6.1. Nettooverblik supplerende budget

Nedenfor vises nettooverblikket over de supplerende anlægsprojekter fordelt pr. udvalg.

Netto overblik	2024	2025	2026	2027
Social- og Handicapudvalget	-	0,507	7,000	8,000
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	-	-	-	-
Børne- og Familieudvalget	12,154	-	-	-
Kultur- og Fritidsudvalget	19,795	1,025	0,700	80,725
Teknik- og Klimaudvalget	7,300	31,800	30,800	48,900
Ungeudvalget	-	-	-	-
Senior- og Sundhedsudvalget	-	0,200	27,000	19,000
Økonomiudvalget	-3,000	-5,000	-5,000	15,000
Vækst- og Udviklingsudvalget	4,300	6,300	10,100	6,300
Land- og Byudviklingsudvalget	1,300	2,300	2,300	9,300
Supplerende budget – nettoanlæg, I alt	41,849	37,132	72,900	187,225
Supplerende budget – bruttoanlæg, I alt	41,849	43,132	91,900	204,225

Der er udmøntede anlægsmidler afsat i det tekniske budget.

Udmøntede anlægsmidler	2024	2025	2026	2027
Udmøntet anlægspulje - Teknisk budget	-	29,650	19,000	110,969

Etablering af enkelte anlægsprojekter giver afledte driftsomkostninger efterfølgende, nedenfor præsenteres et overblik for de udvalg som har søgt om afledt drift i forbindelse med deres projektbeskrivelser. Den afledte drift skal aktivt tilvælges og gives ikke automatisk selvom et anlæg prioriteres.

Afledt drift	2024	2025	2026	2027
- Kapacitetstilpasninger på Louiseskolen	0,073	0,073	0,073	0,073
Børne- og Familieudvalget	0,073	0,073	0,073	0,073
- Pulje til udmøntning af stiplan - nye cykelstier	-	0,200	0,275	0,350
- Jomfrusti-projektet	-	-	-	0,500
- Byggemodninger, afledt drift offentlige veje og gadelys	0,100	0,150	0,200	0,250
Teknik- og Klimaudvalget	0,100	0,350	0,475	1,100
Supplerende budget - afledt drift, I alt	0,173	0,423	0,548	1,173

6.2. Social- og Handicapudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Renovering af køkken og bad på Kolibrien	U	-	0,507	-	-
Fremtidsmulighederne for Hjortebro Værkstedet	U	-	-	7,000	8,000
Social- og Handicapudvalget, I alt		-	0,507	7,000	8,000

Projektbeskrivelser

Projekt: Renovering af køkken og bad på Kolibrien		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-	0,507	-	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
<p>Værestedet Kolibrien er et socialt værested for psykisk sårbare borgere, beliggende på Præstegårdsvej 20 i Vojens. Værestedet har til huse i en ældre villa ejet af Haderslev Kommune. Tilbuddet er u-visiteret, således, at man kan komme ind fra gaden og benytte sig af tilbuddet i det omfang, man har brug for det. På Kolibrien kan man træne både praktiske og sociale færdigheder. Man knytter venskaber og bryder ensomheden. Her deltager i en hel del aktiviteter i løbet af ugen, så som gåture, stige-golf, walk and talk, stolegymnastik, dart, mm.</p> <p>Åbningstider: Mandag, tirsdag, torsdag åbent fra kl. 09.00 – 15.30 Fredag fra kl. 09.00-13.00 Onsdag lukket, men der er gruppe tilbud i huset (PTSD gruppen og Naturgruppen mødes her) Udover dette afholder flere kolleger og samarbejdspartnere (jobcenter, lokalpsykiatri m.m.) samtale med borgere i huset. Antal brugere i huset dagligt er imellem 25 og 30 personer. Heraf er der imellem 20 og 25 der spiser frokost/varm mad. Der er dagligt tilbud om frokost/varm mad, kaffe, te, frugt, kage. m.m. en gang månedlig er der tilbud om aftensmad.</p> <p>Køkkenet er slidt og lever ikke op til kravene fra levnedsmiddelstyrelsen, og er desuden svært at holde rent pga. slid. I forhold til indretning er der ønske om, at der tages hensyn til arbejdsstillinger ved at fx oven kommer op i højden og at samle køl og frys i samme rum med nemmere adgang for at forbedre arbejdsmiljøet. Gulvet er meget slidt med faldrisiko pga. buler/fugtskade, og der mangler skabsplads og bordplade plads. Borgerne inddrages i madlavningen, og med nuværende løsning bliver det svært at få plads. Maden er vigtig for borgerne, da de har svært ved at få lavet mad derhjemme.</p> <p>Badeværelser/toiletter er også gamle og slidte og ikke særligt indbydende. Badeværelset bliver brugt af både personalet og borgerne. Det fremstår uhygiejnisk og ikke særligt indbydende.</p> <p>Der er 2 toiletter der er ikke renoveret siden huset, blev bygget. Det er meget slidt og svært at gøre rent. Der mangler udluftning i det ene. Der er ønske om at få vaskemaskinen op fra kælderen og installeret i det ene badeværelse igen med hensyn til arbejdsmiljøet for medarbejderne.</p> <p>Der er udarbejdet et økonomisk overslag på hhv. renovering af køkken og renovering af bad. Køkken: samlede omkostninger er opgjort til 456.000 kr. Badeværelse: samlede omkostninger er opgjort til 51.300 kr. (Udspecificering af tilbud kan ses i bilag).</p> <p>Afledte driftsudgifter og – indtægter: Ved en optimering af køkken vil der kunne være afledte besparelser på el, samt evt. øgning af salg af mad, da man vil kunne håndtere øget produktion.</p>					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen "–" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Fremtidsmulighederne for Hjortebro Værkstedet		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-	-	7,000	8,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
<p>Målgruppen for Hjortebro Målgruppen for Hjortebro er voksne med varigt nedsat funktionsevne, omfattende psykiatriske lidelser, udviklingshæmmede, fysiske handicap m.m., der er visiteret via Servicelovens § 103 eller § 104. Målgruppen har over de sidste år ændret sig i retning af § 104. Dette bl.a. grundet den nye arbejdsmarkedslovgivning, hvor borgere der kan varetage arbejdsopgaver på ordinære vilkår er tilknyttet det ordinære arbejdsmarked. De borgere, der er tilknyttet Hjortebro har i større grad end tidligere behov for særlig støtte. Målgruppen er kendetegnene ved flere borgere inde for autismespekteret, der kræver ro, forudsigelighed og mulighed for at trække sig tilbage. Derudover er der flere borgere med svære fysiske handicaps, der kræver særlig hjælp og støtte. Denne udvikling må formodes at fortsætte over de kommende år.</p> <p>Fleksibilitet i bygningsmassen. På baggrund af den ændrede målgruppe er der et voksende behov for fleksible bygningsmæssige løsninger. Der er behov for i stigende grad at kunne tilbyde tilbagetrækningsrum, skærmning samt hjælp til borgere med fysiske handicaps. Dette er pt. ikke muligt i den eksisterende bygningsmasse. Grundet denne mangel på fleksibilitet har der allerede været nødsaget til at afvise borgere til Hjortebro, som fagligt godt ville kunne rummes af personalegruppen og dermed ringe mulighed for at hjemtage borgere fra andre tilbud. Lokalerne i tilbudet er slidte og lever ikke op til lovgivningens krav om arbejdsmiljømæssige indretning og brandsikring. Der er bl.a. behov for forbedring af installationer, indeklima og varmeisolering.</p> <p>Bygningens tilstand I forbindelse med ovennævnte er der udarbejdet en førsynsrapport på bygningen. Denne viste følgende bygningsmæssige udfordringer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vurdering af de samlede installationers egnethed til genbrug i de nye renoverede/ombyggede bygninger • Vurdering af indeklimaet pga. manglende ventilationsanlæg, materialer mv. • Loftsbeklædninger herunder akustiske og miljømæssige forhold • Vurdering af konstruktioner med evt. asbestindhold (loftsplader og gulvbelægninger) • Energiforbrug til belysning og elinstallationer • Varmeisolering, kan bygningen efterisoleres så konstruktionerne lever op til nyeste krav iht. BR18 • Der er arbejdsmiljømæssige problemer som står for at skulle løses bl.a., indeklima, personale baderum <p>Brandforhold: Det må forventes, at der skal investeres betydeligt i brandopdeling, branddøre samt aktive og passive brandmæssige tiltag for, at bygningen kan leve op til de nuværende krav. Når der iværksættes væsentlige ændringer som kræver en byggetilladelse, skal der etableres ABA anlæg. På baggrund af ovennævnte udfordringer med bygningsmassen vurderes det nødvendigt med en større ombygning af værkstedet Hjortebro.</p> <p>Anlægsmidler til ombygning Ombygningens omfang er en opdatering af bygnings stand til tidssvarende og fleksible rammer, som er forsvarligt i forhold til indeklima og personalemæssige forhold samt en ændring af indretningen, så den overholder gældende lovgivning samt kan understøtte de behov, som målgruppen har. Ombygning vil kræve genhusning af borgerne, og der skal findes lokaler til dette, og udgiften hertil medregnes i budgettet. Et overslag på ovennævnte ligger på ca. 15 mio. kr. inkl. arkitektbistand, totalentreprise og udgifter til genhusning</p> <p>Afledt drift: Når der udarbejdes et konkret forslag til et nybyggeri, vil det være muligt at beregne en afledt driftsudgift.</p>					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.3. Børne- og Familieudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Kapacitetstilpasninger på Louiseskolen - Scenarie 1 (tilbygning)	U	6,200	-	-	-
Kapacitetstilpasninger på Louiseskolen - Scenarie 2 (Pavillion)	U	5,100	-	-	-
IT Netværksetablering på skoler	U	0,854	-	-	-
Børne- og Familieudvalget, I alt		12,154	-	-	-

Projektbeskrivelser

Projekt: Kapacitetstilpasninger på Louiseskolen		Stednr.: 308.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
Anlægsudgift – Scenarie 1	6,200	-	-	-	
Anlægsudgift – Scenarie 2	5,100	-	-	-	
Afledt drift:	0,073	0,073	0,073	0,073	
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
Der er et ønske om at udvide faciliteterne på Louiseskolen. I følge prognoser vil Louiseskolen fra kommende skoleår ikke kunne tilbyde plads til alle børn med multiple funktionsnedsættelser i de nuværende rammer. Det vil derfor være nødvendigt at tilbyde disse børn plads uden for kommunen medmindre, der sker ændringer. Der er brug for 6 opholdslokaler á 15 m2 pr. lokale. Dertil 2 handicap toiletter á 12 m2 pr. rum. Lokalerne skal indeholde loftlift og alle handicap tilgængelige tiltag. Dertil fordelingsgang på 30 m2 og depot på 16 m2. Netto i alt 160 m2. Brutto svarer det til 200 m2.					
Der overvejes aktuelt to forskellige løsningsscenarier. Enten en fritliggende pavillion eller en tilbygning til de eksisterende faciliteter.					
Udgifterne til en pavillion er beregnet til cirka 5,100 mio. kr. inklusive etablering, myndighedsbehandling og uforudsete udgifter.					
En tilbygning vil vurderet koste 6,200 mio. kr. inklusive rådgiverydelser, brandrådgivning og anlægsudgifter					
Afledt drift:					
De afledte driftsudgifter i begge scenarier er opgjort til 0,073 mio. kr., som i fald skal medtages som et driftsønske i det supplerende budget.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: IT Netværksetablering på skoler		Stednr.: 652.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
Anlægsudgift	0,854	-	-	-	
Anlægsindtægt	-	-	-	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet					
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
Der er gennemført en analyse af netværksudfordringerne på alle kommunens skoler. Skolerne oplever i dag ustabil og utilstrækkelig netværksdækning med 'sorte huller', fordi der ikke er etableret tilstrækkeligt netværk i forbindelse med fysiske ændringer af undervisningsmiljøet. I det daglige opleves der både nedbrud ved mange elevers samtidige brug, og det forekommer både i den daglige undervisning, ved nationale test og i eksamenssituationer. Den utilstrækkelige dækning besværliggør dermed den daglige undervisningssituation. Der forestår derfor en renovering af skolernes netværksudstyr, som forventeligt må foretages over en årrække. Forvaltningen foreslår, at der igangsættes en renovering af skolernes netværksudstyr, der bringer skolerne op på en tilsvarende standard som rådhuset og plejecentrene, og som kan driftes og vedligeholdes af IT og Digitalisering på en tilfredsstillende måde. Renoveringen foreslås at starte på Ungeuniversitetet i Gram og Vojens samt på Kløvermarkskolen. Fællesskolen Favrdal-Fjelstrup (Favrdal afdeling) er fysisk den største skole arealmæssigt og vil alene koste 971.500 kr. at renovere.					

Projekt: IT Netværksetablering på skoler**Stednr.: 652.xxx**

Der er beregnet etableringsomkostninger for Ungeuniverserne i Gram, Vojens og Kløvermarkskolen for henholdsvis en optimal og en begrænset model:

- En optimal løsning med nyt udstyr/kabling 1,789 mio. kr.
- En begrænset løsning med udskiftning af eksisterende udstyr 0,854 mio. kr.

Forvaltningen foreslår, at der bevilges 0,854 mio. kr. til udskiftning af det eksisterende udstyr på de 3 skoler.

Afledt drift:

Afledt drift håndteres indenfor de eksisterende budgetrammer på hver skole.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.4. Kultur- og Fritidsudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Kapacitetsudnyttelse på boldbaner ved HIC	U	0,700	-	-	-
Udvidelse af tribunekapacitet på Vojens Speedway Center	U	4,645	-	-	-
Vojens Speedway Center – nyt lys	U	12,000	-	-	-
Facilitetspulje – løbende opskrivning	U	0,250	0,275	0,300	0,325
Bispetrappen	U	1,100	-	-	-
Hegn omkring boldbaner	U	-	0,400	0,400	0,400
Svømmefaciliteter Haderslev by	U	-	-	-	80,000
Vojens Hallerne – ny brik/elektrisk låsesystem	U	0,250	-	-	-
Vojens Hallerne – udskiftning af CTS-styring i Frøs Arena	U	-	0,350	-	-
Renovering af to omklædningsrum i VBI's klubhus	U	0,850	-	-	-
Kultur- og Fritidsudvalget, I alt		19,795	1,025	0,700	80,725

Projektbeskrivelser

Projekt: Kapacitetsudnyttelse på boldbaner ved HIC		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
Anlægsudgift	0,700	-	-	-	
Anlægsindtægt	-	-	-	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Håndtering af kapacitetsudfordringer					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
<p>Haderslev Idrætscenter samarbejder med foreningen HFK om muligheder for at kunne benytte nogle af boldbanerne på og ved HIC i en længere periode end det i dag er muligt. HFK har gennem de sidste år fået endnu flere medlemmer og tæller i dag ca. 1.400 medlemmer. Det gør klubben til en af de største i Jylland, men det øger også presset på de baner, der er tilgængelige på og ved HIC.</p> <p>HIC og HFK ønsker at supplere nogle af de eksisterende baner med lys, så det i større omfang bliver muligt at benytte nogle af banerne til træningspas udenfor kampsæsonen. Det gælder i særlig grad i vintersæsonen, hvor der er behov for supplerende lys for at kunne træne.</p> <p>HFK og HIC arbejder i øjeblikket med at vurdere, hvor det bedst giver mening at opstille lysmaster, idet der som udgangspunkt er tale om 2 baner.</p> <p>Den vurderede anlægssum svarer til 1.200 mio. kr., hvoraf foreningen HFK ønsker at medvirke til en finansiering med 0,500 mio.kr., der resterer således et finansieringsbehov på 0,700 mio. kr. på HIC.</p>					
Afledt drift:					
Der må forventes øgede driftsudgifter, men HIC vurderer, at udgiften kan dækkes ind af de eksisterende midler til ejendomsdrift på HIC.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Udvidelse af tribunekapacitet på Vojens Speedway Center		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
Anlægsudgift	4,645	-	-	-	
Anlægsindtægt	-	-	-	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Håndtering af kapacitetsudfordringer					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
<p>Speed1Way, som driver Vojens Speedway Center, har fremsendt ønske om udvidelse af tribunekapaciteten for siddende publikummer på centeret.</p> <p>Krav og ønsker fra rettighedshaverne, der udbyder de internationale speedway grandprix', mesterskaber m.v. arbejder med en siddende kapacitet på op til 4.000 publikummer. Vojens Speedway Center råder i dag over 2.520 sæder.</p>					

Projekt: Udvidelse af tribunekapacitet på Vojens Speedway Center**Stednr.: xxx.xxx**

Ønsket fra Speed1Way er opdelt i to faser med en fase 1 svarende til 960 sæder til 2,981 mio. kr. og en fase 2 med en ekstra kapacitet på 480 sæder til 1,664 mio. kr.

Afledt drift:

Der vil som udgangspunkt være en forventet driftsudgift til forsikring og vedligeholdelse af mobiltribunen. Vedligeholdelsesudgiften afholdes af Speed1Way, og forsikringsudgiften afholdes inden for Kultur- og Fritidsudvalgets ramme. Derudover vil Speed1Way blive opkrævet for lejeudgift for tribunen, idet anlægget, herunder den nye tribune ejes af Haderslev Kommune.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Vojens Speedway Center – projekt nyt lys**Stednr.: xxx.xxx**

Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	12,000	-	-	-
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet

Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen

Beskrivelse:

Speed1Way, som driver Vojens Speedway Center, har fremsendt ønske om nyt lysanlæg.

Speed1Way, som er promotor for FIM Speedway Grand Prix og underlagt krav fra rettighedshaverne Discovery vedr. lysstyrken på lysanlægget.

Pt. kan kravene ikke indfris om minimum 900 lux på hele banen. De lysberegninger, der er lavet viser, at der kun er mellem 480 og 680 lux på Vojens Speedway Center.

Hvis Vojens Speedway Center fortsat skal gøre sig gældende som promotor for FIM Speedway Grand Prix skal der ske en opgradering af lysanlægget inden for den nærmeste årrække.

Speed1Way oplyser, at de nuværende lysmaster ikke kan genbruges, da de nye lys, som skal opsættes, kræver mere plads end der er til rådighed i de nuværende lysmaster.

Budget vedr. nyt lysanlæg:

- 95 lyskilder 4 master 1,916 mio. kr. Tilbud hjemtaget den 23. marts 2022. Her skal der laves ingeniørberegninger vedr. størrelsen på masterne samt fundament osv. Vi har pt. ikke økonomien til at få disse ingeniørberegninger lavet, så derfor vil beløbet herfor estimeret til 7,000 mio. kr. – 10,000 mio. kr.
- Estimeret samlet budget: 9,000 mio. kr. – 12,000 mio. kr. Ovennævnte priser er beregnet ud fra prisniveauet den 23. marts 2022. Det vil være hensigtsmæssigt at tage højde for, at priserne kan variere +/- 20 %. Alle priser er ekskl. moms.

Afledt drift:

Der må forventes øgede udgifter til vedligeholdelse samt drift.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Facilitetspuljen – løbende opskrivning**Stednr.: xxx.xxx**

Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	0,250	0,275	0,300	0,325
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet

Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen

Beskrivelse:

Fællesrådet har fremsendt følgende ønske: Facilitetspuljen øges med 20% gældende i 2024. Efterfølgende bør den årligt øges med pristalsregulering. Facilitetspuljen er på 1,300 mio. kr. i 2023, hvoraf de 0,100 mio. kr. er afsat til en akutpulje.

Projekt: Facilitetspuljen – løbende opskrivning

Stednr.: xxx.xxx

Beløbet har ikke været justeret i mange år. Det er heller ikke løbende forhøjet med den almindelige inflation. Nu er der så kommet en høj inflation, hvilket rammer både materialer og håndværkerløn. Samtidig er der mange ansøgninger.

I 2023 er der søgt støtte for 3,817 mio. kr., og puljen er fortsat på 1,200 mio. kr. (plus 0,100 mio. kr. i akutpuljen).

Der kan derfor nu skabes færre ting for de samme midler som for år tilbage, hvilket giver mindre aktivitet i foreningslivet. De 1,200 mio. kr. rækker ikke til at kunne give til de samme antal projekter som førhen, da puljestørrelsen ikke er fulgt med prisstigninger.

Med en øget facilitetspulje vil det være muligt at støtte lige så mange projekter, som da de 1,200 mio. kr. blev fastsat og dermed som minimum opretholde aktivitetsniveauet.

Det er en forudsætning for at mange aktiviteter bliver til noget.

Mange foreninger har ikke midlerne selv, og samtidig ser flere fonde positivt på, at der er medfinansiering andet sted fra.

Når faciliteterne kan laves, kan aktiviteterne dyrkes.

Der kan laves flere faciliteter til ansøgerne, og dermed mindst opretholde aktivitetsniveauet.

Det bliver f.eks. billigere for foreningerne at drive faciliteterne, når de energioptimerer. De kan dermed bruge deres midler på aktiviteter i stedet for varme ud ad utætte vinduer, osv.

Ved at lykkes med at få faciliteter lavet, kan foreningerne samtidig tiltrække og fastholde borgerne i området via det aktivitetsniveau, der bliver muligt at have.

Langsigtet perspektiv:

Fortsat godt aktivitetsniveau, fastholdelse og tiltrækning af borgere.

2030-ambitioner:

Aktivitetsniveauet opretholdes som minimum ud fra muligheden for at skabe faciliteterne til det. Med aktivitetsniveau vil det være med til, at borgere fastholdes og tiltrækkes i kommunen.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Bispetrappen

Stednr.: xxx.xxx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	1,100	-	-	-
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Kulturhuset Bispen har fremsendt et ønske om udskiftning og omplacering af nuværende indgangs- og fordelingstrappe. Projektet er blevet gennemset og godkendt af Teknik og Klima.

Det samlede prisoverslag beløber sig til ca. 1,100 mio. kr.

En del af arbejdet, nye glasdøre og vinduer til eksisterende trapperum inkl. hultagning samt belysning, kan udsættes til 2025 og beløber sig til ca. 0,300 mio. kr. Dette beløb kan eventuelt afholdes indenfor Kulturhuset Bispens driftsramme og indgår derfor ikke i nærværende ansøgning.

En ny trappe samt bortskaffelse af den eksisterende trappe, ny gulvbelægning samt rådgivning beløber sig til ca. 1,100 mio. kr.

Kulturhuset Bispen er et mødested for alle kommunens borgere. Her kan man blive klogere, blive udfordret, finde inspiration, grine, lytte, snakke eller måske bare tage en tiltrængt timeout. Arkaden er husets hjerte. Dette rum byder dig velkommen uanset hvilket formål, du har, og fungerer som et knudepunkt mellem de mange funktioner, huset har.

Den nuværende trappe imødekommer ikke de behov og ønsker Kulturhuset Bispen har, om et inviterende og åbent rum, der på en ukompliceret og let forståelig måde leder dig derhen, du skal. Dette skitseforslag giver et bud på, hvordan en ny trappe kan skabe bedre oversigt over husets interne flow, samt gøre arkaden mere åben og inviterende.

BISPETRAPPEN er ikke bare en funktional trappe. Den er et møbel, der binder huset sammen, indbyder til ophold, et mødested og en signatur for hele huset.

Mens trappen leder de besøgende op på 1. sal, flyder selve basen ud på gulvet og danner et siddemøbel, der henvender sig mod biblioteket. Her kan man læse, lege eller bare sidde og se på livet i huset, mens man venter på en ven.

Bispetrappen set fra hovedindgangen

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen "–" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Hegn omkring boldbaner		Stednr.: xxx.xxx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	-	0,400	0,400	0,400
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Forvaltningen fremsender ønske om reovering af hegn omkring boldbaner.				
I slutningen af 2021 modtog Kultur og Fritid en rapport fra hegnsfirmaet Kibo, som havde gennemgået samtlige af kommunens sportshegn i forbindelse med boldbaner.				
Størstedelen af disse hegn er så nedslidte, at de enten bør fjernes, eller udskiftes de steder, hvor hegn ikke kan undværes. Forvaltningen har igangsat fjernelse af de hegn, der vurderes til fare for mennesker.				
Forvaltningen foreslår, at der afsættes midler over de næste år til at få fjernet og opsat nye hegn, hvor der er behov for det.				
Projektets samlede udgifter beløber sig til omkring 1,200 mio. kr.				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Svømmefaciliteter Haderslev by		Stednr.: xxx.xxx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	-	-	-	80,000
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Kommunalbestyrelsen har afsat 0,500 mio. kr. i 2025 samt 9,500 mio. kr. i 2026.				
Behovs- og potentiale-analysen blev i 2022 præsenteret for kommunalbestyrelsen på april mødet og i juni måned blev der afholdt et informationsmøde for alle interesserede om fremtidens svømmefaciliteter i Haderslev Kommune.				
Analysen tager udgangspunkt i to løsningsmodeller, der på hver sin måde opfylder borgernes og interessenternes behov, hvor sportsprofilen har mere fokus på talent og motion, mens wellnessprofilen har mere fokus på oplevelse og det sociale.				
Udvalget for Kultur- og Fritidsudvalget godkendte på deres møde den 23. marts 2023 den indledende politiske proces for en ny svømmefacilitet i Haderslev by.				
Det indstilles, at projektet indekseres.				
Afledt drift:				
Afhænger af projektvalg.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Vojens Hallerne – ny brik/elektrisk låsesystem				Stednr.: xxx.xxx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	0,250	-	-	-
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Bestyrelsen for Fonden for Vojens Idræts- og Sportshaller har fremsendt et ønske om at installere ny brik/elektrisk låsesystem i hallerne.				
Der er gennem årene forsvundet nøgler med forskellige adgangs niveauer til bygningerne, hvilket har resulteret i gentagne tyverisager samt anden uautoriseret adgang i hallerne.				
Der ønskes et brikssystem, der gør det muligt at registrere/administrere adgangsforholdene, ikke mindst fordi der er behov for adgang til dele af faciliteterne udenfor normal åbningstid.				
De samlede udgifter er på 0,250 mio. kr. – som ønskes i 2024.				
Afledt drift:				
Ikke beregnet.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Vojens Hallerne – udskiftning af CTS-styring i Frøs Arena				Stednr.: xxx.xxx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	-	0,350	-	-
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Bestyrelsen for Fonden for Vojens Idræts- og Sportshaller har fremsendt et ønske om udskiftning af det nuværende CTS-styring i Frøs Arena, da det er installeret med gammelt software.				
I løbet af de næste par år kommer der nye Windows-versioner, hvorfor det er vigtigt, at det gamle software udskiftes, således systemet kan "tale" sammen med de nye versioner. Vi ved på nuværende tidspunkt at en del af den nuværende software ikke bliver opdateret, således det kan arbejde sammen med kommende Windows-versioner.				
CTS-anlægget er sammenkoblet i et netværk for styring af bygningstekniske anlæg, såsom ventilation, varme, el og køleanlæg og er derfor en vigtig del for i det hele taget at kunne drive Arenaen/skøjtehallen. CTS-styring sikrer desuden overblik over vores forbrug og giver os derved muligheden for at kunne regulere, således vi altid har fokus på forbruget og energioptimering generelt.				
Softwareen i anlægget er 12 år gammelt, hvilket er en høj alder for software.				
Samlet udgift på 0,350 mio. kr. – ønskes i 2024, kan udskydes til 2025.				
Afledt drift:				
Ikke beregnet.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Renovering af to omklædningsrum i VBI's klubhus		Stednr.: xxx.xxx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
Anlægsudgift	0,850	-	-	-
Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Baderummene (2 stk.) er total nedslidte. Der er ikke sket nogen form for renoverings siden opførelsesåret tilbage i 1970'erne.				
De to baderum skal totalrenoveres, hvilket vil sige, at alle tekniske installationer, ventilation samt kloak skal udskiftes. Derudover skal gulv- og vægfliser samt loft udskiftes.				
Det samlede projekt beløber sig til 1,200 mio. kr. Teknik og Klima finansierer 0,350 mio. kr. til de tekniske installationer, så det faktiske finansieringsbehov er på 0,850 mio. kr.				
Afledt drift:				
Ikke beregnet.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.5. Teknik- og Klimaudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Supplerende budget					
<u>Kritisk infrastruktur</u>					
Pulje til renovering af de 3 havne Haderslev, Aarøsund og Aarø	U	6,000	6,000	5,500	2,000
Nye thrustere til Aarø-færgen (fremdriftssystem)	U	0,800	1,800	-	-
Færgen, pulje til renovering og vedligeholdelse	U	0,500	0,500	0,600	0,600
Pulje til oprensning af sejlrende Haderslev Inderhavn og fjord	U	-	2,000	10,000	10,000
Broer og bygværker	U	-	-	-	2,700
<u>Udvikling i land og by</u>					
Flytning af driftsafdelingen	U	-	7,700	-	-
Pulje til udmøntning af stiplan	U	-	-	-	7,000
Pulje til udmøntning af stiplan	I	-	-	-	-2,000
Pulje til trafikikkerhed	U	-	-	-	1,000
Tilgængelighedspulje	U	-	-	-	0,400
Trafikplan for Haderslev by – pulje til realisering af indsatser	U	-	3,000	3,000	3,000
Cykelsti fra Uldal Nord langs Røddingvej til Ribevej	U	-	-	0,500	2,500
Flere synlige affaldsbeholdere i kommunens byer	U	-	0,200	-	-
Pulje til støtte til bygningsfornyelse i Haderslev by	U	-	1,500	1,500	1,500
<u>Bosætningspolitik</u>					
Østergade/Honnørkajen. Klargøring af grund samt etablering af udenomsarealer	U	-1,200	1,400	-	-
<u>Klimapolitik</u>					
Færgen, overgang til batteridrift	U	-	-	-	11,500
PFAS og andre kemikalier	U	1,200	1,200	1,200	1,200
Nedlæggelse af overflødige brandhaner og ubenyttede nedlagte boringer	U	-	0,500	0,500	0,500
Oversvømmelsessikring af Fole	U	-	2,500	4,000	-
Haderslev Dam og fjord	U	-	1,000	1,500	1,500
Klimaplan 2022-2050	U	-	-	-	3,000
Drikkevandsskove, pilotprojekt	U	-	2,500	2,500	2,500
Teknik- og Klimaudvalget, I alt		7,300	31,800	30,800	48,900

Projektbeskrivelser

Projekt: Pulje til renovering af de 3 havne Haderslev, Aarø og Aarøsund		Stednr.: 241.5xx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	6,000	6,000	5,500	2,000	
Aflødt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Kritisk infrastruktur					
Anlægsbevilling:					
Der meddeles anlægsbevilling på 6,000 mio. kr. i forbindelse med budgetvedtagelsen vedrørende det afsatte beløb i 2024 på baggrund af nedenstående beskrivelse af de materielle forudsætninger					
Beskrivelse:					
Meget af udviklingen i Haderslev Kommune foregår ved vandet. Derfor er sunde og vedligeholdte havnekonstruktionerne vigtige for den fortsatte udvikling.					
De seneste år har antallet af både i alle tre havne har været støt stigende, og havnene er en stor medspiller i det indtryk, der gives af Haderslev Kommune.					
Haderslev Kommunes 3 havne er igennem længere tid blevet forsømt. Der har i budgetterne ikke været afsat midler til vedligeholdelse af havnekonstruktionerne, hvilket også fremgår tydeligt af de faktiske forhold, se bilag.					

Projekt: Pulje til reovering af de 3 havne Haderslev, Aarø og Aarøsund**Stednr.: 241.5xx**

I 2021 og 2022 er der blevet gennemført en individuel tilstandsvurdering af henholdsvis Haderslev, Aarøsund og Aarø Havn. Tilstandsvurderingerne er foretaget af et eksternt rådgivende ingeniørfirma med speciale i havnekonstruktioner.

Dette arbejde har afledt en vedligeholdelsesplan for hver havn, som forløber over de næste 5 år. Tilstandsrapporterne har medført, at Teknik & Klima har afspærret lokaliteter på Haderslev Havn og Aarøsund Havn, da der er risiko for konstruktionssvigt pga. af manglende vedligeholdelse.

Hvis en havnekonstruktion bryder sammen, vil det få store konsekvenser for de erhvervsdrivende og borgere, som benytter havnene samt turismen i og omkring havnene. De økonomiske konsekvenser ved akutte skader er betydelig større end ved planlagt vedligehold. Hvis investeringerne i havnene rykkes yderligere, vil risikoen for flere akutte skader forøges betragteligt.

Målet med de afsatte midler i 2024 og 2025 er primært at indhente det store akutte efterslæb, som er skabt på manglende vedligeholdelse af havnene i Haderslev Kommune. Bevillingerne i overslagsårene 2026 og 2027 betyder, at der allerede nu kan planlægges mere langsigtet i forhold til de udarbejdede vedligeholdelsesplaner.

Det vurderes, at nedenstående to opgaver som minimum skal udføres i 2024:

- Montering af anoder, på strækninger uden anoder og udskiftning af nedslidte anoder, i alle 3 havne
- Totalreovering af indsejlingen til Aarøsund Havn, se bilag

Spunsvægge (stål), der bliver udsat for et fugtigt miljø, vil med tiden ruste. Rust medfører, at levetiden og bæreevnen nedsættes. Anoder er med til at stoppe denne rustdannelse, og dermed forlænger de levetiden og bibeholder bæreevnen for spunsvæggene.

Indsejlingen til Aarøsund Havn er i kritisk tilstand og kræver opfattende reovering. Vedligeholdelse af indsejlingen er et kommunalt anliggende og er den eneste adgang til Aarøsund private lystbådehavn og erhvervshavnen. Reoveringen vil yderligere sikre det kommunale tankanlæg, som er placeret på Fiskerikajen. Tankanlægget har et stort opland i hele Lillebælt.

Afledt drift:

Når efterslæb er indhentet efter 5 år, bør der fra 2029 afsættes årlige drifts- eller anlægsmidler til opretholdelse af tilstanden af havnene.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Nye thrustere til Aarø-færgen (fremdriftssystem)

Stednr.: 233.5xx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	0,800	1,800	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Kritisk infrastruktur

Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 2,600 mio. kr. til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen på baggrund af nedenstående beskrivelse af de materielle forudsætninger.

Beskrivelse:

I starten af 2022 havde færgen en begyndende læk af hydraulikolie fra den agterste thruster. Thrusterne er færgens propelenheder, som sørger for fremdrift og styring af færgen. Der er en i hver ende, og de består dels af en hydraulisk enhed over vandet, der styrer ændringen af skrueens retning, og dels et gear under vandet, hvorpå skruen er.

Begge thrustere står til en udskiftning indenfor 2 år. Der skal derfor afsættes budget til denne opgave for at sikre at færgen kan sejle. Jo længere tid der går, jo større er risikoen for, at der sker et nedbrud, der gør, at færgen ikke kan sejle og betjene borgere, turister og erhverv til og fra Aarø.

Færgen har sejlet i 24 år og har en forventet restlevetid på 15 år. De nye thrustere vil holde færgens levetid ud. Der er ét års leveringstid på de nye enheder. Det forventes, at færgen kan sejle med de nuværende thrustere frem til 2025. Der skal betales 30 % aconto forud ved bestilling primo 2024.

Der er udarbejdet et særskilt forslag om omlægning til batteridrift. Hvis der samtidig med udskiftning af thrustere, investeres i at omlægge til batteri-drift inkl. landanlæg-ændringer allerede i 2025, vil der kunne samlet set på de 2 projekter spares minimum 1 mio. kr. i anlægsudgift. Hvis thrustere monteres før ombygning til el drift, skal skrueens skiftes 2 gange: Først til dieseldrift og senere til el-drift.

Afledt drift:

Nyt fremdriftssystem vil medføre en forbedret retningsstabilitet, og dermed give en lille besparelse på drift i form af mindre brændstofforbrug og deraf mindre CO₂-udledning.

De nye thustere er sammen med det nye manøvreresystem forberedt til fremtidig batteridrift. Når færgen engang overgår til batteridrift, vil færgen blive CO₂ neutral, og levetiden vil kunne forlænges yderligere.

Afledt finans:

Jævnfør lånebekendtgørelsen §2 kan kommunen optage lån til udskiftning, nybygning og renovering af færgen. Der skal søges om forhåndstilsagn hos Kommunekredit.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Færgen, pulje til renovering og vedligeholdelse**Stednr.:** 233.5xx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	0,500	0,500	0,600	0,600
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Kritisk infrastruktur**Anlægsbevilling**

Der meddeles anlægsbevilling på 0,500 mio. kr. i forbindelse med budgetvedtagelsen, vedrørende det afsatte beløb i 2024 på baggrund af nedenstående beskrivelse af de materielle forudsætninger.

Beskrivelse:

Færgen har sejlet i 24 år og har en forventet restlevetid på 15 år.

Alderen på færgen gør, at der er stigende vedligeholdelsesopgaver på færgen, som ikke længere kan afholdes indenfor færgens almindelige årlige driftsbudget på ca. 0,500 mio. kr.

En vedligeholdet færge sikrer en stabil sejlads til Aarø for beboere, erhverv og turister. Færgen understøtter kommunens bosætnings- og erhvervspolitik og den positive udvikling af antal besøgende til Aarø. Det er i øvrigt lovpligtigt at betjene beboede øer med færge.

På baggrund af en 10 års vedligeholdelsesplan for færgen bør der i de kommende år afsættes en pulje til færgen for at imødekomme de forøgede renoverings- og vedligeholdelsesudgifter som følge af færgens alder.

Der foreslås afsat 0,500 mio. kr. i 2024-2025 stigende til 0,600 mio. kr. i 2026 og frem.

Følgende ekstra opgaver fremgår af færgens vedligeholdelsesplan:

År	Beskrivelse	Overslag i løbende priser
2024	Landanlæg. Nye styreskabe i begge sider. De gamle skal udskiftes på grund af slitage og udgåede reservedele. Hvis der sker nedbrud af elektronikken, vil der ikke kunne skaffes nye dele. Færgen vil ikke kunne sejle, da landklappen ikke vil kunne anvendes. Færgen. Ny letvægtsopgørelse	0,300 mio. kr. 0,200 mio. kr.
2025	Færgen. Varme- og ventilationsanlægget skal udskiftes.	0,500 mio. kr.
2026	Færgen. Stålstålplade på fenderliste skal udskiftes Landanlæg. Nye hydraulik komponenter i begge sider	0,250 mio. kr. 0,650 mio. kr.
2027	Færgen. Stålarbejder indvendigt	0,350 mio. kr.
2028	Færgen. IPH alarmsystem skal udskiftes	0,250 mio. kr.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Pulje til oprensning af sejlrrende Haderslev Inderhavn og fjord**Stednr.:** 241.5xx**Økonomi****2024****2025****2026****2027****U/I:** Anlægsudgift

-

2,000

10,000

10,000

Afledt drift:

-

-

-

-

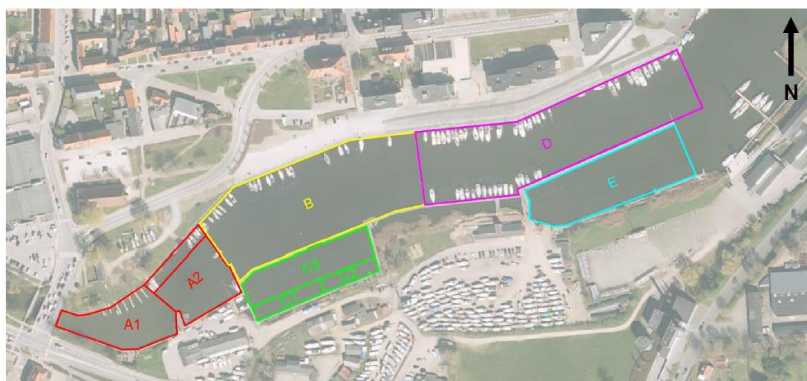
Kategori: Kritisk infrastruktur**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Fjordens sejlrrende er vigtig for, at adgangsvejen til Haderslev fra Lillebælt kan bibeholdes. Sejlrenden skal oprensnes cirka hver 10. år for at sikre vanddybden og sejlads ind og ud af Haderslev Havn og fjord. Forslaget sikrer aktivitet i havnen og i fjorden for erhverv, borgere, fastliggere og turister.

Puljen skal anvendes til oprensninger af inderhavn og fjorden. Det er ikke en god ide at dele de enkelte oprensninger op over flere år, dels fordi en oprensning koster en del i anstillingsudgift, og dels fordi sediment vil flytte sig fra et ikke-oprenset område til oprenset område, hvis der kun oprensnes områder lidt ad gangen.

Oprensning inderhavnen overslag ca. 13 mio. kr. i 2024 priser:

I 2019 blev delområderne A1, A2, C1, C2, C3 og E delvis oprenset.

Delområderne B og D blev ikke en del af oprensningsprojektet.

Som følge af den reducerede mængde oprenset sediment i 2019, opleves problemer med for lave vanddybder på pladserne især i områderne B og D. Især fordi turisterne kommer med større og større både.

Oprensning af hele inderhavnen, område A-E, til dybdekrav angivet

på søkortet er skønnet til at koste 13 mio. kr. i 2024-priser inklusive rådgiverhonorar. Løsningen sikrer, at der oprensnes helt i bund, så koter i søkortet overholdes. Der er 133 bådpladser på nordsiden plus kajanlæg til skibe over 15 meter. På sydsiden forefindes Haderslev Sejlforening, Haderslev Sejl og X-Yacht. I 2022 er der derudover registreret indtægter fra 554 gæstesejlere.

Oprensning fjorden overslag 9 mio. kr. i 2024 priser

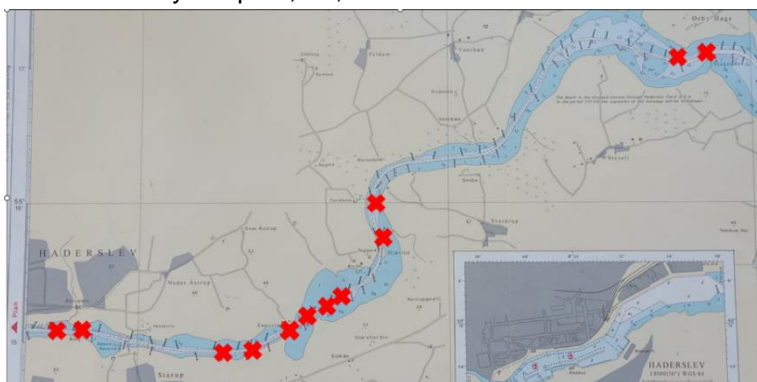
Ligeledes bør der ske en oprensning i Haderslev fjord. Hvis Haderslev havn skal kunne få besøg af for eksempel større skibe som Kongeskibet Dannebrog, der stikker 4,2 meter, så er der udfordringer nu. Fra Djævløen og 200-300 mod øst er der kun en vanddybde på 3,5-3,7 meter.

Sejlrenden er udfordret på flere delpunkter. Delpunkterne er markeret med rødt kryds.

Prisen for oprensning er afhængig af i hvor høj grad sedimentet er forurenet. Det tager op til 9 måneder at få en eventuel klaptilladelse.

I 2022 blev indhentet tilbud fra to firmaer – prisniveau dengang var 7-9 mio. kr. forudsat, at der kan klappes.

Hvis sediment skal køres i depot i Ålborg, vil prisen blive dyrere.

Tidsplan i dette budgetforslag:

- 2025 projektering, valg af oprensningsområde, indhentning af tilladelser og udbud oprensning
- 2026 Oprensning nr. 1
- 2027 Oprensning nr. 2

Det er vigtigt, at der fremover afsættes midler til opretholdelse af tilstanden i Haderslev Havn og fjord.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Broer og bygværker				Stednr.: 222.5xx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	2,700
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Kritisk infrastruktur				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
<p>I 2019 og 2021 blev gennemført tilstandsregistreringer af broer og bygværker for at klarlægge tilstanden af dem. Tilstandsregistreringerne viste, at der er et samlet efterslæb på 16,200 mio. kr. i 2021-priser til brovedligeholdelse. Efterslæbet er planlagt hentet ved, at der årligt er afsat 2,700 mio. kr. i 6 år fra 2021 til og med 2026. På grund af prisstigninger siden 2021 kan efterslæbet dog først indhentes i 2027 eller 2028. Prisstigninger betyder, at der mangler op mellem 2,700-3,000 mio. kr. i at indhente efterslæbet.</p> <p>Målet med de afsatte midler er at indhente det resterende efterslæb på vedligeholdelse af broer og bygværker i kommunen. Haderslev Kommune har ca. 420 broer og bygværker. Broer og bygværker inkluderer almindelige større og mindre broer, rørgennemløb over 50 cm i diameter samt stenkister.</p> <p>Brovedligeholdelse er vigtig, for at bevare den investerede kapital, men er også vigtig for trafikikkerheden og f.eks. bevarelse af fredede broer og bygværker. Uden vedligehold vil broer og bygværker forfalde og miste værdi i nogen tilfælde eksponentielt. Broer og bygværker er en del af vejens elementer, der også har indvirkning på øvrige elementer, f.eks. asfaltveje og rabatter, men også vandløb, der løber under broerne.</p> <p>Bevillingerne betyder, at der nu kan planlægges mere langsigtet og fornuftigt i forhold til f.eks. asfaltering af vejen over bygværker. Bygværker kan renoveres inden vejen står til asfaltudlægning og ikke omvendt.</p> <p>Vedligeholdelse af broer og bygværker vil foregå i samarbejde med eksterne entreprenører.</p>				
Afledt drift:				
<p>Siden kommunesammenlægningen har der kun været afsat ca. 0,300 mio. kr. årligt til vedligeholdelse af broer og bygværker. Når efterslæbet er indhentet i 2028, vurderer Teknik og Klima niveauet for driftsbudget i fremtidige år for at sikre kapitalapparatet. Udgift udover 0,300 mio. kr. årligt bør medtages fra budgetår 2028.</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Flytning af Driftsafdelingen			Stednr.: 222.588																						
Økonomi	2024	2025	2026	2027																					
U/I: Anlægsudgift	-	7,700	-	-																					
Afledt drift:	-	-	-	-																					
Kategori: Udvikling i land og by																									
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.																									
Beskrivelse:																									
<p>For at understøtte arbejdet med Vækst og Velfærd vil en flytning af Driftsafdelingen fra Ved Havnen 15 dels frigøre et attraktivt kommunalt areal på Haderslev Havn til projektudvikling og salg, og dels skabe mulighed for at videreudvikle Driftsafdelingens styreform, Helhedsorienteret Drift (HOD), via sammenlægning af enheder i tidssvarende rammer.</p> <p>Driftsafdelingens nuværende placering er midlertidig, idet Masterplanen for Haderslev Havn – og dermed omdannelsen af Haderslev Havn - ikke rummer denne form for aktivitet. I 2022 har kommunen købt Fjordagerbakke 3 til 2,500 mio. kr., jævnfør sag i Økonomiudvalget den 23. august 2021. Grunden indrettes til Driftsafdelingen. Der er mulighed for at lave en effektiv indretning af grunden, ligesom der rent trafikalt er gode til- og frakørselsmuligheder.</p> <p>Oprindeligt skøn for hele projektet var 14,300 mio. kr., som er afsat i budget 2022 med 2,500 mio. kr. til køb af grund og med 11,800 mio. kr. i 2024 til administrations- og mandskabsbygninger, haller til materiel samt til en salthal.</p> <p>Men inden for de sidste år har der været meget store stigninger på byggematerialer, - for nogle byggematerialers vedkommende flere 100 %. Størstedelen af de byggematerialer, som skal bruges til bygningerne, er stål, træ og isoleringsmaterialer. Det er nogle af de byggematerialer, som er steget allermest. På baggrund af de stigende byggeomkostninger blev der for at nedbringe byggeudgifterne, iværksat en granskning af bygningerne for at nedbringe antallet af kvadratmeter bygning. I processen blev antallet af kvadratmeter bygning reduceret med ca. 20 %.</p> <p>I maj 2023 er overslagspriser fra leverandører revurderet for at tage højde for de stigninger/fald, der er sket i byggeomkostningerne gennem det seneste år. Forventet udgift til byggeri og flytning i maj 2023 er 19,500 mio. kr. i 2024 priser. Dvs. en merudgift på 7,700 mio. kr. for, at projektet kan fuldføres. Merudgiften på de 7,700 mio. kr. er flyttet til 2025.</p>																									
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Overslag marts 2023</th> <th>Størrelse</th> <th>Prisoverslag i mio. kr.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nye faciliteter til administration og mandskab</td> <td>560 m²</td> <td>10,500</td> </tr> <tr> <td>Ny åben stål hal til traktor m.m.</td> <td>63 x 18 meter</td> <td>2,100</td> </tr> <tr> <td>Ny åben stål hal til mandskabsbiler m.m.</td> <td>54 x 12 meter</td> <td>2,800</td> </tr> <tr> <td>Ny salthal</td> <td>30 x 18 meter</td> <td>2,200</td> </tr> <tr> <td>Overslag på flytning / klargøring / uforudsete udgifter</td> <td></td> <td>1,900</td> </tr> <tr> <td>Prisoverslag i alt</td> <td></td> <td>19,500</td> </tr> </tbody> </table>					Overslag marts 2023	Størrelse	Prisoverslag i mio. kr.	Nye faciliteter til administration og mandskab	560 m ²	10,500	Ny åben stål hal til traktor m.m.	63 x 18 meter	2,100	Ny åben stål hal til mandskabsbiler m.m.	54 x 12 meter	2,800	Ny salthal	30 x 18 meter	2,200	Overslag på flytning / klargøring / uforudsete udgifter		1,900	Prisoverslag i alt		19,500
Overslag marts 2023	Størrelse	Prisoverslag i mio. kr.																							
Nye faciliteter til administration og mandskab	560 m ²	10,500																							
Ny åben stål hal til traktor m.m.	63 x 18 meter	2,100																							
Ny åben stål hal til mandskabsbiler m.m.	54 x 12 meter	2,800																							
Ny salthal	30 x 18 meter	2,200																							
Overslag på flytning / klargøring / uforudsete udgifter		1,900																							
Prisoverslag i alt		19,500																							
Afledt drift																									
<p>Forudsat Driftsafdelingen flyttes fra Ved Havnen 15 til Fjordager 3, muliggør det en mindre ejendomsrokade, hvor Driftsafdelingen går fra 5 til 3 lokationer. Den foreslåede ejendomsrokade nedbringer Driftsafdelingens løbende driftsudgifter årligt med 0,500 mio. kr. fra 2026. Under havnens budget mistes til gengæld en lejeindtægt fra Ved Havnen 15 på 0,275 mio. kr. årligt. Netto mindredriften på 0,225 mio. kr. vil i så tilfælde anvendes til nedbringelse af kloge m² puljen.</p>																									

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Pulje til udmøntning af cykelstiplan			Stednr.: 222.5xx	
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U: Anlægsudgift	-	-	-	7,000
I: Anlægsindtægt	-	-	-	-2,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udvikling i land og by				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Et godt stisystem er en væsentlig faktor til at fremme cyklismen, da det er med til at øge cyklisternes tryghed og sikkerhed. Undersøgelser viser, at god infrastruktur og attraktive cykelfaciliteter er en væsentlig parameter i forhold til at overflytte trafikanter fra bil til cykel. Der er mange gode grunde til at vælge at cykle eller gå fremfor at tage bilen. Først og fremmest gavner det sundheden og miljøet. Derudover mindskes trængselsproblemerne på vejene samt behovet for flere parkeringspladser.</p> <p>Målet med puljen er at skabe et sammenhængende stisystem i byerne og mellem byer, landsbyer og landdistrikter, så kommunen bindes bedre sammen, og så der skabes gode stiforbindelser til skole, fritidsaktiviteter, uddannelse, offentlig transport og arbejde.</p> <p>Cykelstiplan 2020 blev godkendt af Udvalget for Plan og Miljø den 7. december 2020. Stiplanen indeholder en liste over mulige nye stier samt anlægsoverslag.</p> <p>Der er i statens Infrastrukturplan 2035 afsat samlet set 3,000 mia. kr. til at fremme cyklisme i perioden 2022-2035. Teknik og Klimaudvalget vil få forelagt en sag, hvor der søges om statslig medfinansiering til cykelstiprojekter i Haderslev Kommune. Der er afsat midler i 2024, men der kan stadig søges statens pulje i 2023. Udførelse af eventuelt projekt med statsstøtte vil tidligst blive udført i 2024.</p> <p>Staten yder normalt kun tilskud til projekter, der ikke ville kunne finde sted i samme omfang, på samme tidspunkt eller indenfor samme tidsramme uden det bevilgede tilskud. Der ydes ikke tilskud til allerede planlagte og bevilgede projekter.</p> <p>Hvis det ikke lykkedes at opnå tilskud, fordeler Teknik- og Klimaudvalget budgetmidlerne på et møde efter afgørelsen på ansøgningerne.</p> <p>Puljen understøtter Kommunalbestyrelsens 2030 ambitioner ved at have fokus på at fremme cyklismen og skabe god sammenhæng mellem byerne i kommunen med udbygning af stinettet. Dette er særligt attraktivt for tilflyttere, og styrker udviklingen af stierne i nærområdet.</p>				
Afledt drift:				
Udgiften til drift er 1,5 % af anlægssummen svarende til 0,100 mio. kr. gældende fra året efter projektet er udført.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Pulje til trafikssikkerhed		Stednr.: 222.5xx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udvikling i land og by				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Haderslev Kommune har i 2020 vedtaget en ny trafikssikkerhedsplan, som udstikker retningslinjerne for trafikssikkerhedsarbejdet frem mod 2025.</p> <p>Trafikssikkerhedsplanen følger færdselssikkerhedskommissionens målsætning om at halvere antallet af dræbte og alvorligt tilskadekomne på kommunens veje, så der højst må være 1 trafikdræbt og 7 alvorligt tilskadekomne i 2030. Målsætningen er ambitiøs, men fokus på trafikssikkerhed har haft positiv effekt på antallet af personskader på kommunens veje. Således er der i perioden 2010-2020 sket et fald på 28 % i antal personskader på kommunens veje.</p> <p>Trafikssikkerhedsindsatsen har fokus på at udpege, ændre eller ombygge uheldsbelastede lokaliteter og på at gøre eksisterende veje mere selvforklarende og sikre. Desuden er der fokus på at forbedre samarbejdet med skoler, større institutioner og virksomheder om trafikssikkerhed, lige som kommunen fortsat vil medvirke i nationale kampagner på trafikssikkerhedsområdet og udvikle lokale kampagner i samarbejde med de øvrige sønderjyske kommuner.</p> <p>Realiseringen af trafikssikkerhedsplanen er afhængig af årlige investeringer i trafikssikkerheden.</p> <p>Puljen i 2024 fordeles af Teknik- og Klimaudvalget på et møde primo 2024 ud fra en udarbejdet liste over aktiviteter, der bør udføres under trafikssikkerhedsplanen.</p> <p>Puljen understøtter Kommunalbestyrelsens 2030 ambitioner ved at have fokus på sikre skoleveje for de ekstra i uddannelse, samt sikre at vejnettet bliver mere sikkert, på trods af flere indbyggere og arbejdspladser.</p>				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Tilgængelighedspulje		Stednr.: 222.5xx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	0,400
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udvikling i land og by				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Formålet med tilgængelighedspuljen er at gøre kommunens byer og naturområder mere tilgængelige for alle borgere, uanset om man er synshandicappet, kørestolsbruger, gangbesværet eller har andre fysiske handicaps. Dette harmonerer med ambitionen om, at alle skal kunne have mulighed for at leve et aktivt liv og medvirke til at gøre det nemmere at vælge et sundt alternativ til sofaen.</p> <p>Midlerne vil blive anvendt til udførelse af opgaver nævnt i Tilgængelighedsplan fra 2018 samt til mindre tilgængelighedstiltag generelt i hele kommunen, som f.eks. Handikaprådet kommer med ønsker om.</p> <p>Af mindre tilgængelighedstiltag kan blandt andet nævnes jævn fortovs belægning, gelændere ved trapper, kørestolsramper, ledelinjer og taktilbelægning samt armlæn på bænke o. lign. Tiltag, som har den effekt, at det bliver nemmere for borgere med fysiske handicap at komme rundt i byerne/naturen på egne ben eller på eldrevne hjælpemidler.</p>				
Afledt drift:				
Ingen.				

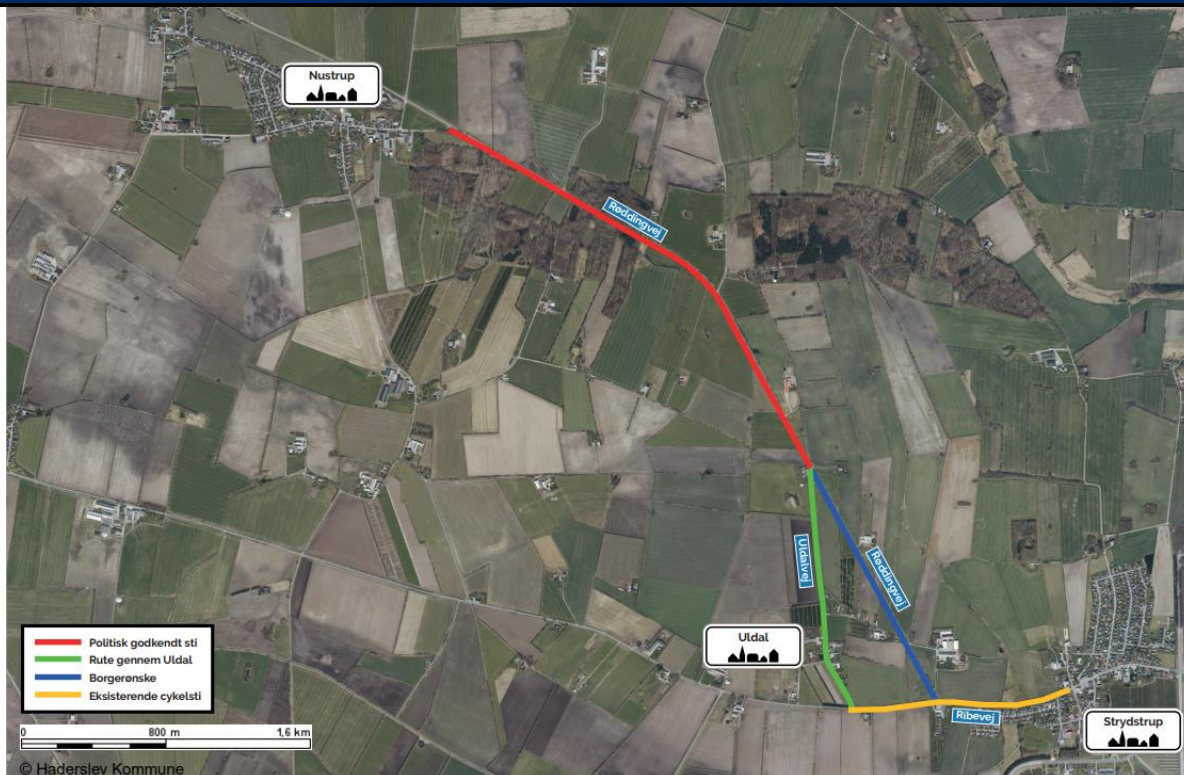
"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Trafikplan for Haderslev by - pulje til realisering af indsatser				Stednr.: 222.5xx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	3,000	3,000	3,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udvikling i land og by				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Den 6. december 2021 igangsatte det tidligere Udvalg for Plan og Miljø udarbejdelsen af en Trafikplan for Haderslev by.				
I løbet af 2023 forventes Teknik og Klimaudvalget at vedtage trafikplanen for Haderslev by. Trafikplanen belyser en række steder i byen, hvor infrastrukturen er eller vil blive udfordret af den øgede trafik frem mod 2035.				
Planen tager udgangspunkt i den overordnede trafikudvikling, og i de mange byudviklingsprojekter som foregår i Haderslev, og som alle i forskelligt omfang bidrager med en større mængde trafik på vejene.				
Trafikplanen udpeger i alt 12 fokuslokaliteter med trafikale udfordringer i form af trængsel, hvilket betyder forlænget ventetid i afviklingen af trafikken. I trafikplanen er de 12 fokuslokaliteter prioriteret, og der er opstillet konkrete løsningsforslag.				
Indsatserne for at sikre en bedre infrastruktur for Haderslev by skal være med til at imødekomme og understøtte Haderslev Kommunes vækststrategi frem mod 2030 med en målsætning om 1.000 flere arbejdspladser, 500 flere indbyggere og 250 flere uddannelsespladser i Haderslev Kommune.				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Cykelsti fra Uldal Nord langs Røddingvej til Ribevej				Stednr.: 222.xxx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	0,500	2,500
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udvikling i land og by				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
Dette forslag omhandler etablering af 1,5 km dobbeltrettet cykelsti fra Uldal Nord langs Røddingvej til Ribevej vest for Skrydstrup (blå streg på nedenstående kortudsnit). Cykelstien er medtaget som prioritering i stiplanen.				
I 2023 anlægges der dobbeltrettet cykelsti i den vestlige side af Røddingvej, fra Nustrup til Uldal Nord (rød streg på nedenstående kortudsnit). Fra Uldal Nord cykles videre på Uldalvej (cykelsti og mindre boligvej) til Ribevej og mod Skrydstrup (grøn og gul streg på nedenstående kortudsnit).				
"Omvejskørslen" ved at cykle via Uldalvej fremfor den direkte vej langs Røddingvej til Ribevej er ca. 370 meter. Der er på strækningen markeret med blå, to ejendomme, som vil få direkte adgang til cykelstien.				
Projektet anslås at koste 3,000 mio. kr.				

Afledt drift:

Udvidelse af driftsrammen med 1,5 % af anlægssummen svarende til 0,060 mio. kr. årligt fra året efter etablering.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Flere synlige affaldsbeholdere i kommunens byer

Stednr.: 222.xxx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	0,200	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udvikling i land og by

Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.

Beskrivelse:

Formålet med budgetønsket er at minimere affald i byrummet.

Forslaget omfatter, at der bliver opsat mere synlige eller strategisk placerede affaldsbeholdere i byrummet. Byrum gennemgås for, om der er nogle blinde pletter i byrummet i bybilledet. Her tænkes særligt på Haderslev by set i relation til og med særlig fokus på nattelivets aktiviteter.

I projektet indtænkes nudging i forhold til at få borgerne til at benytte affaldsbeholdere, det kan f.eks. være ved, at affaldsbeholderne har en anderledes synlighed i form af et andet design.

Budgetønsket skal ses i sammenhæng med evt. nye regler om affaldssortering. Affaldssortering forsøges også indtænkt i de nye beholdere.

Når der ikke er en affaldsbeholder i nærheden, er der i dag mange borgere, som tager affaldet med sig hjem i stedet for. Andre smider det på gaden.

Er der for få affaldsbeholdere, oplever kommunens driftsenhed, at beholdere er overfyldte, og at der ligger meget skrald rundt om dem.

Afledt drift:

Flere skraldespande vil forøge de årlige driftsudgifter til tømning af affaldsbeholdere.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Pulje til støtte til bygningsfornyelse/-bevaring		Stednr.: 015.5xx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	1,500	1,500	1,500
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udvikling i land og by				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
Der afsættes en pulje på 1,5 mio. kr. i 2025 til støtte til bygningsfornyelse i Haderslev by. Samme beløb afsættes i 2026 og 2027.				
Den meget omfattende, autentiske bygningsarv i Haderslev by er i høj grad med til at skabe byens karakter og differentiere den fra de andre byer på østkysten. Dette initiativ vil bidrage til at bevare, forbedre og udvikle disse værdier. En udvikling, der vil være til gavn for såvel byens borgere som byens besøgende og dermed understøtte målet om, at Haderslev skal være en attraktiv centerby.				
Den overordnede intention for støtten til bygningsfornyelse i Haderslev by er at bidrage til en positiv arkitektonisk udvikling i det byggede kulturmiljø. Alle boliger opført før 1960 kan principielt komme i betragtning. Bygninger, der af Haderslev Kommune er udpeget som bevaringsværdige eller bygninger, der indgår i et sammenhængende bevaringsværdigt kulturmiljø, bliver prioriteret højest.				
Hvis der afsættes en pulje i budgettet, vil konkrete udvælgelseskriterier blive fremlagt til politisk vedtagelse.				
Der er tale om et tilskud, hvis størrelse i henhold til lovgivningen maksimalt kan være 50% af de tilskudsberettigede udgifter (75% ved bevaringsværdige bygninger).				
Ansøgere får mulighed for at indgå i en forhåndsdialog med Teknik & Klima, før et byggeprojekt igangsættes.				
Der fastsættes et maksimum på tilskud pr. ejendom på 0,300 mio. kr.				
Ved støtte til vedligeholdelsesarbejde tinglyses en deklaration på ejendommen vedrørende hel eller delvis tilbagebetaling af tilskuddet, hvis ejendommen sælges inden for 15 år til en markedsværdi ved støtte-tidspunktet inkl. et tillæg for ejendomsprisudviklingen.				
Indenfor den samlede pulje skal der afsættes økonomi til konsulentbistand vedrørende tinglysning.				
Tilskud gives med eller uden statslig støtte i henhold til Lov om byfornyelse og udvikling af byer nærmere beskrevet i lovbekendtgørelse nr. 144 af 21.2.2022 Bekendtgørelse af lov om byfornyelse og udvikling af byer.				
Mulighed for statslig medfinansiering kan variere meget fra år til år. De senere år har der kun været statslig medfinansiering til landsbyfornyelse eller til byer mellem 4.000 - 20.000 indbyggere. I finanslov 2023 er der ikke i år 2023 og frem afsat statslige rammer til byfornyelse til byer over 4.000 indbyggere. Udgiften til puljen til bygningsfornyelse vil - under de nuværende forhold - være 100% kommunal.				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Østergade/Honnørkajen. Klargøring af grund samt etablering af udenomsarealer og pumpestation		Stednr.: 003.500		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-1,200	1,400	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Bosætningspolitik				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
Haderslev Kommune solgte i 2022 arealerne på havnen ved Honnørkajen til en privat ejendomsudvikler til 7,934 mio. kr. Der bliver etableret almene og private boliger på arealerne.				
Der blev i 2023 afsat 1,000 mio. kr. til følgeomkostninger og til forskønnelse omkring den store pumpestation.				

Projekt: Østergade/Honnørkajen. Klargøring af grund samt etablering af udenomsarealer og pumpestation **Stednr.:** 003.500

Når byggeriet er opført, er der i teknisk budget i 2024 afsat 1,200 mio. kr. i til etablering af udenomsarealer m.v. langs dele af strækningen af Jomfrustien samt ved Honnørkajen.

Det skal bemærkes, at der ikke er afsat midler til fornyelse af kajkonstruktionen langs Honnørkajen under dette projekt.

Teknik og Klima forventer dog først at kunne etablere udenomsarealer i 2025. Det oprindelige skøn på 1,200 mio. kr. til etablering af udenomsarealer er fra 2021, og det svarer til 1,400 mio. kr. i 2025-priser.

Afledt drift

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Færgen, overgang til batteridrift **Stednr.:** 233.5xx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	11,500
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Klimapolitik

Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen

Beskrivelse:

Formålet med forslaget er at gøre færgen CO-2neutral samtidigt med, at driftsudgifter kan reduceres i resten af færgens levetid.

Færgen har sejlet i 24 år og har en forventet restlevetid på 15 år. Ved at omlægge til ren batteridrift vil færgens restlevetid kunne forlænges til minimum 20 år, hvis den nuværende vedligeholdelsesstandard fortsætter. På den måde vil færgen også blive CO2-neutral i de resterende år af færgens levetid.

Opdateringen af manøvresystemet, som er udført i 2023, vil sammen med de nye thruster-enheder, som helst skal skiftes i 2025 og allersenest i 2026, forberede færgen til batteridrift.

Ombygning af færgen til batteri-drift inkl. udgifter til landanlæg er skønnet til 11,500 mio. kr. i 2027. Færgen ombygges til en hybrid-løsning og vil sejle på batteri langt det meste af tiden. Færgen vil beholde en hovedmotor med akselgenerator på som ladeløsning, når og hvis færgen har mange ekstrature og ikke kan følge med til at lade fra land, eller hvis der opstår nødsituationer.

Hvis der allerede afsættes anlægsmidler til overgang til batteri-drift i 2025, hvor thustere skal udskiftes, vil der kunne opnås en besparelse på 1 mio. kr. på dette projekt. Ikke alene er der en besparelse i at købe thrustere med indbygget elmotorer, der vil også være en besparelse i, at der ikke skal skiftes skruer ad 2 omgange – først til dieseldrift og senere til el-drift. Skønnet besparelse ved at udføre begge dele på én gang er oplyst fra værft og leverandør i Danmark.

Eventuel omlægning til batteridrift bør ske senest 2028, for det er i år 2028, at der ellers vil skulle afsættes anlægsbudget til overhaling af en af de eksisterende dieselmotorer.

Afledt drift:

Der vil være en stor besparelse på brændstof. Udgiften erstattes af køb af el, der pt. er ca. halv pris af marinediesel. Der vil også være en større besparelse på drift og vedligehold, såsom service, olie- og filter skift samt eftersyn, som kun vil være en gang årligt på den tilbageværende hovedmotor og hjælpemotor. En omlægning til ren batteri-drift vil forventeligt give en årlig driftsbesparelse fra året efter overgang til el-drift på skønnet 0,800-1,000 mio. kr. årligt.

I forhold til investeringen giver det en tilbagebetalingstid på ca. 12 år. Levetid for batteripakke >10 op til ca. 20 år.

Afledt finans:

Jævnfør lånebekendtgørelsen §2 kan kommunen optage lån til udskiftning, nybygning og renovering af færgen. Der skal søges om forhåndstilsagn hos Kommunekredit.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: PFAS og andre kemikalier		Stednr.: 089.5xx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	1,200	1,200	1,200	1,200
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Klimapolitik				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 1,200 mio. kr. i forbindelse med budgetvedtagelsen, vedrørende det afsatte beløb i 2024 på baggrund af nedenstående beskrivelse af de materielle forudsætninger				
Beskrivelse: Midlerne vil blive anvendt til opgaverrelaterede årsværk, rådgiverydelser og til aktiv indsats på at opspore og håndtere forurenede grunde i kommunen. Foreløbigt skøn udgift 1,200 mio. kr. pr. år i perioden 2024-2033. Indsatsen skal ses som et supplement til regionens indsats, og har foruden opsporing også fokus på at understøtte fremtidige oprensningemetoder. Indsatsen skal sikre menneskers og dyrs sundhed samt sikre havmiljøet og ikke mindst rent drikkevand til de fremtidige generationer. I Haderslev Kommune er der f.eks. konstateret store forureninger med PFAS i grundvandet på Flyvestation Skrydstrup og på Beredskabsstyrelsen, Vilstrupvej 55. Der foregår fortsat et opsporingsarbejde af forurenede arealer. PFAS-stofferne er generelt svært nedbrydelige og ophobes derfor i fødekæden. Flere PFAS-forbindelser er kræftfremkaldende, reproduktionstoksiske og mistænkt for at være hormonforstyrrende. Forurening med PFAS-forbindelser og andre kemikalier kan medføre kritiske forureninger af overfladevand og grundvand. Der ønskes en mere aktiv indsats for opsporing af berørte arealer i Haderslev Kommune. Det kan f.eks. være langs med vandløb eller decideret kildeopsporing på baggrund af forhøjede værdier i fjord, vandløb og dermed evt. græsningsarealer. Indsatsen skal ske som både myndighedsbehandling som f.eks. vurdering af spildevandsudledninger, vurdering af påbudsmuligheder samt i form af deciderede opsporende undersøgelser for PFAS og andre farlige kemikalier. Der er på landsplan flere forskellige indsatser i gang, blandt andet screening af arealer, hvor der kan være PFAS forureninger, og der er fortsat brug for mere viden om området. Derudover er der fortsat et utal af andre farlige kemikalier, der udgør en risiko overfor menneskers sundhed.				
Afledt drift: Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Nedlæggelse af overflødige brandhaner og ubenyttede boringer				Stednr.: 089.5xx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	0,500	0,500	0,500
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Klimapolitik / Kritisk infrastruktur				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
Anlægsprojektet sikrer, at kommunen over en årrække kan nedlægge overflødige brandhaner samt ubenyttede boringer og brønde, der alle kan udgøre en risiko overfor drikkevandsforsyningen.				
<u>Brandhaner:</u>				
Brand & Redning Sønderjylland (B&R) har i 2021 vedtaget plan for vandforsyning til brandslukning. Med planen fastholdes et væsentligt mindre antal brandhaner i de tre ejerkommuner. Kun 36 af i alt 467 brandhaner ønskes bevaret i Haderslev Kommune. 431 brandhaner bør sløjfes. Vandværkerne er i forbindelse med f.eks. renovering af ledningsnettet tvunget til at afholde udgifter til enten at genetablere eller nedlægge de pågældende brandhaner.				
En brandhane koster mellem 15.-25.000 kr. at nedlægge afhængig af dens placering. Det er udgifter til opgravning af stikledning, afpropning af vandledning, reetablering af asfalt, fortov m.v. Totalomkostning for nedlæggelse af 431 brandhaner er skønnet til ca. 8,500 mio. kr. i 2023-priser.				
Nedlæggelse af brandhaner foreslås at ske over en længere årrække, hvor der kan ske refusion, hvis det sker i forbindelse med, at der alligevel foretages gravearbejde ved den enkelte brandhane. Alternativt kan nedlæggelse ske over en kort årrække, f.eks. over 2-4 år med dertil højere årlige udgifter.				
Der er en række problemer ved de overflødige brandhaner:				
<ul style="list-style-type: none"> • tapning fra hydranterne giver trykstød i ledningsnettet, som medfører urent vand hos forbrugerne • hydranterne giver mulighed for vandtyveri, som kan føre til forurening af drikkevandet, hvis der anvendes snavset udstyr • jo flere hydranter, des større risiko for forurening af drikkevandet og dermed af den kritiske infrastruktur, som drikkevand udgør 				
Der ønskes etableret en refusionsordning, hvor man i forbindelse med korrekt sløjfning af brandhaner, kan få refunderet udgiften. Udbetaling af refusion sker efter en puljeordning, og fordelingen sker, som udgangspunkt efter først til mølle-princippet.				
<u>Ubenyttede boringer og brønde:</u>				
Tilskud til sløjfning af ubenyttede boringer og brønde skal være med til at sikre grundvandets kvalitet, og tilskud skal være et økonomisk incitament (gulerod). En ældre boring/brønd koster i gennemsnit mellem 5-10.000 kr. at sløjfe. Ejer vil dermed i mange tilfælde kunne få dækket hele eller en stor del af udgiften med tilskuddet. Det er et krav i tilskudsordningen, at jobbet udføres af en godkendt brøndborer.				
Ubenyttede boringer og brønde udgør et åbent sår i det geologiske landskab og kan i værste fald fungere som forbindelsesled mellem jordoverfladen og grundvandet. Risikoen for en forurening af grundvandet er altid større i området nær og omkring boringer og brønde.				
Der ønskes etableret en tilskudsordning, hvor man i forbindelse med korrekt sløjfning af en ubenyttet boring, kan få refunderet en del af udgiften, f.eks. 5.000 kr. Man skal kunne få forhåndstilsagn, og det sker efter først til mølle-princippet. Refusions- og tilskudsmidlerne fordeles i de enkelte år, som udgangspunkt med 2/3 til brandhaner og 1/3 til ubenyttede boringer og brønde. Hvis puljerne ikke udnyttes for det enkelte år, overføres resterende midler til efterfølgende budgetår.				
Afledt drift:				
Ingen. Kontrakt med Brand og Redning indeholder 0,050 mio. kr. til vedligehold og eftersyn på brandhaner i Haderslev Kommune og kan ifølge B&R alene dække vedligehold af de tilbageværende 36 brandhaner.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Oversvømmelsessikring af Fole		Stednr.: 089.505		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	2,500	4,000	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Klimapolitik				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Fole by oplevede i 2021 at få dele af byen oversvømmet i forbindelse med kraftige skybrud. Fole er optaget på listen over steder, der har behov for klimasikring, og som, der med Klimaplan 2022-2050, blev besluttet at arbejde med. En bedre sikring mod oversvømmelse i Fole er samtidig en understøttelse af landdistriktet og livskvaliteten i lokalområdet. Teknik- og Klimaudvalget har besluttet hvilke tiltag, der skal implementeres:				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Regnvandsafvanding og rørledninger: 0,050-0,200 mio. kr. 2. Forhøjelse af dige så mere vand kan tilbageholdes bagved Hygumvej 10: 150.000 kr. 3. Rørunderføringer gennem Fole by: 0,500-1,500 mio. kr. 4. Vådområde nordøst for Fole by: 2,000-5,000 mio. kr. - mulighed for ekstern finansiering 5. Etablering af ny grøft sydøst om Fole by: 0,500-1,000 mio. kr. 				
Der er afsat 0,500 mio. kr. i budget 2023 og 1,000 mio. kr. i Teknisk budget i år 2024. I 2023 er delprojekt 1 og 2 blevet gennemført. I 2024 bliver delprojekt 3 igangsat og færdiggøres i 2025.				
Delprojekt 4 og 5 gennemføres i 2025 og 2026, hvis ovennævnte midler afsættes i budget 2024-2027.				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Haderslev Dam og Fjord		Stednr.: 089.5xx		
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	1,000	1,500	1,500
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Klimapolitik				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Haderslev By ligger meget naturskønt med varieret natur omkring sig og med fjorden og dammen som centrale vandelementer i gåafstand fra centrum. Med bosætningspolitikken er der italesat behovet for at have faciliteter til outdooraktiviteter. Haderslev Fjord og dam ville kunne bidrage som noget særligt til det, hvis det bliver muligt at bedre vandmiljøet, så der kan opnås badevandskvalitet.				
Teknik og Klima fik i 2021 udarbejdet rapporter vedr. tilstanden i Haderslev Dam og Haderslev Fjord i samarbejde med Provas og SLF. Rapporterne konkluderer, at opnåelse af badevandskvalitet forudsætter indsatser både i forhold til renseanlæg/spildevand, udledning af næringsstoffer fra landbrugsarealer samt restaureringstiltag i Haderslev Dam. I dammen forringes vandkvaliteten pga. stor algevækst, som dels skyldes for stor tilførsel af fosfor fra oplandet, og dels fra såkaldt intern fosforbelastning fra søbunden (sedimentet). Algerne transporteres videre via Møllestrømmen og bidrager til dårlig badevandskvalitet og miljøtilstand i fjorden.				
Projektet skal forbedre videns- og beslutningsgrundlaget for, hvordan man mest hensigtsmæssigt kan gennemføre indsatser for reduktion af fosfortilførslen samt gennemføre restaurerende tiltag i Haderslev Dam.				
I samarbejde med eksterne konsulenter udarbejdes en økologisk næringsstofmodel for oplandet til Haderslev Dam og Haderslev Fjord, på samme måde som der i 2021 blev udarbejdet en model for spredning af bakterier. Der foretages målinger af transporten af næringsstoffer i damsystemet til understøttelse af modellen.				
Projektet skal frembringe forslag til konkrete indsatser for reduktion af fosforudledningen til dam-systemet. Der gennemføres undersøgelser af sedimentet i Haderslev Dam og de opstrøms beliggende søer (Stevning Dam og Hindemade), herunder en vurdering af hvor store mængder fosfor, der frigives til vandet. Desuden gennemføres en undersøgelse af sedimentet i den indre del af fjorden. Forundersøgelse af muligheden for restaureringstiltag ved f.eks. aluminiumsbehandling af Haderslev Dam.				

Projekt: Haderslev Dam og Fjord

Stednr.: 089.5xx

Midlerne omfatter også ½ årsværk til projektledelse i to år.

Teknik- og Klimaudvalget har på møde den 12. juni 2023 besluttet at indgå i en ansøgning om fondsmidler til projekt for undersøgelse af Haderslev Fjord og Dam. Projektets økonomi forventes at være 12 mio. kr. Heraf vil de 9 mio. kr. søges i Promilleafgiftsfonden. Hvis ansøgning imødekommes, vil Haderslev Kommune skulle medfinansiere med 3 mio. kr. i alt over 3 år fra 2025-2027.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Klimaplan 2022-2050

Stednr.: 089.5xx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	3,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Klimapolitik**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Kommunalbestyrelsen vedtog Haderslev Kommunes Klimaplan 2022-2050 og med den målet, om at Haderslev Kommune skal have reduceret deres CO₂-udledning med 70 % i 2030 og være CO₂ neutral i 2050. Klimaplanen sætter også mål om, at kommunen er klimarobust i 2050. Det vil sige, at kommunen skal kunne modstå de udfordringer, som klimaforandringerne giver herunder blandt andet oversvømmelser og tørkeperioder.

Klimaplanen er udarbejdet indenfor rammerne af DK2020 arbejdet og skal løbende afrapportere og justere i forhold til de rammer, som er givet. Der skal ligeledes løbende måles, beregnes og afrapporteres på CO₂. Et af planens væsentligste midler til at opnå målene er samarbejde med kommunens borgere, virksomheder og interesseorganisationer. Derudover er kommunens rolle som forbilledefacilitator i omstillingen til en mere bæredygtig virksomhed væsentlig. De samlede tiltag ses i Klimaplanens tiltagskatalog.

Midlerne går til mindre tiltag såsom workshops, arrangementer og formidling. Desuden finansierer midlerne blandt andet 2-3 årsværk til arbejdet med klimaplanen og det behov, der er for rådgivningsydelse i forbindelse hermed. Årsværk fordeler sig på en fast projektleder og midlertidige ansættelser på projekter/projektområder f.eks. varmeplanlægning, klimatilpasning og andre større projektområder.

I det tekniske budget er der afsat 3,000 mio. kr. årligt i budgetår 2024-2027 til klimaplan.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Drikkevandsskove, pilotprojekt		Stednr.: 089.5xx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-	2,500	2,500	2,500	
Afledt drift:	-	-	-	-	-
Kategori: Klimapolitik					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
<p>Der ønskes gennemført et afgrænset skovrejsningsprojekt, hvor Teknik og Klima tilegner sig vigtig viden og erfaring, som kan videreføres, når større skovrejsningsprojekter skal projekteres og gennemføres.</p> <p>Større skovrejsningsprojekter bliver en vigtig del af Kommunens Klimaplan2020, som har en målsætning om at reducere den samlede CO₂-udledning væsentligt. Samtidigt bidrager skovrejsningsprojekter til, at vigtige grundvandsområder bliver bedre beskyttet mod pesticider og andre miljøfremmede stoffer.</p> <p>Med dette pilotprojekt vil Teknik og Klima opbygge- og tilegne sig viden og erfaring med lodsejerforhandlinger, multifunktionelle jordfordelinger, ansøgning om fondsmidler, samarbejde med Naturstyrelsen og inddragelse af interessenter og borgere. Erfaringsgrundlaget kan sikre en mere smidig og sikker projektgennemførelse, når større arealer udlægges til skov. I klimahandleplanen er der et mål om, at kommunen skal reducere sin CO₂-udledning med 50 % i 2030. Skovrejsning er en effektiv metode, hvorpå Haderslev Kommune kan reducere den samlede CO₂-udledning.</p> <p>Skovarealerne kan samtidigt blive en aktiv del af Haderslev Kommunes indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse, da de driftes uden brug af pesticider. Ved at anvende multifunktionel jordfordeling kan konventionelt driftede markarealer omdannes til skovområder. Samtidigt opnår man, at det samlede pesticidforbrug og risikoen for at forurene grundvandet reduceres.</p> <p>Skovrejsningsprojektet, der søges om anlægsmidler til, kan placeres forskellige steder i kommunen. Teknik og Klima vil på forhånd undersøge egnede områder, hvor det vil være oplagt at gennemføre projektet på. Områder, der ligger tæt på vigtige drikkevandsboringer, eller hvor grundvandet er, særligt sårbart vil være interessante i denne sammenhæng.</p> <p><u>Mulige parter i projektet</u> Naturstyrelsen går ofte ind og dækker en del af projektomkostningerne, hvis projektet indgår i en større plan for naturbeskyttelse/naturgenopretning. Teknik og Klima har haft møde med Naturstyrelsen om de konkrete områder, og udtalt sig positivt om anlæggelsen af skov i nærheden af drikkevandsboringer og indenfor BNBO.</p> <p><u>Synergier</u> Udover grundvandsbeskyttelse og en lavere CO₂-udledning kan skovarealer omkring boringer til Vojens- og Eskærhøj vandværker skabe flere rekreative muligheder for byens borgere, da de ligger bynært. Der vil være mulighed for via borgerinddragelse at opnå viden om de rekreative ønsker og derved skabe lokal opbakning til projekter. Haderslev Kommunes bosætningsstrategi inkluderer også outdoor aktiviteter, og når disse indtænkes i den rekreative del af skovrejsningsprojekterne, vil man opnå, at alle aldersgrupper kan bruge naturen på mange varierende måder.</p> <p>Afledt drift: På længere sigt vil der være behov for en løbende udtynding og vedligehold. De første 5 år vil være inkluderet i selve beplantningen, hvis det er projekter i samarbejde med Naturstyrelsen.</p>					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.6. Senior- og Sundhedsudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Etablering af samlet tandplejeklinik	U	-	0,200	17,000	17,000
Udbygning af Sundhedscenter Haderslev - Nærhospital	U	-	-	9,000	-
Velfærdsteknologiske og digitale løsninger	U	-	-	1,000	2,000
Senior- og Sundhedsudvalget, I alt		-	0,200	27,000	19,000

Projektbeskrivelser

Projekt: Etablering af samlet tandplejeklinik		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-	0,200	17,000	17,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
<p>Etablering af en samlet tandplejeklinik vil bidrage til at børn og deres forældre samt andre brugere af den kommunale tandpleje i langt højere grad end i dag vil kunne få samlet behandlingerne, ligesom de kommer til at opleve færre aflysninger, da det at samle personalet giver en større fleksibilitet og mulighed for at udnytte kompetencerne bedre. I en ny klinik, hvor medarbejderne er samlet, vil det være muligt at forbedre service og tilgængelighed for borgerne, bl.a. ved udvidelse af åbningstiderne og telefonbetjening i hele åbningstiden.</p> <p>Den nuværende klinikstruktur giver faglige, økonomiske og ressourcemæssige udfordringer. De små klinikker gør det vanskeligt at rekruttere og fastholde kvalificerede medarbejdere, fordi hverdagsdrift i små personalegrupper vanskeliggør faglig sparring og giver driftsudfordringer ved ressourcemangel, da der er for få medarbejdere at fordele opgaverne på. De specialuddannede børnetandlæger og tandplejere får på en samlet klinik mulighed for et fagligt fællesskab og dermed også en større arbejdstilfredshed.</p> <p>På mellemlang sigt får Tandplejen problemer med at levere tandpleje på nuværende niveau. Det forstærkes af, at tandplejen over de næste 2 – 4 år skal kunne levere tandpleje til ca. 1.800 unge fra 18 – 21 år.</p> <p>I dag skal der forældresamtykke til, og forældrenes medvirken er afgørende for barnets tandsundhed. Det betyder, at gode tilkørsels-, parkerings- og busforhold har betydning for placering af en ny klinik. En ny klinik vil ligeledes skulle rumme adgangsforhold og behandlingsmuligheder, der er handicapvenlige, hvilket ikke er tilfældet i dag på nogle af klinikkerne.</p> <p>Sundhedsstyrelsen anbefaler, at den kommunale tandpleje samles. De fleste af vores omkringliggende kommuner er i gang med eller har samlet deres klinikker. Udover sikring af tilstrækkelige tandlæge-ressourcer, vil en samling af tandplejen kunne skabe et attraktivt arbejdsmiljø, der forebygger faglig ensomhed, og dermed øger muligheden for rekruttering til et område, der er vanskeligt at skaffe personale til. Samtidig reduceres risikoen for opsigelser på baggrund af manglende faglig sparring med kolleger.</p> <p>Samling af tandplejen vil kræve ca. 1.300m² ved nybyggeri. Det koster mellem 0,900 mio. kr. og 1 mio. kr. at indrette 1 klinik. Det kan sammenlignes med indretning af en operationsstue på et sygehus, og der er strenge krav til hygiejne m.m. Men det er muligt at gøre billigere ved at genanvende tandplejens klinikstole og en del af øvrigt inventar i klinikkerne og flytte til en nybygget klinik.</p> <p>Økonomioverslaget forudsætter, at Tandplejens udstyr i de nuværende klinikker flyttes med og genanvendes. I dette tilfælde vil overslaget være 34,000 mio. kr. fordelt over 2 år.</p> <p>Det foreslås, at der afsættes 0,200 mio. kr. i 2025 til at udarbejde en grundigere forundersøgelse og beskrivelse af projektet. Omhandlende placering, afklaring af hvilke eksisterende bygninger, der vil kunne bringes i spil samt pris for renovering heraf, vs. pris ved nybyggeri. Parkeringspladser, geografisk placering i kommunen, adgangsforhold m.m.</p>					
Afledte driftsudgifter og – indtægter:					
<p>Ved at sammenlægge klinikkerne opnår Tandplejen stordriftsfordele og derved en betydelig økonomisk besparelse. Det opnås gennem den synergi, der vil være ved at have alt relevant fagpersonale samlet på den samme klinik. Det betyder, at der ikke vil være behov for at øge personalenormen i samme takt, som de nye opgaver i de kommende år ellers ville have krævet</p>					

Projekt: Etablering af samlet tandplejeklinik**Stednr.:** xxx.xxx**Øvrige forhold:**

I afdækningen af muligheder for etablering af en samlet tandplejeklinik tages der højde for geografisk placering evt. satellit funktion for, at sikre at der tages hensyn til alle kommunens borgere.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Udbygning af Sundhedscenter Haderslev - Nærhospital**Stednr.:** xxx.xxx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	9,000	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.**Beskrivelse:**

Sundhedscenter Haderslev er en geografisk velplaceret enhed i forhold til at kunne dække et område midt mellem de 3 akutsygehuse i Kolding, Åbenrå og Esbjerg. Med denne placering er der gode forudsætninger for at kunne betjene et stort optageområde med behandlinger og kontroller, mens akutsygehusene tager sig af mere komplekse operationer. Befolkningen i Syd- og Sønderjylland er karakteriseret af mange ældre, samtidig med at det er vigtigt at gøre noget for, at det er let at være børnefamilie i et område, hvor ønsket er at styrke befolkningstilvæksten. Begge dele kan tilgodeses ved et kommende Nærhospital i Sundhedscenter Haderslev.

Udvidelse runde 2 af Sundhedscenter Haderslev har fokus på at sikre, at sundhedscentret bliver et af de kommende nærhospitaler. Lokalplanen åbner mulighed for udvidelse af Sundhedscenter Haderslev med yderligere ca. 600 m².

Udvidelsen vil give mulighed for at styrke udflytning af ambulante funktioner fra sygehusene samt den videre udvikling af det nære sundhedsvæsen. Borgerne vil spare tid og transport ved at få flere ambulante tilbud tættere på og det forventes, at flere borgere derved bliver i stand til at følge deres behandlingsplan.

Det foreslås, at der afsættes midler til at sikre den kommunale finansiering af udvidelse i forbindelse med ansøgning om at blive nærhospital. Overslagspris på hele udvidelsen er ca. 18,000 mio. kr. Heraf afsættes 50% til Haderslev Kommunes medfinansiering. De resterende 50% forudsættes finansieres via nationale puljemidler.

Der vil skulle tilkøbes areal til parkeringspladser i nærheden. Udgiften til tilkøb af areal til parkeringspladser er ikke med i overslagsprisen, da udgiften bl.a. afhænger af hvor og hvor meget areal, der skal tilkøbes.

Afledt drift:

Der vil skulle købes møbler og inventar til de kommunale dele af udvidelsen, ligesom der vil skulle betales husleje (el, vand, varme, fællesomkostninger). Forventet engangsomkostning til inventar: 0,500 mio. kr. Forventet husleje omkostning: ca. 0,300 mio. kr. årligt. Det er en varig omkostning.

Øvrige forhold:

Der er afsat 4,000 mia. kr. til etablering af op til 25 nærhospitaler. KL forventer, at puljen kan blive påvirket af Strukturkommissionens arbejde. KL vil melde ud til kommunerne, når der er nyt om processen for nærhospitalspuljen, men henviser indtil videre til Sundhedsstyrelsens faglige oplæg fra oktober 2022 "Faglig ramme for etablering af nærhospitaler".

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Velfærdsteknologiske og digitale løsninger**Stednr.:** xxx.xxx

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	1,000	2,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.**Beskrivelse:**

Ved at øge anvendelsen af velfærdsteknologiske og digitale løsninger kan de mennesker, vi hjælper, opnå større fleksibilitet og selvbestemmelse i hverdagen, så de fx kan undgå at køre hen til det kommunale tilbud eller at sidde og vente på, at en kommunal fagperson kommer ind i hjemmet på et (u)bestemt tidspunkt. En styrket teknologisk og digitaliseret indsats vil give mennesker med behov for hjælp mulighed for at vælge

Projekt: Velfærdsteknologiske og digitale løsninger**Stednr.: xxx.xxx**

mellem flere slags løsninger end det tidligere har været muligt. Løsninger, der både medvirker til, at de i højere grad kan leve et selvstændigt og trygt liv og løsninger, som søger at afhjælpe de omfattende rekrutteringsproblemer, som aktuelt og fremover præger området.

Der har i tidligere budgetforlig til og med 2026 været afsat en årlig ramme på 1,000 mio. kr. til velfærdsteknologiske løsninger. Der lægges her op til, at tildelingen forlænges og øges, så den udover Senior og Rehabilitering fra 2026 også omfatter Sundhed og Forebyggelse.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.7. Økonomiudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Erhvervsjord	U	-	-	-	5,000
Strategiske udviklingsplaner i Haderslev, Vojens og Gram	U	-3,000	-5,000	-5,000	-
Strukturelle ændringer på borgernære områder	U	-	-	-	10,000
Økonomiudvalget, I alt		-3,000	-5,000	-5,000	15,000

Økonomiudvalget har på mødet den 23. maj 2023 godkendt en periodisering af Byudvikling med 6,100 mio. kr. fra 2024 til 2027. Denne er blevet flyttet til den generelle anlægsperiodisering.

Projektbeskrivelser

Projekt: Erhvervsjord		Stednr.: 003.553			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	5,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse: Erhvervsudvikling herunder opkøb af erhvervsjord er et led i at sikre attraktive erhvervsarealer til virksomheder, som kan understøtte og fastholde arbejdspladser i kommunen, som led i kommunens Vækststrategi. I det tekniske budget er der på anlægsprojektet 003.553 Erhvervsjord afsat 6,000 mio. kr. i 2024 og 6,000 mio. kr. i 2025 og 5,000 mio. kr. i 2026. I alt 17,000 mio. kr. Disse midler anvendes til bl.a. jordkøb, opkøb, byggemodning og baneinfrastruktur i forlængelse af erhvervsolitikken. Det foreslås, at der også afsættes midler til erhvervsjord i 2027 på 5,000 mio. kr. Afledt drift: Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev		Stednr.: 222.594			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-3,000	-5,000	-5,000	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse: Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev, placeret under Økonomiudvalget, forslås opdelt i to nye projekter og flyttet til nye udvalg. Formålet med flytningen er at få projekterne forankret i fagudvalg, hvor de vil indgå i sammenhæng med fagudvalgenes øvrige arbejde, og hvor fagudvalgene har mulighed for at arbejde mere målrettet med projekterne. 1. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram, stednr.: 015.540. Projektet foreslås flyttet til Land- og Byudviklingsudvalget. Det supplerende budgetforslag håndteres under Land- og Byudviklingsudvalget. 2. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Haderslev, stednr.: 222.700. Projektet foreslås flyttet til Vækst- og Udviklingsudvalget. Det supplerende budgetforslag håndteres under Vækst- og Udviklingsudvalget. Samlet flyttes 3,000 mio. kr. i 2024, 5,000 mio. kr. i 2025 og 5,000 mio. kr. i 2026 fra projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev, stednr.: 222.594, til de to nye projekter, stednr.: 222.700 (Haderslev) + stednr.: 015.540 (Vojens og Gram). Budgettet nulstilles dermed i Økonomiudvalget, hvis flytningen godkendes i udvalgene og kommunalbestyrelsen. Derudover søges i det supplerende budget hos Vækst- og Udviklingsudvalget og Land- og Byudviklingsudvalget om en rammeudvidelse på i alt 1,500 mio. kr. i 2024, 1,000 mio. kr. i 2025, 1,500 mio. kr. i 2026 og 7,000 mio. kr. i 2027 på de to projekter samlet.					

Oversigt over flytning til nye fagudvalg, rammeudvidelse og ny budgetramme til de to projekter:

	Udvalg	2024	2025	2026	2027
Oprindeligt teknisk budget (Projekt Vojens, Gram og Haderslev)	ØU	3,000	5,000	5,000	0,000
Forslag til rammeudvidelse		1,500	1,000	1,500	7,000
Nyt samlet budget		4,500	6,000	6,500	7,000
Forslag til flytning, opdeling og fordeling af budget					
1. Projekt Strategiske udviklingsprojekter i Vojens og Gram	LBU	3,000	4,000	4,000	4,000
2. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Haderslev	VUU	1,500	2,000	2,500	3,000

Projektets formål

I de kommende år skal der, som led i Haderslev Kommunes vækstdagsorden, arbejdes aktivt for at indfri 2030-ambitionen om +250 flere i uddannelse, +500 flere indbyggere og +1.000 flere arbejdspladser. For at indfri disse målsætninger er det vigtigt med attraktive byer.

Der afsættes midler til at arbejde med strategisk udvikling i Gram, Vojens og Haderslev. Midlerne skal ses i sammenhæng med de igangværende aktiviteter og planer.

Haderslev:

I Haderslev by er der igangsat en række større udviklingsprojekter i form af Jomfrusti-projektet, udviklingen ved havnen og projektet ved Damparken mv. For at skabe en stærk og sammenhængende by skal der også – med udgangspunkt i hovedplanen – arbejdes med at skabe en stærk midtby med levende forbindelser på tværs af miljøer, aktiviteter og faciliteter. Målsætningen er at skabe en attraktiv og sammenhængende by, der kan fastholde og tiltrække borgere, virksomheder og besøgende.

Gram:

I Gram er bevaringsværdier og potentialer kortlagt som forarbejde til en udviklingsplan for byen. Derudover peger den netop gennemførte detailhandelsanalyse på et behov for mødesteder i det fysiske byrum, ligesom Vision Gram sammen med Haderslev Kommune arbejder målrettet med bosætningstiltag – herunder ønsker til nye boligudstykningskninger.

Vojens:

Udviklingsplan Vojens – der bl.a. er udarbejdet i samarbejde med Forum Vojens i regi af projekt "Levende bymidter" - er netop vedtaget. Udviklingsplanen rummer et hovedgreb, hvor følgende områder søges udviklet og/eller omdannet:

Rådhuscenteret

Stationsområdet

Hal-området

Hovedforbindelse gennem byen (Østergade/Vestergade)

Udviklingen i Vojens går derfor ind i en ny fase, med videreudvikling af tiltag og realisering.

Fælles for de to byer er, at byudviklingen kræver et endnu tættere samarbejde med henholdsvis Vision Gram og Forum Vojens – og generelt øget borgerinddragelse. Derudover anvendes midlerne til projektløsning, planlægning og anlæg, således der sikres en strategisk og sammenhængende byudvikling fra plan til indsats.

I videst muligt omfang søges byudviklingen i de tre byer medfinansieret via fundraising.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strukturelle ændringer på borgernære områder				Stednr.: 676.506
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	10,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse: Omstillingspulje til lokalbyer med henblik på understøttelse af strukturelle ændringer for at afhjælpe konsekvensen af lokale ændringer i befolknings sammensætningen. Beskrivelsen foreslås suppleret med 10,000 mio. kr. i år 2027.				
Afledt drift: Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.8. Vækst- og Udviklingsudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Strategiske udviklingsplaner i Haderslev	U	1,500	2,000	2,500	3,000
Turismeudvikling Aarø	U	0,800	8,300	24,600	16,300
Turismeudvikling Aarø	I	-	-6,000	-19,000	-15,000
Basen – Et oplevelsescenter i Skrydstrup	U	2,000	2,000	2,000	2,000
Vækst- og Udviklingsudvalget, I alt		4,300	6,300	10,100	6,300

Projektbeskrivelser

Økonomi		2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift		1,500	2,000	2,500	3,000
Afløst drift:		-	-	-	-

Projekt: Strategiske udviklingsplaner i Haderslev **Stednr.:** 222.700

Kategori: Udvikling i land og by

Anlægsbevilling: *Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.*

Beskrivelse:
 Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev, placeret under Økonomiudvalget, forslås opdelt i to nye projekter og flyttet til nye udvalg:

1. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram, stednr. 015.540
Projektet foreslås flyttet til Land- og Byudviklingsudvalget.
2. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Haderslev, stednr. 222.700
Projektet flyttes til Vækstudvalget.

Samlet flyttes 3,000 mio. kr. i 2024, 5,000 mio. kr. i 2025 og 5,000 mio. kr. 2026 fra projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev, stednr. 222.594, til de to nye projekter.

Derudover søges i det supplerende budget om en rammeudvidelse på i alt 1,500 mio. kr. i 2024, 1,000 mio. kr. i 2025, 1,500 mio. kr. i 2026 og 7,000 mio. kr. i 2027 på de to projekter samlet.

Formål
 I de kommende år skal der, som led i Haderslev Kommunes vækstdagsorden, arbejdes aktivt for at indfri 2030-ambitionen om +250 flere i uddannelse, +500 flere indbyggere og +1.000 flere arbejdspladser. For at indfri disse målsætninger er det vigtigt med attraktive byer. Der afsættes midler til at arbejde med strategiske udviklingsplaner og -tiltag i Haderslev. Midlerne skal ses i sammenhæng med de igangværende aktiviteter og planer i byen.

Haderslev - byudvikling:
 I Haderslev by er der, bl.a. med afsæt i hovedplanen, igangsat en række større udviklingsprojekter i form af fx Jomfrusti-projektet, havneomdannelsen, salg af tidligere rådhus, planlægning for sygehusområdet og udarbejdelse af helhedsplan for Damparken.

For at understøtte fortsat vækst og udvikling i Haderslev er der en lang række potentialer, herunder skabelsen af levende forbindelser og attraktive byområder, som der kan arbejdes med. Derudover vil der i de kommende år være et øget behov for at sikre sammenhæng og synergi imellem de igangværende udviklingsprojekter.

Konkret kan den strategiske byudvikling de kommende år understøttes af:

- Klargøring, salg af og planlægning for arealet på Haderslev Havn, hvor Driftsafdelingen i øjeblikket er placeret
- Udviklingsplan for Haderslev Havn (sydsiden)
- Udvikling af den historiske bymidtes kvaliteter, så den understøtter turisme, det gode liv og detailhandlen, som i øjeblikket er under forandring
- Planlægning for Campus området
- Understøtte private investorers omdannelsesprojekter i byen, fx boliger og boksbutikker

- Realisering af allerede vedtagne planer, fx fysisk omdannelse af ledt helhedsplanen for Damparken

Midlerne anvendes til projektledelse, borgerinddragelse, planlægning og anlæg, således der sikres en strategisk og sammenhængende byudvikling fra plan til indsats.

I videst muligt omfang søges byudviklingen i Haderslev medfinansieret via fundraising.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Turismeudvikling Aarø				Stednr.: 667.5xx
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U: Anlægsudgift	0,800	8,300	24,600	16,300
I: Anlægsindtægt	-	-6,000	-19,000	-15,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 0,800 mio. kr. i forbindelse med budgetvedtagelsen, vedr. det afsatte beløb i 2024 på baggrund af nedenstående beskrivelse af de materielle forudsætninger.				
Beskrivelse:				
Udvikling af natur og turisme er et fokus i den Strategisk fysiske udviklingsplan Aarø (SFU). I planen arbejdes med en vision om Aarø som Naturø og en bæredygtig ø i særklasse, hvor naturen er en løftestang for udviklingen af Aarø som et ø-samfund i balance - til gavn for beboere, erhvervsaktører og turister. I den Strategisk fysiske udviklingsplan arbejdes med skitsering af konkrete udviklingstiltag, der skal understøtte udvikling.				
Som led i at udvikle natur og turisme på Aarø med afsæt i SFU'en er der den 23. maj 2023 sendt en ansøgning til Erhvervsfremmebestyrelsen på projekt "Aarø – mellem havn og natur" omfattende boardwalk, krabbebro, bade- og kajakbro, jollehavn, bygninger, parkering (Aarø Sund), fugletårn og wayfinding.				
Hvis kommunen får midler fra Erhvervsfremmebestyrelsen, er der i ovenstående budgettal ikke midler til at realisere øvrige indsatser på øen afledt af SFU'en foreløbigt.				
Hvis kommunen ikke får midler fra Erhvervsfremmebestyrelsen er der midler til at understøtte realisering af udvalgte mindre indsatser afledt af SFU'en – i princippet kan det være indsatser på havnen såvel som på den øvrige del af øen.				
Projektansøgning "Aarø – mellem havn og natur" til Erhvervsfremmebestyrelsen: Der er søgt om 30 mio. kr. ved Erhvervsfremmebestyrelsen til projekt "Aarø – mellem havn og natur". Den samlede økonomi for alle projektets delelementer er estimeret til 50 mio. kr. Det vides først i november 2023, om kommunen får støtte op til max. 30 mio. kr. Projektet skal være afsluttet inden udgangen af 2027, hvis der opnås støtte.				
Hvis der ikke afsættes kommunal egenfinansiering på i alt 10 mio. kr. til projektet, vil et eventuelt tilsagn om tilskud fra Erhvervsfremmepuljen bortfalde. Afsættes der mindre i egenfinansiering vil det bero på genforhandling, om der stadig kan opnås noget i tilskud til dele af projektet.				
Hvis alle kommunale midler jævnt før dette forslag afsættes, men der ikke opnås tilskud fra Erhvervsfremmestyrelsen, kan nettobudgettet anvendes til at realisere udvalgte mindre indsatser fra Strategisk fysisk udviklingsplan for Aarø.				
Hvis der kun opnås delvist tilskud fra Erhvervsfremmebestyrelsen, vil dele af projektet skulle genovervejes, og der skal forhandles om dele af projektet kan udgå. Der kan stadig opnås tilskud fra andre fonde.				
Forventet indtægt fra andre fonde er fordelt med 1 mio. kr. i 2025, 4 mio. kr. i 2026 og 5 mio. kr. i 2027. Fondsmoms på 17,5% af 8,5 mio. kr. af forventede ikke-offentlige fondsmidler svarer til ca. 1,5 mio. kr. Fondsmoms udgiften vil skulle afholdes indenfor det afsatte budget.				
Ved realisering af projektet anbefaler Teknik og Klima, at anlægsprojektet overgår til et andet fagudvalg, når arbejdet skal konkretiseres og udføres.				

Elementer, som indgår i ansøgning til Erhvervsfremmebestyrelsen:

I mio. kr.	2024	2025	2026	2027	I alt
Boardwalk	0,100	1,400	-	-	1,500
Krabbebro	0,050	0,450	-	-	0,500
Bade- og Kajak bro	0,200	1,800	-	-	2,000
Jollehavn	-	-	0,500	6,500	7,000
Bygninger	-	1,500	20,500	9,700	31,700
Parkering Aarøsund	-	0,500	3,500	-	4,000
Fugletårn	0,200	1,800	-	-	2,000
Wayfinding	0,200	0,800	-	-	1,000
Revision og Evaluering m.v.	0,050	0,050	0,100	0,100	0,300
I alt	0,800	8,300	24,600	16,300	50,000

Boardwalk: En trafikikker forbindelse fra havnen til by udformet som en trægangbro. Det vil være første rekreative element man møder. Det skal vække sejlere og andre turisters lyst til at se mere af øen og højne dagsforbruget hos de lokale erhvervsdrivende.

Bade- og kajakbro: Etablering af bade- og kajakbro på den nordlige del af mole. Fra molen anlægges en trappe, der foruden at give adgang til badebroen, kan anvendes til ophold.

Krabbebro: Anlæg af en krabbebro, hvor børn nemt kan fange krabber fra. Pladsen ved det lave vand udnyttes, og projektet vil skabe et momentum af liv med en kort tidshorisont.

Nyt slæbested og ny jollehavn: Konstruktionen forventes opbygget i stil med det eksisterende nedslidte slæbested inde i havnen. Ny jollehavn etableres for at højne den samlede kapacitet af både i Aarø havn. Der skal indhentes tilladelser fra Kystdirektoratet og Naturstyrelsen

Bygninger på Aarø Havn: Nybygget facilitetsbygninger kommer til at indeholde udekøkken, depot til grej, toiletter og færgemandskabs opholdsrum med 2 sovepladser. Der bygges sejlerstue/borgerhus og torvehal til offentligt brug samt bygninger til udleje, herunder havnecafe.

Parkering ved Aarøsund Havn: Der skal opkøbes jord (ca. 1 ha) og anlægges parkeringspladser ved Aarøsund Havn. Planen er at anlægge ca. 70 parkeringspladser, som er medvirkende til, at der er færre biler på havnen i Aarøsund og på Aarø. Projektet muliggør liv og flere aktiviteter på havnen i Aarøsund.

Fugletårn: Tænkt som et vartegn for øen. Fugletårnet bliver et arkitektonisk byggeri med stor kapacitet, som giver en god oplevelse for besøgende.

Wayfinding: Skiltning både på fastland og øen. Sikrer en god kobling mellem fastland og ø, og gør det nemt at finde rundt. Afledt drift: Der vil være udgifter til afledt drift fra år 2026 og frem til de fleste projektele-menter i ansøgning til Erhvervsfremmebestyrelsen.

Afledt drift:

Der afhængig af hvilket svar, der kommer på ansøgningen. Afledt drift vil derfor først indgå i de kommende års budgetarbejde.

Afledt finansiering:

Projektet kan delvist lånefinansieres for den del som vedrører Aarø Havn og nyanlæg af bygninger, der ikke er erhvervsmæssigt udlejet. Skønnet låneadgang 20-25 mio. kr. Der skal søges om forhåndstilsagn til lån ved Kommunekredit.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Basen – Et oplevelsescenter i Skrydstrup		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	2,000	2,000	2,000	2,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
Som et led i udviklingsprojektet arbejdes der bl.a. med et konceptkatalog, der indeholder muligheder og potentialer, visualiseringer og rammer for et oplevelsescenter i Skrydstrup.					
Konceptet rummer pt. et formidlings- og oplevelsescenter med fortællinger, genstande og oplevelser med afsæt i Skrydstrup Flyvestation. Der arbejdes med møde- og konferencefaciliteter, et anderledes aktivitetscenter, mulighed for overnatning i forbindelse med møder og konferencer – bl.a. til internationale gæster. Nærheden til flybasen giver også mulighed for erhvervs- og uddannelsesområder for virksomheder og uddannelser. Derudover kan der også arbejdes med koblingen til de lokale aktiviteter og udviklingsmuligheder.					
For at kunne realisere projekter af denne type og størrelse, viser erfaringer, at der skal være dedikerede ressourcer igennem en årrække til projektudvikling, fremdrift, analyse, rådgivning, dialog med relevante eksterne parter m.v.					
Til oprettelse af en projektenhed, der skal arbejde videre med at afsøge mulighederne for et oplevelsescenter, foreslås det at afsætte 2,000 mio. kr. årligt.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.9. Land- og Byudviklingsudvalget

Supplerende anlægsprojekter	U/I	2024	2025	2026	2027
Borgerbudgettering i landdistrikterne	U	-1,400	-1,400	-1,400	-
Borgerbudgettering Haderslev/ Starup	U	-1,000	-1,000	-1,000	-
Område- og landsbyfornyelse	U	0,700	0,700	0,700	3,300
Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram	U	3,000	4,000	4,000	4,000
Forum Vojens og Vision Gram	U	-	-	-	1,000
Landdistriktpulje	U	-	-	-	1,000
Land- og Byudviklingsudvalget, I alt		1,300	2,300	2,300	9,300

Projektbeskrivelser

Projekt: Borgerbudgettering i landdistrikterne		Stednr.: 668.515			
Økonomi	2024	2025	2026	2027	
U/I: Anlægsudgift	-1,400	-1,400	-1,400	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
Borgerbudgettering er i øjeblikket placeret under anlæg, men flyttes fremover til drift.					
Der er afsat 1,400 mio. kr. pr. år frem til 2026 til borgerbudgettering i landdistrikterne. Midlerne anvendes til udvikling af landdistrikterne.					
Midlerne er fordelt med 1,300 mio.kr. til borgerbudgettering, 0,020 mio.kr. til tilskud til LAG Småøerne og 0,080 mio. kr. til Land og Byudviklingsudvalgets udviklingspulje.					
I tidligere år har hvert landdistrikt efter anmodning haft mulighed for at få tildelt et tilskud på 0,050 mio. kr. fra puljen til rådighed for aktiviteter i det enkelte landdistrikt efter eget ønske, f.eks. mindre driftsopgaver, dog ikke løn. Alle borgere i det konkrete lokalsamfund skal have mulighed for at involvere sig, komme med projektforslag samt indflydelse på hvilke projekter, der skal gennemføres.					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Borgerbudgettering Haderslev by og Starup				Stednr.: 668.517
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-1,000	-1,000	-1,000	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse: Borgerbudgettering i Haderslev by og Starup er i øjeblikket placeret under anlæg, men flyttes fremover til drift. Der er afsat 1,000 mio. kr. pr. år frem til 2026 til Borgerbudgettering i Haderslev by og Starup. Midlerne borgerbudgettering i Haderslev og Starup giver borgerne i de to byer mulighed for at få støtte til initiativer og dermed sætte deres aftryk på udviklingen i byerne. Udover at fremme en lokal, demokratisk proces, kan midlerne målrettes formål, der understøtter særlige formål i byen, dette kan være bæredygtighed, fællesskaber, kulturhistorie, bosætning m.m. eller bestemte målgrupper.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Område – og Landsbyfornyelse				Stednr.: 015.525
Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	0,700	0,700	0,700	3,300
U/I: Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse: Haderslev Kommune har stort fokus på landsbyfornyelse, herunder bl.a. områdefornyelser i landdistrikter. Landsbyfornyelse, som kan anvendes i byer med færre end 4.000 indbyggere og i det åbne land, kan anvendes til følgende tiltag: <ul style="list-style-type: none"> • Områdefornyelse • Istandsættelse af nedslidte private udlejningsboliger, ejer- og andelsboliger, forsamlingshuse og erhverv beliggende i bygninger, der indeholder både beboelse og erhverv • Nedrivning af nedslidte boliger og erhvervsbygninger • Fjernelse af skrot og affald på boligejendomme • Kommunalt opkøb af nedslidte ejendomme med henblik på istandsættelse eller nedrivning • Ombygning af tomme erhvervslokaler og tomme offentligt ejede bygninger til udlejningsboliger • Indretning af byrum på tomme grunde, hvor kommunalbestyrelsen giver - eller har givet - støtte til nedrivning efter byfornyelsesloven Historisk set er der som udgangspunkt ydet statslig refusion på 60 pct. af kommunens udgifter til de ovennævnte tiltag. Der er afsat et budget på ca. 2,600 mio. kr. frem til 2026. Budgettet foreslås videreført til 2027. Derudover afsættes 0,700 mio.kr. fra 2024-2027 til projektledelse, herunder facilitering af nye områdefornyelser samt sikring af fremdrift i realiseringen af allerede vedtagne områdefornyelser.				
Afledt drift: Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram**Stednr.: 015.540**

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	3,000	4,000	4,000	4,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.**Beskrivelse:**

Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev, placeret under Økonomiudvalget, forslås opdelt i to nye projekter og flyttet til nye udvalg. Formålet med flytningen er at få projekterne forankret i fagudvalg, hvor de vil indgå i sammenhæng med fagudvalgenes øvrige arbejde, og hvor fagudvalgene har mulighed for at arbejde mere målrettet med projekterne.

1. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram, stednr.: 015.540
Projektet flyttes til Land- og Byudviklingsudvalget.
2. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Haderslev, stednr.: 222.700
Projektet flyttet til Vækstudvalget.

Samlet flyttes 3,000 mio. kr. i 2024, 5,000 mio. kr. i 2025 og 5,000 mio. kr. i 2026 fra projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens, Gram og Haderslev, stednr.: 222.594, til de to nye projekter.

Derudover søges i det supplerende budget om en rammeudvidelse på i alt 1,500 mio. kr. i 2024, 1,000 mio. kr. i 2025, 1,500 mio. kr. i 2026 og 7,000 mio. kr. i 2027 på de to projekter samlet.

Oversigt over flytning til nye fagudvalg, rammeudvidelse og ny budgetramme til de to projekter:

	Udvalg	2024	2025	2026	2027
Oprindeligt teknisk budget (Projekt Vojens, Gram og Haderslev)	ØU	3,000	5,000	5,000	0,000
Forslag til rammeudvidelse		1,500	1,000	1,500	7,000
Nyt samlet budget		4,500	6,000	6,500	7,000
Forslag til flytning, opdeling og fordeling af budget					
1. Projekt Strategiske udviklingsprojekter i Vojens og Gram	LBU	3,000	4,000	4,000	4,000
2. Projekt Strategiske udviklingsplaner i Haderslev	VUU	1,500	2,000	2,500	3,000

Med en rammeudvidelse vil der således være et samlet budget under Land- og Byudviklingsudvalget til Projekt Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram på 3,000 mio. kr. i 2024, 4,000 mio. kr. i 2025, 4,000 mio. kr. i 2026 og 4,000 mio. kr. i 2027.

Formål

I de kommende år skal der, som led i Haderslev Kommunes vækstdagsorden, arbejdes aktivt for at indfri 2030-ambitionen om +250 flere i uddannelse, +500 flere indbyggere og +1.000 flere arbejdspladser. For at indfri disse målsætninger er det vigtigt med attraktive byer.

Der afsættes midler til at arbejde med strategisk udvikling i Gram og Vojens. Midlerne skal ses i sammenhæng med de igangværende aktiviteter og planer i de to byer.

Gram:

I Gram er bevaringsværdier og potentialer kortlagt som forarbejde til en udviklingsplan for byen. Derudover peger den netop gennemførte detailhandelsanalyse på et behov for mødesteder i det fysiske byrum, ligesom Vision Gram sammen med Haderslev Kommune arbejder målrettet med bosætningstiltag – herunder ønsker til nye boligudstykningsplaner.

Vojens:

Udviklingsplan Vojens – der bl.a. er udarbejdet i samarbejde med Forum Vojens i regi af projekt "Levende bymidter" - er netop vedtaget. Udviklingsplanen rummer et hovedgreb, hvor følgende områder søges udviklet og/eller omdannet:
Rådhuscenteret

Projekt: Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram

Stednr.: 015.540

Stationsområdet
Hal-området
Hovedforbindelse gennem byen (Østergade/Vestergade)

Udviklingen i Vojens går derfor ind i en ny fase med videreudvikling af tiltag og realisering. Fælles for de to byer er, at byudviklingen kræver et endnu tættere samarbejde med henholdsvis Vision Gram og Forum Vojens – og generelt øget borgerinddragelse. Derudover anvendes midlerne til projektlejelse, planlægning og anlæg, således der sikres en strategisk og sammenhængende byudvikling fra plan til indsats.

Forum Vojens har oplyst, at de kan bidrage med 0,565 mio. kr. af opsparede midler fra tidligere år. I videst muligt omfang søges byudviklingen i de to byer medfinansieret via fundraising.

Afledt drift:

Ukendt på nuværende tidspunkt

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/ henlæggelser

Projekt: Forum Vojens og Vision Gram

Stednr.: 015.519

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter

Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.

Beskrivelse:

Der er afsat 1,000 mio. kr. årligt fordelt med 0,6 mio. kr. til Forum Vojens og 0,4 mio. kr. til Vision Gram til og med år 2026. Samme budget til Forum Vojens og Vision Gram foreslås indarbejdet i budget 2027.

Formålet er at understøtte borgerinitiativer i de 2 centerbyer.

Puljerne anvendes bl.a. til rekreative formål, sport, fritid, kultur, julebelysning, infrastruktur og diverse projekter. Tiltag under Forum Vojens og Vision Gram har nytteværdi for langt de fleste borgere i Vojens og Gram. Nogle af de allerede udførte tiltag fx lystunnel og shelters og by inventar i Vojens, Kleinbahn og cykelbane i Gram kommer derudover også turister og andre besøgende til gode.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/ henlæggelser

Projekt: Landdistriktspulje

Stednr.: 668.514

Økonomi	2024	2025	2026	2027
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter

Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.

Beskrivelse:

Der er afsat 1,000 mio. kr. pr. år frem til 2025 til Landdistriktspuljen.

Puljen kan søges af landdistrikterne ud fra de godkendte kriterier, som understøtter Land- og byudviklingsudvalgets strategiske arbejde med at disponere og motivere udvalgte projekter i landdistrikterne.

Land- og Byudviklingsudvalget yder støtte til lokale projekter, der udvikler og styrker landdistrikterne.

Der er tale om støtte, der er for store til borgerbudgettering og for små til det generelle anlægsbudget. Ansøgningerne skal leve op til kriterier, som udvalget har vedtaget. Kriterierne er blandt andet, at initiativerne skal øge bosætning, udvikle nye arbejdspladser, fremme turisme og udvikle kultur- og fritidsaktiviteter. Derudover skal det ansøgte beløb være på minimum 25.000 kr.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

7. Grundkapitalindskud - Landsbyggefonden

Landsbyggefonden har til formål at støtte og udvikle alment boligbyggeri gennem forskellige tilskuds- og låneordninger.

Det kommunale grundkapitalindskud vil være mellem 8% og 12% for familieboliger afhængig af den gennemsnitlige boligstørrelse, så kommunerne skal indskyde færrest penge ved byggeri af små boliger og flest penge ved byggeri af store boliger. Det kommunale grundkapitalindskud for ungdomsboliger og ældreboliger er på 10%.

Nedenfor følger beskrivelser af forslag til indskud i Landsbyggefonden.

Grundkapitalindskud (Beløb i mio. kr. i lb. priser)	U/I	2024	2025	2026	2027
Kapitalindskud	U	-	-	0,900	0,900
Ny Erlevvej – almene boliger	U	13,044	-	-	-
DOFO-grunden – almene boliger og erhvervs-/udvalgsbutik	U	-	-	-	13,167
Højmarken i Gram - familie/seniorboliger (forslag 1)	U	-	-	-	12,000
Højmarken i Gram - familie/seniorboliger (forslag 2)	U	-	-	-	13,600
Engelparken etape III	U	-	-	-	5,314
Alment seniorboligprojekt på Jomfrustien	U	-	7,600	-	-
Grundkapitalindskud, I alt		13,044	7,600	0,900	44,981

Projektbeskrivelser

Projekt: Kapitalindskud		Funktion: 08.32.24			
Økonomi (i mio. kr. i lb. priser)	2024	2025	2026	2027	
U/I: Finansudgift	-	-	0,900	0,900	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Beskrivelse:					
Boligselskaberne har mulighed for at søge om godkendelse af ombygningsprojekter m.v. i henhold til reglerne om støttet boligbyggeri.					
På den baggrund er der afsat 0,900 mio. kr. årligt til kapitalindskud.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Ny Erlevvej – almene boliger		Funktion: 08.32.24			
Økonomi (i mio. kr. i lb. priser)	2024	2025	2026	2027	
U/I: Finansudgift	13,044	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Beskrivelse:					
Der stilles forslag til etablering af almene boliger på Ny Erlevvej. Lejerbo vil i dialog med Haderslev Kommunes Kommunalbestyrelse udforme det endelige projekt ud fra Kommunalbestyrelsens mål og ambitioner. Ovenstående beløb er derfor forbundet med usikkerhed.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: DOFO-grunden, Remisen – almene boliger og erhvervs-/udvalgsbutik		Funktion: 08.32.24			
Økonomi (i mio. kr. og i lb. priser)	2024	2025	2026	2027	
U/I: Finansudgift	-	-	-	13,167	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Beskrivelse:					
HAB har den 20. juni 2022 overfor Økonomiudvalget fremsat et ønske om, at der i det populære område ved Remisen skal etableres almene boliger og en erhvervs-/udvalgsbutik. Det er en meget attraktiv placering for almene boliger, og det vil være en markant forskønnelse af hele området.					
Projektet er designet med en vision om at skabe et attraktivt boligområde, som skal passe ind i "Jomfrusti projektet". Sammenhæng med uderum og byggeriet på matriklen vil give gode muligheder for at skabe meningsfulde relationer, som vil sprede sig til den resterende del af "Jomfrusti projektet", og derved vil være en rød tråd med dette byggeri og masterplanen for området.					
Grundkapitallånet er beregnet af HAB i 2022-priser.					
Der er endnu ikke præsenteret enkeltsag med skema A til politisk behandling.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Højmarken i Gram – familie/seniorboliger – 2 forslag		Funktion: 08.32.24		
Økonomi (i mio. kr. og i lb. priser)	2024	2025	2026	2027
U/I: Finansudgift				
Forslag 1	-	-	-	12,000
Forslag 2	-	-	-	13,600
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Beskrivelse:				
<p>Alfabo har den 21. november 2022 overfor Økonomiudvalget fremsat et ønske om et seniorboligprojekt på kommunens grund beliggende Højmarken i Gram og med tilkørsel fra både Højmarken og Winthersvej. Projektet vil give seniorer i Gram mulighed for at flytte i en mere praktisk bolig, end den de måtte komme fra. Boligforeningen og kommunen vil i fællesskab fastsætte nogle udlejningskriterier.</p> <p>Boligforeningen vil skulle købe 42.954 m2 grund af Haderslev Kommune. Grunden er 57.163 m2.</p> <p><u>Forslag 1:</u> Dobbelthuse med vognport. Altså 2 sammenbyggede boliger, hvor der er plads til 2 biler og redskabsskur mellem boligerne. I alt 58 boliger. Forslaget er traditionelt. Det kommunale grundtilskud er opgjort til 12,000 mio. kr.</p> <p><u>Forslag 2:</u> Klyngehusbebyggelse, hvor der er 66 boliger. Forslaget giver større mulighed for fællesskab. Det kommunale grundtilskud er opgjort til 13,600 mio. kr.</p> <p>Begge forslag foreslås gennemført i 2 etaper. Der arbejdes med en gennemsnitlig boligstørrelse på 90 m2.</p> <p>Der er endnu ikke præsenteret enkeltsag med skema A til politisk behandling.</p> <p>Alfabo vil i dialog med Haderslev Kommunalbestyrelse udforme det endelige projekt ud fra kommunalbestyrelsens mål og ambitioner. Ovenstående beløb er derfor forbundet med usikkerhed.</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Engelparken etape III		Funktion: 08.32.24		
Økonomi (i mio. kr. i løbende priser)	2024	2025	2026	2027
U/I: Finansudgift	-	-	-	5,314
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Beskrivelse:				
<p>I slutningen af 2018 blev der med vedtagelsen af lokalplan 10-40 banet vej for en omdannelse af erhvervsområdet ved Simmerstedvej, Bøndergårdene og Solsortevej til et boligområde.</p> <p>Familien Engel har tilbudt HAB at købe en grund på samlet 6.074 m2. HAB ønsker på den tilbudte grund at opføre 24 almene familieboliger mellem 85 og 110 kvm med samlet ca. 2.400 etagekvadratmeter. Byggeriet vil fuldende omdannelsen fra erhvervsområde til boligområde.</p> <p>Der er endnu ikke præsenteret enkeltsag med skema A til politisk behandling.</p> <p>HAB vil i dialog med Haderslev Kommunalbestyrelse udforme det endelige projekt ud fra Kommunalbestyrelsens mål og ambitioner.</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Alment seniorboligprojekt på Jomfrustien		Funktion: 08.32.24		
Økonomi (i mio. kr. i løbende priser)	2024	2025	2026	2027
U/I: Finansudgift	-	7,600	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Beskrivelse:				
<p>ALFABO har den 22. august 2023 over for Økonomiudvalget fremsat et ønske om etablering af et seniorboligprojekt på Coop-grunden i Haderslev. Projektet består af 5 boligblokke med et samlet etageareal på ca. 4.200 m² og indeholder 48 familieboliger på mellem 62-101 m². Projektet er tiltænkt at medvirke til realiseringen af "Jomfrusti-projektet".</p> <p>Der er indgået købsaftale om erhvervelse af byggeretterne på grunden mellem Coop og ALFABO, betinget af Haderslev Kommunes godkendelse af projektet.</p> <p>Anskaffessummen er beregnet til 94 mio. kr. (2023-rammebeløb) og med en grundkapital på 7,6 mio.kr. svarende til 8 % af anskaffessummen (lejlighedsgennemsnit under 90 m²). Lokalplan forventes færdiggjort og vedtaget i efteråret 2023.</p> <p>Der er ønske om, at projektet kan realiseres med byggestart senest i 2025.</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

8. Budgetspørgsmål afledt af gruppeformændene

Gruppeformændene har på et orienteringsmøde d. 22. august fremlagt en række spørgsmål, de ønsker at få belyst af administrationen. Budgetspørgsmålene beskrives i nedenstående og er forsøgt opdelt på udvalg.

8.1. Social- og Handicapudvalget

Spørgsmål:

Barnets Lov

Der ønskes et notat om de økonomiske konsekvenser for Haderslev Kommune ift. Barnets lov. Hvordan hænger økonomien sammen? Hvordan er sammenhængende mellem DUT compensationen og forventningen til udgiftsniveaueet i Haderslev Kommune som følge af ændringerne.

Svar:

Barnets Lov træder i kraft 1. januar 2024 og er baseret på 7 politiske målsætninger, som i højere grad skal tilgodese børnene, hvor man tidligere har tilgodeset forældrene. Med den nye lovgivning vil der ske en større inddragelse af barnet og et større fokus på barnets rettigheder. Dertil vil der være en større mængde anbringelser og en tidligere indsats med sociale foranstaltninger. Med Barnets Lov vil det ikke længere være muligt at starte med de mindst indgribende indsatser nederst på indsatsrampen. Derimod skal man starte med den rigtige indsats. Det betyder fx, at en anbringelse kan være en indsats til at forebygge mistro og dermed den først valgte indsats.

I forbindelse med lovgivningen bliver kommunerne kompenseret med DUT-midler. Efter en grundig gennemgang af lovgivningen forventer fagområdet ikke, at samtlige udgifter kan dækkes af de tildelte midler.

Udgifterne i forbindelse med den nye lov kan inddeles i tre kategorier: *Øgede udgifter til medarbejdere, øgede udgifter til sociale foranstaltninger samt øgede anbringelsesrelaterede udgifter.* I nedenstående tabel præsenteres tildelingen af DUT-midler i 2024, de forventede øgede udgifter som følge af lovgivningen og nettomerudgiften i Haderslev Kommune. I tabellen fremgår det, at der forventes en merudgift på 0,690 mio. kr. til medarbejdere, 1,641 mio. kr. til sociale foranstaltninger samt 0,969 mio. kr. til anbringelsesrelaterede udgifter. Det løber op i en samlet merudgift på 3,300 mio. kr. årligt.

(Beløb i mio. kr.)	DUT	Forventede øgede udgifter	Netto merudgifter
Medarbejdere	2,310	3,000	0,690
Sociale foranstaltninger	0,019	1,660	1,641
Anbringelsesrelaterede udgifter	1,031	2,000	0,969
I alt	3,360	6,660	3,300

Spørgsmål:

Kan vi i Haderslev Kommune med fordel anvende SØM på det specialiserede børneområde? Kan vi med tidligere indsats for udsatte børn med kognitive udfordringer via SØM finde veje til minimering af fremtidige udgifter til Det specialiserede Socialområde. Spørgsmålet kan i første omgang besvares med en kort redegørelse for modellen og gerne med et eksempel på en kommune, som har arbejdet med SØM. Kan vi evt. sige noget om potentialet?

Svar:

Begrebet SØM er en forkortelse for Den Socialøkonomiske Investeringsmodel. Det er et beregningsværktøj, der har til formål at regne på den økonomiske effekt ved at investere i sociale indsatser. SØM viser ikke noget om borgerens progression eller livskvalitet, og det er derfor et værktøj, der ikke kan stå alene, men det kan bidrage til en politisk prioritering.

I Ikast-Brande Kommune har man arbejdet med en SØM-beregning på indsatsen Cool Kids. Cool Kids er en indsats, som har til formål at hjælpe børn med angst. Beregningen fra Ikast-Brande Kommune har vist et positivt nettoresultat for den offentlige sektor på ca. 1,200 mio. kr. svarende til ca. 0,022 mio. kr. per deltager over et 10-års sigte. For kommunen er det forventede nettoresultat ca. 0,660 mio. kr. samlet set svarende til ca. 0,012 mio. kr. per deltager.

Socialstyrelsen har opsummeret nogle af erfaringerne fra andre kommuner. Her nævnes det, at der opstår et fælles sprog for værdien af sociale investeringer på tværs af fagligheder, administration og politikere. Arbejdet med SØM gør det ligeledes muligt at arbejde ensartet og systematisk med investeringer på Socialområdet og på tværs af offentlige myndigheder.

Blandt udfordringerne ved anvendelsen af SØM nævnes, at arbejdet både kræver socialfaglig samt økonomifaglig indsigt. Det kræver tid og ressourcer at opbygge de nødvendige kompetencer og samarbejdsrelationer internt i kommunen. Dertil er erfaringen fra andre kommuner, at det tager tid at modne og forankre investeringstankegangen og anvendelsen af SØM.

Der findes flere emner ift. SØM, som er vigtige at forholde sig til i overvejselsen om implementering af SØM. For det første så er SØM ikke et beslutningsgrundlag, men en beslutningsstøtte. Derudover har modellen ikke tilstrækkelige data om de mindste børn, hvor forskningen viser, at det er vigtigt at investere tidligt, inden problemerne vokser sig for store hos barnet. De manglende data kan betyde, at modellen risikerer at blive misvisende. Til sidst er det vigtigt at nævne, at en implementering af SØM, samtidig kræver en implementering af en investeringstankegang, hvor man stiller risikovillige investeringsmidler til rådighed.

Forvaltningen har en medarbejder på kursus i SØM, men anbefaler ikke implementering af SØM, før der findes mere evidens på området, og før Barnets Lov er blevet implementeret.

8.2. Børne- og Familieudvalget

Spørgsmål:

Hvad vil det koste at tilføje en ekstra idrætstime til alle skoleklasser i Haderslev Kommune? Svendborg Kommune har arbejdet med at højne sundheden blandt kommunens børn og unge og har tilført midler til ekstra idræt på skolerne.

Svar:

Haderslev Kommune har ved indgangen af skoleåret 2023/2024 203 almenklasser. Hvis man vil tilføje en ekstra idrætstime pr. uge i 40 uger til alle almene skoleklasser i Haderslev Kommune, beløber udgiften sig til cirka 4,5 mio. kr. årligt.

Såfremt der ikke er tale om en undervisningstime, men en idrætsaktivitet, hvor forløbet eksempelvis varetages af en pædagogmedhjælper eller fysioterapeut, vil udgiften være mellem 2,0 og 2,5 mio. kr.

Beregningen er opgjort uden 10. kl., ungdomsskolen, specialklasser og Louiseskolen.

(Beløb i mio. kr.)	Lærer	Fysioterapeut	Pædagogmedhjælper
Ekstra udgift ved en ekstra idrætstime om ugen	4,500	2,500	2,000

Spørgsmål:

Arbejdes der sideløbende med alternative former for skolebuskørsel i relation til den igangværende budgetanalyse vedrørende busdrift?

Svar:

Den aktuelle befolkningsudvikling og den stigende søgning mod privat- og friskoler er udslagsgivende for det fortsatte faldende elevtal i Haderslev Kommunes folkeskoler. En af årsagerne til den stigende søgning mod privat- og friskoler i landdistriktsområderne er, at den centraliserede skolekørsel ikke i tilstrækkelig grad dækker de lokale behov for fleksibilitet i landdistrikterne. Med inspiration fra 3 friskoler har forvaltningen udarbejdet et notat omhandlende et muligt 3-årigt pilotprojekt, hvor der til 2 mindre oplandsskoler anskaffes minibusser til iværksættelse af lokalt tilpasset skolekørsel, samt øgede faglige muligheder i undervisningsregi. Udgiften til pilotprojektet er 2 mio. kr. i anskaffelsessum samt årlige driftsudgifter på 80.000 kr. Notatet er efterfølgende udsendt til deltagerne fra gruppeformandsmødet.

8.3. Teknik- og Klimaudvalget

Spørgsmål:

Hvad vil det koste at ansætte et helt årsværk til stadsarkitekt mod den nuværende model med en halv stilling?

Svar:

Teknik og Klima har på nuværende tidspunkt en stadsarkitektfunktion, som ikke er en person, men i stedet en opgave fordelt ud over flere medarbejdere jævnfør beslutning i TKU den 5. december 2022. Der er ikke tilført midler til denne funktion, – opgaven skal varetages inden for eksisterende ramme, jf. vedhæftede beslutning fra 13/9 2021.

Et årsværk til en stadsarkitekt (én dedikeret person) vil koste 800.000 kroner årligt. Afledt af en eventuel ansættelse af en stadsarkitekt vil det være naturligt at overveje forskellige tiltag, som ligeledes vil kræve ressourcer, fx årlig præmiering af godt byggeri, deltagelse og bidrag til arkitekturens dag, udarbejdelse af arkitekturstrategi samt brug af forskellige former for arkitekt- og idekonkurrencer.

8.4. Økonomiudvalget

Spørgsmål:

En oversigt over udgifter til hardware og licenser – hvad koster det? Har vi udgifter til licenser til fx Access points rundt i kommunen? Hvor stor en udgift udgør det?

Spørgsmålet er efterfølgende blevet præciseret til at omhandle udgifter til Microsoft licenser og access points.

Svar:

Som det fremgår af nedenstående tabel, er der aktuelt 4.435 aktive Microsoft licenser ved Haderslev Kommune. Licenserne har forskellig pris afhængigt af brugerens behov. Den samlede aktuelle årlige udgift for alle typer af Microsoft licenser er cirka 6,3 mio. kr.

Licenstype	Pris pr. licens	Antal licenser	Totalpris
A3	572,76	1.250	715.950
E3	2.856,24	1.495	4.270.079
F3	784,44	1.690	1.325.704
Totaludgift		4.435	6.311.733

Der er pt. installeret ca. 1.500 access-points i Haderslev Kommunes bygninger. Ud fra en forventet gennemsnitlig levetid på 6 år er den årlige licensudgift pr. access point på 84 kr. Dermed udgør udgiften i alt 126.000 kr. pr. år.

8.5. Tværgående spørgsmål

Spørgsmål:

Der ønskes en oversigt over udgifterne til tværkommunale samarbejder. Her tænkes på bl.a. frivillige aftaler, hvor vi bidrager med tilskud fx Headspace, Kræftens Bekæmpelse, Trekantssamarbejdet o.lign.

Svar:

Af nedenstående tabel fremgår Haderslev Kommunes udgifter til tværkommunale samarbejder fordelt på udvalg. Listen er baseret på udtræk fra økonomisystemet og er ikke udtømmende:

Udvalg	Beløb (mio. kr.)
Social- og Handicapudvalget	3,825
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	0,012
Børne- og Familieudvalget	-
Kultur- og Fritidsudvalget	5,862
Teknik- og Klimaudvalget	0,520
Ungeudvalget	0,500
Senior- og Sundhedsudvalget	3,789
Økonomiudvalget	16,946
Vækst- og Udviklingsudvalget	4,413
Land- og Byudviklingsudvalget	-
Tværgående samarbejder, I alt	35,867

Nedenfor specificeres de tværkommunale samarbejder som Haderslev Kommune er en del af.

Udvalg	Tværkommunalt samarbejde	Beskrivelse	Beløb i mio. kr.
SHU	Forældrehuset under Kirkens korshær	Afsluttet i 2023 Et supplement til eksisterende tilbud. Der er fokus på samarbejde og en naturlig arbejdsdeling mellem kommunen og kirkens korshær.	0,484
SHU	Kompensation til Hospice	Haderslev Kommune yder et beløb svarende til prisen på en erfaren socialrådgiver (ansat 15 timer pr. uge) til Hospice Sønderjylland.	0,190
SHU	Tilskud til Klosterbo	Klosterbo drives af en fond og indeholder 13 boliger som udlejes på almindelige lejevilkår. Målgruppen er socialt udsatte.	0,937
SHU	Tilskud til Tuba	Tuba tilbyder hjælp, rådgivning og terapi til årligt 12 unge, der er vokset op i hjem med alkohol- eller stofmisbrug.	0,119
SHU	Tilskud til Et rart sted at være	Et rart sted at være er et foreningshus for mennesker med særlige behov. Der kan lejes mødelokaler eller lokaler til kurser, foredrag mm.	1,200
SHU	Tilskud til Sozialdienst	Sozialdienst yder individuel rådgivning og støtte til familier, unge og ældre i Nordslesvig for medlemmer af de tilsluttede klubber og foreninger.	0,095
SHU	Tilskud til Parasollen	Parasollen er et sted hvor der kommer et betydeligt antal socialt udsatte borgere, som får en snak eller hjælp til dét der fylder, samt spiser et måltid mad. Parasollen er drevet af KFUM sociale arbejde.	0,800
BBU	Job7	Job7 er et samarbejde mellem de 7 jobcentre i Trekantområdet for at sikre den tværkommunale virksomhedsservice med fokus på rekruttering og opkvalificering af arbejdskraft. Udgiften for Haderslev Kommune for en fælles hjemmeside var i 2022 på 0,012 mio. kr.	0,012

Udvalg	Tværkommunalt samarbejde	Beskrivelse	Beløb i mio. kr.
KFU	Museum Sønderjylland	Tværkommunal finansieringsaftale mellem 4 sønderjyske kommuner.	4,948
KFU	Kulturaftale Sønderjylland-Schleswig	Kulturaftale mellem tysk og sønderjyske kommuner der afvikler aktiviteter indenfor kunst, kultur og bevægelse i det dansk-tyske grænseland.	0,291
KFU	Sønderjysk Kulturudviklingspulje	Understøtte af et opsøgende og perspektiverende samarbejde mellem de sønderjyske kommuner til medfinansiering og understøttelse af større tværkommunale projekter indenfor kulturområdet.	0,123
KFU	Netværksdannelse og kompetenceudvikling	<i>Styrkelse af netværksdannelse på tværs af grænsen og øge institutioners, organisationers og borgernes kompetencer til at udvikle dansk tyske projekter og søge midler til dem, f.eks. i Borgerprojektfonden. De øvrige samarbejdspartnere er kommuner, 2 regioner og 5 tyske kommuner og kredse.</i>	0,075
KFU	Fælles Sønderjyske anliggende	<i>Det Sønderjyske Kulturkoordinationsudvalg består af en pulje til 13 faste tilskudsmodtagere, som varetager kulturelle opgaver, på tværs af de fire sønderjyske kommuner og en pulje med frie midler, som kan søges af kulturforeninger.</i>	0,255
KFU	Udvikling Hærvejen	Haderslev Kommune er medlem af foreningen Udvikling Hærvejen, som har fokus på at udvikle hele hærvejsforløbet fra grænsen til Skagen.	0,170
KFU	Borgerprojektfond	Fonden har til formål at styrke gensidige tillid, forståelse og interkulturelle kompetencer hos borgerne i det dansk tyske grænseland, samt øge attraktiviteten af den fælles grænse-region. Fonden er finansieret 100% af Interreg/EU. Haderslev Kommune bidrager som samarbejdspartner med 92 medarbejdertimer årligt.	-
KFU	Trekantsområdets Festuge	Trekantsområdets Festuge fungerer som en scene for kulturaftalens udviklingsprojekter. Festugen finansieres af en del af kontingent til Trekantssamarbejde. Derudover bidrager Haderslev Kommune med personaletimer i forbindelse med afvikling af festugen.	-
TKU	Fælles sekretariat for Lillebælt	Formål at forbedre havmiljøet i Lillebælt.	0,107
TKU	Fælles færgesekretariat	Formål at fremme et løbende samarbejde om drift på færgeområdet i de 18 småø-kommuner samt tilbyde faglig ekspertise og sparring for herved at billiggøre driften. Det Fælles Færgesekretariat er en del af den aftale om udligningsordningen, som blev indgået i 2013.	0,089
TKU	Sydkort, tværkommunalt samarbejde	Formål at sikre at kommunerne har ajourførte sammenhængende GeoDanmark-data i overensstemmelse med vedtagelser i GeoDanmark.	0,065
TKU	Fælles central vinter vagtfunktion for 5 sønderjyske kommuner	Formål at overvåge vejrliget 24/7 i vintersæsonen og iværksætte præventiv saltning på de primære veje i de 5 kommuner.	0,259
UU	Headspace	Headspace er et tilbud, hvor unge mellem 12 og 25 år anonymt kan få rådgivning og vejledning, fx omkring mobning, bekymringer eller ensomhed.	0,500
SSU	Medfinansiering af sekretariatet for PKO-ordningen	Sekretariat, der understøtter samarbejde om praksiskonsejter (praktiserende læger) imellem de 22 syddanske kommuner, PLO og Region Syddanmark som led i samarbejde om Sundhedsaftalen.	0,014

Udvalg	Tværkommunalt samarbejde	Beskrivelse	Beløb i mio. kr.
SSU	Kommunal PRO	Samarbejde om database for patientrettede oplysninger, der ligger i Sundhedsaftale samarbejdet/ Økonomiaftale med KL.	0,070
SSU	Fælleskommunalt Sundhedssekretariat	Medfinansiering af sekretariat, der understøtter samarbejdet om Sundhedsaftalen imellem Region Syddanmark, 22 syddanske kommuner og PLO.	0,081
SSU	Hjertesyd database	Aftale der ligger i Sundhedsaftale samarbejdet ift. at monitorere samarbejde om hjerterehabilitering.	0,005
SSU	§79 tilskud	Lovbundet indsatsområde. Støtte til frivilligt, socialt arbejde for borgere over 65 år. Politikerne fastlægger den økonomiske ramme.	0,720
SSU	Tilskud til Frivillighedscenter Haderslev	Driftstilskud af centret.	0,446
SSU	Tilskud til Selvhjælp Haderslev	(Frivilligcenter Haderslev) Driftstilskud mhp. understøttelse af selvhjælpsgrupper.	0,194
SSU	Støtte til Frivilligfesten	(Frivilligcenter Haderslev) Årlig støtte til fest, der hædrer frivillige ildsjæle, som det tidligere Udvalg for Sundhed og Forebyggelse besluttede at prioritere.	0,100
SSU	§18 tilskud	Lovbundet indsatsområde. Støtte af frivilligt, socialt arbejde, ikke specificeret på aldersgruppe. Politikerne fastlægger den økonomiske ramme.	0,979
SSU	Tilskud til Center for seksuelt misbrugte/voksne med senfølger	Politisk besluttet driftstilskud.	0,026
SSU	Folkebevægelsen mod ensomhed	Politisk beslutning om medlemskab via det tidl. Udvalg for Sundhed og Forebyggelse.	0,004
SSU	Puljen Haderslev i Bevægelse	Puljemidler der er afsat til at fremme sundhedsfremmende initiativer, der taler ind i Politiske pejlemærker på sundhedsområdet	0,300
SSU	Samarbejdsaftale vedr. organisering og løsning af Fælles telemedicin (TeleKOL) i Region Syddanmark.	Formålet med TeleKOL er, at borgere understøttes digitalt med sundhedsfaglige ydelser. Den angivende omkostning er ved fuld indfasning i 2024.	0,850
ØU	Fælles Beredskab i Sønderjylland	Brand & Redning Sønderjylland er et selskab bestående af beredskaberne fra Haderslev, Tønder og Aabenraa kommuner.	12,510
ØU	Trekantssamarbejde	Foreningen har til formål at styrke samarbejdet mellem kommunerne om at gøre Trekantområdet til et godt sted at bo og drive virksomhed. Kontingentet falder i 2024.	1,818
ØU	KL	KL er en interesseorganisation, der organiserer landets 98 kommuner. Organisationen har til formål at varetage kommunernes fælles interesser. Kan ikke fravælges.	2,185
ØU	Venskabsbysamarbejde	Haderslev Kommune er venskabsby med Braine i Nordfrankrig og Wittenberg i Tyskland.	0,242
ØU	Udvikling Hærvejen	Udvikling af hærvejen.	0,166
ØU	Sydjysk Indkøbsfællesskab	Fælles sekretariatsfunktion for indkøbs samarbejdet mellem Tønder, Haderslev og Aabenraa	0,025
VUU	Region Sønderjylland-Schleswig	Overordnet har Region Sønderjylland-Schleswig til formål at fremme det grænsenære dansk-tyske politiske samarbejde.	0,136

Udvalg	Tværkommunalt samarbejde	Beskrivelse	Beløb i mio. kr.
VUU	Destination Sønderjylland	Destinationsselskabet er en forening, hvor de fire sønderjyske kommuner er medlemmer. Formålet er at fremme turisme i Sønderjylland.	1,920
VUU	Det syddanske EU-kontor	I samarbejde med de 22 syddanske kommuner har Region Syddanmark siden 2007 medfinansieret Det Syddanske EU-kontor. EU-kontoret bistår bl.a. syddanske aktører med ansøgning om EU-midler.	0,225
VUU	Udviklingsråd Sønderjylland	Privat-offentligt samarbejde, hvor partnere i fællesskab arbejder for en dynamisk udvikling i Sønderjylland.	0,500
VUU	Erhvervshus Sydjylland	Erhvervsudvikling og virksomhedsrådgivning under erhvervsfremmeloven. De sydjyske kommuner og Middelfart bidrager til Erhvervshuset og rammerne aftales i KKR Syddanmark.	1,518
VUU	Gronet	Netværk med private og kommunale ledere i Sønderjylland.	0,114

8.6. Finans

Spørgsmål:

Oversigt over muligheder for regulering af skatten.

Der ønskes en oversigt – gerne udtømmende over, hvilke muligheder der er for at regulere skatten.

Listen skal indeholde områder gerne med virkning over 1 mio. kr.

Det kunne fx være grundskyld, erhvervsområdet og lignende.

Svar:

Haderslev Kommune har mulighed for at påvirke 3 skattesatser p.t. Det drejer sig om:

- Grundskyldspromillen på produktionsjord, som er på 7,2 ‰
- Grundskyldspromillen på øvrige ejendomme, som er på 12,7 ‰
- Udskrivningsprocenten, som er på 26,3%

Ændring af grundskyldspromillen

I den ny ejendomsskattelov er der fastsat et loft for de enkelte kommuners grundskyldspromiller for 2024-2028. Dermed har Haderslev Kommune ikke mulighed for at sætte grundskylden op før 2029.

Grundskyldspromillerne kan derimod sættes ned.

Ifølge seneste skøn fra Skatteministeriet er de samlede vurderinger på produktionsjord i Haderslev Kommune i 2024 på 3.514,325 mio. kr. Det tilsvarende skøn for øvrige ejendomme er på 9.904,419 mio. kr.

Dermed vil en marginal nedsættelse af grundskyldspromillen på produktionsjord fra 7,2 ‰ til 7,1 ‰ give et **indtægtstab** på ca. 0,351 mio. kr.

En tilsvarende nedsættelse af grundskylden på øvrige ejendomme fra 12,7 ‰ til 12,6 ‰ vil give et **indtægtstab** på ca. 0,990 mio. kr.

Det er vigtigt at pointere, at vurderingerne på produktionsjord og øvrige ejendomme er baseret på Skatteministeriets skøn, som forventes revideret i nærmeste fremtid (ultimo august/primio september). De endelige skøn for grundværdierne forventes først at foreligge i 2026.

Ændring af udskrivningsprocenten

Udskrivningsprocenten opkræves på baggrund af udskrivningsgrundlaget, hvor det statsgaranterede udskrivningsgrundlag for 2024 er 10.442,293 mio. kr. Haderslev Kommune har mulighed for både at hæve og sænke udskrivningsprocenten.

Det skal bemærkes, at hvis Haderslev Kommune vælger at sætte skatten op, vil den blive ramt af skattesanktionsloven. Skattesanktionsloven medfører, at der sker en modgående regulering af bloktilskuddet svarende til overskridelsen, hvis der sker en skatteforhøjelse for kommunerne under ét.

Modregning sker som en kombination af individuel modregning af kommuner, som har overskredet en evt. tildelt ramme til forhøjelser, og kollektiv modregning af alle kommuner. Den individuelle del udgør som udgangspunkt 75 pct. Af provenustigningen i 2024, 50 pct. I 2025 og 2026 samt 25 pct. I 2027.

Nedenstående tabel viser konsekvenserne af en stigning af udskrivningsprocenten med 0,1%-point, hvor det antages, at der er fuld sanktion i form af individuel modregning over bloktilskuddet.

Skattejusteringer i mio. kr.	2024	2025	2026	2027	Total
Merprovenu brutto	9,671	10,072	10,456	10,912	41,110
Sanktion:					
75%	-7,253	-	-	-	-7,253
50%	-	-5,036	-	-	-5,036
50%	-	-	-5,228	-	-5,228
25%	-	-	-	-2,728	-2,728
Merprovenu netto	2,418	5,036	5,228	8,184	20,865

Det ses, at der umiddelbart skabes en merindtægt på 9,671 mio. kr. i 2024 som følge af en skattestigning på 0,1%-point. Som følge af skattesanktionsloven modregnes dog 7,253 mio. kr. over bloktilskuddet, så nettoprovenuet af en skattestigning på 0,1%-point er 2,418 mio. kr. i 2024. Skattestigningen sanktioneres med faldende procentsats i overslagsårene. Først i år 2028 kan kommunen beholde det fulde provenu fra skattestigningen.

Haderslev Kommune har også mulighed for at sætte skatten ned. Ved en kommunal skattenedsættelse af udskrivningsprocenten er der mulighed for at få andel i det midlertidige tilskud til skattenedsættelser i relation til udligningsreformen. Fristen for ansøgning til at få andel i puljen er den 25. august 2023. Ved en nedsættelse af udskrivningsprocenten med 0,1%-point, hvor det antages at Haderslev Kommune får andel i puljen, ses det i nedenstående tabel, at Haderslev Kommune netto vil få en merudgift på 0,967 mio. kr. i 2024.

Skattejusteringer i mio. kr.	2024	2025	2026	2027	Total
Nedsat provenu brutto	-9,671	-10,071	-10,456	-10,912	-41,109
Tilskud:					
90%	8,704	-	-	-	8,704
90%	-	9,064	-	-	9,064
85%	-	-	8,887	-	8,887
80%	-	-	-	8,729	8,729
Nedsat provenu netto	-0,967	-1,007	-1,568	-2,182	-5,725

Haderslev Kommune har sammen med 9 øvrige kommuner landets højeste udskrivningsprocent på 26,3% i 2023.

Haderslev Kommune opkræver ikke dækningsafgift af erhvervsejendomme. Det er ikke muligt at indføre denne sats før 2029. Haderslev Kommune opkræver dækningsafgift for offentlige ejendomme. Det er ikke muligt at ændre denne sats før 2029.

Bilag 1: Lov- og cirkulæreprogrammet

Fordeling af lov- og cirkulære program (Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Social- og Handicapudvalget	5,601	5,254	4,938	4,965
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	-3,355	-3,596	-3,043	-1,884
Børne- og Familieudvalget	1,525	1,525	1,525	1,525
Teknik- og Klimaudvalget	0,457	0,393	0,328	-
Senior- og Sundhedsudvalget	0,156	-	2,088	2,088
Økonomiudvalget	-1,299	-0,962	-0,298	-
Lov- og cirkulæreprogram, I alt	3,085	2,614	5,538	6,694

"+" betyder udgifter/mindre indtægter "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

(S): Serviceudgifter

Af tabellerne nedenfor udspecificeres de love og bekendtgørelser, der har effekt for Haderslev Kommune fordelt på udvalgsniveau. Beløbene kan ikke direkte henføres til tabellen ovenfor på grund af afrundinger.

Social- og Handicapudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Pkt. 10 (Central refusion) Fastlæggelse af regulering for 2026 vedr. Lov nr. 1060 af 30. juni 2020 om ændring af lov om social service (Tilpasning af den centrale refusionsordning)	-	-	-0,319	-
Pkt. 14 (S) Ændring af Bekendtgørelse om udmåling af tilskud til ansættelse af hjælpere og borgerstyret personlig assistance efter lov om social service (Indskrænket mulighed for udmåling af rådighedstimer)	0,193	0,193	0,193	-
Pkt. 16 (S) Barnets Lov	3,450	3,992	5,050	5,050
Pkt. 17 (S) Ændring af lov om social service (Hurtigere og mere fleksibel hjælp til borgere med en hastigt fremadskridende sygdom)	0,099	0,099	0,099	-
Pkt. 18 (S) og (Central refusion) Ændring af lov om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, lov om forpligtende kommunale samarbejder, lov om almene boliger m.v. og lov om leje af almene boliger (Omlægning af indsatsen mod hjemløshed og udvidelse af ordning om udslusningsboliger og indretning af bofællesskaber m.v.)	2,305	2,170	2,431	2,431
Pkt. 21 (S) Ændring af lov om forsøg med et socialt frikort (Forlængelse af forsøg med et socialt frikort)	0,068	-	-	-
Pkt. 61 (S) Kommunalt opgavebortfald som følge af oprettelse af regionalt dobbeltdiagnosetilbud	-	-0,173	-1,237	-1,237
Pkt. 62 (S) Frafald af kommunal takstfinansiering til særlige pladser	-0,514	-1,028	-1,028	-1,028
Korrektion til pkt. 16 af aktstykket 2022 (S) Efterregulering vedr. Lov nr. 1059 af 30. juni 2020 om ændring af lov om social service og lov om socialtilsyn (Indførelse af ret til overvågning og støtte i forbindelse hermed om natten for unge, der modtager hjælp efter § 95, stk. 3, i lov om social service i form af et kontant tilskud)	-	-	-0,252	-0,252

Uddybende beskrivelse:

- Pkt. 10:** Den centrale refusionsordning blev justeret med virkning fra 2021. En af ændringerne var, at kommunerne fremover kan hjemtage refusion for indsatser der leveres til personer over 67 år, hvis personen var omfattet af ordningen forud for det fyldte 67. år. Da antallet af personer over 67 år, der er omfattet af ordningen, er voksende, vil ændringen først være fuldt indfaset i 2049. Af årets aktstykke fremgår reguleringen fra 2025 til 2026.
- Pkt. 14:** Den nye bekendtgørelse fastslår, at der kun i særlige tilfælde kan gives tilskud til dækning af rådighedstimer til borgeren i tidsrummet fra kl. 23.00 til 06.00, når der alene er én hjælper til stede. Desuden kan der, når der er mere end én hjælper til stede hele døgnet rundt, gives tilskud til dækning af rådighedstimer til de tilstedeværende hjælpere, ud over den hjælper der udfører aktiviteter for borgeren. Bekendtgørelsen er trådt i kraft den 1. januar 2023.

- **Pkt. 16:** *Barnets Lov indføres som ny hovedlov for det specialiserede børne- og ungeområde. Loven træder i kraft den 1. januar 2024. Loven medfører en lang række ændringer i forbindelser med anbringelser osv.*
- **Pkt. 17:** *Med lovforslaget forpligtes kommunen til at yde hjælp til personer, der har fået stillet bestemte diagnoser, uden om den normale kommunale visitation første gang personen henvender sig til kommunen efter, at diagnosen er stillet. Hjælpen, der er omfattet af forslaget, ydes efter servicelovens §§ 83, 97, 112 eller 116 og må maksimalt have en værdi af 35.000 kr. Det er borgeren selv, der sammensætter den ønskede hjælp, men kommunen skal bistå borgeren med vejledning omkring sammensætning af hjælpen.*
- **Pkt. 18:** *Lovændringen medfører en række ændringer i rammerne om kommunernes hjemløseindsats. Lovændringen indebærer blandt andet, at statsrefusionen for herbergsophold afskaffes for ophold på over 90 dage i løbet af et år, hvilket øger kommunernes udgifter. Samtidig indføres statsrefusion på de indsatser, der bevilliges i forbindelse med, at borgeren overgår til en mere permanent bolig. Den nye refusion placeres udenfor servicerammen.*
- **Pkt. 21:** *Ordningen med det sociale frikort forlænges til og med 2024.*
- **Pkt. 61:** *Med økonomiaftalen for 2024 er regeringen, Danske Regioner og KL enige om rammerne for et samlet regionalt tilbud til mennesker med både en psykisk lidelse og samtidigt behandlingskrævende misbrug. Tilbuddet vil være fuldt ud indfaset i 2027.*
- **Pkt. 62:** *Med økonomiaftalen for 2024 er regeringen, Danske Regioner og KL enige om at omlægge de nuværende 1147 særlige pladser til 88 pladser forankret i den regionale psykiatri målrettet samme målgruppe. Den kommunale takstfinansiering bortfalder med omlægningen af de særlige pladser, og kommunens bloktilskud reduceres derfor i 2024 og frem.*
- **Korrektion til pkt. 16 af aktstykket 2022**
Fra 1. juli 2020 fik kommunerne mulighed for at bevillige støtte til overvågning i nattetimerne til borgere, der modtager kontant tilskud til pasning i hjemmet efter servicelovens §95 stk. 3. Der er i 2022 foretaget opfølgning på udgifter til ordningen. Opfølgningen viser, at kommunerne er blevet overkompenseret og derfor nedreguleres bloktilskuddet.

Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Pkt. 27 (S) Forslag til Lov om ændring af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, lov om sygedagpenge, og forskellige andre love (Mere målrettede tilbud, udvidet mulighed for samtaler over video eller telefon, forenkling af opfølgning i skærpet tilsyn, m.v.)	0,435	0,430	0,432	-
Pkt. 28 (S) Forslag til Lov om ændring af lov om social pension, lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v. og lov om individuel boligstøtte (Afskaffelse af indtægtsregulering som følge af pensionistens egen arbejdsindtægt i folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg, justering af reglerne med henblik på mere rimelige pensionsberegninger m.v.)	0,129	-	-	-
Pkt. 29 (S) Forslag til Lov om ændring af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, lov om organisering og understøttelse af beskæftigelsesindsatsen m.v., lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. og lov om aktiv socialpolitik (Arbejdsløsheds-kasserne får ansvaret for kontaktførelsen i de første 3 måneder, et forenklet kontaktførelse m.v., permanentgørelse af forsøg om jobrettet indsats til unge, forenkling af krav til vejledning m.v.)	-1,647	-1,599	-1,591	-
Korrektion til pkt. 26 af aktstykket 2022 (S) Lov nr. 1160 af 8. juni 2021 - Ændring af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, lov om organisering og understøttelse af beskæftigelsesindsatsen m.v. og lov om aktiv socialpolitik (Bedre ressourceforløb)	-	-	0,543	0,543
Administrativ tilpasning (S) jf. KL's supplementsskrivelse nr. 5-6, Tabel 5. Yderligere rammebesparelse på administration i jobcentrene. Besparelsen vedr. 2. delaftalen (Arnepension), herunder at A-	-2,427	-2,427	-2,427	-2,427

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
kasserne får kontaktansvaret for de forsikrede ledige de første tre måneder.				

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 27:** Lovforslaget udmønter visse elementer fra 2. delaftale om nytænkning af beskæftigelsesindsatsen. Initiativet "mere målrettede tilbud" ændrer reglerne således, at øvrig vejledning og opkvalificering ikke indgår som ret- og pligttilbud eller i opfyldelsen af fokusråd som led i skærpet tilsyn. Muligheden for brug af digitale samtaler udvides desuden således, at ledige inden for de første 6 måneders ledighed får mulighed for at vælge om jobsamtalen med jobcenteret skal foretages fysisk, digitalt eller telefonisk. Desuden afskaffes kravet om udarbejdelse af beskæftigelsesplanen.
- **Pkt. 28:** Med lovforslaget afskaffes indtægtsreguleringen af folkepensionen som følge af pensionistens egen arbejdsindtægt. Lovforslaget har ikke nogen ydelsesmæssige konsekvenser for kommunerne.

Lovforslaget har dog administrative konsekvenser for UDK, som beregner og udbetaler folkepensionen. Til at finansiere de administrative konsekvenser som følge af lovforslaget, kompenseres kommunerne. De administrative konsekvenser indebærer implementerings- og driftsomkostninger for UDK, der må forventes overvæltet på kommunerne gennem UDK's administrationsbidrag.

- **Pkt. 29:** Lovforslaget udmønter de elementer fra 2. delaftale om nytænkning af beskæftigelsesindsatsen, der overfører ansvaret for ledige i de første 3 måneder til a-kasserne, som forenkler kontaktforløbet for dagpengemodtagere i de første 6 måneder af ledighedsforløbet og som gør lempelsen af uddannelsespålægget permanent.
- **Korrektion til pkt. 26 af aktstykket 2022**
Loven har til hensigt at justere ressourceforløbsordningen. Med loven følger kommunale merudgifter i perioden 2022-2025.
- **Administrativ tilpasning**
Af KL's supplementsskrivelse nr. 5-6, Tabel 5 fremgår det, at der skal ske en yderligere rammebesparelse på administration i jobcentre. Besparelsen vedrører 2. delaftalen (Arnepension), herunder at A-kasserne får kontaktansvaret for de forsikrede ledige de første tre måneder.

Børne- og Familieudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Pkt. 30 (S) Afskaffelse af store bededag som helligdag	1,525	1,525	1,525	1.525

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 30:** Loven indebærer, at store bededag ikke længere vil være en helligdag fra 1. januar 2024. Kommunerne kompenseres for øgede udgifter til én yderligere åbningsdag i dagtilbud, fritidstilbud, særlige dagtilbuds- og fritidstilbud samt øgede udgifter til sygedagpenge.

Teknik- og Klimaudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Pkt. 34 (S) Bekendtgørelse om udvidet producentansvar for filtre til tobaksvarer.	0,328	0,328	0,328	-
Pkt. 59 (S) Etablering af lokale energikoordinationsfora mhp. at styrke den lokale koordinering af varmeplanlægningen	0,129	0,065	-	-

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 34:** Som følge af EU-reglerne omkring udvidet producentansvar, er det fra den 1. januar 2023 producenterne af tobaksfiltre, der skal finansiere opgaven med renhold ift. cigaretskod. Udgiftsniveauet er fastsat på baggrund af en undersøgelse af kommunernes udgifter fra 2020. Miljøstyrelsen gennemfører i 2023 en ny undersøgelse, og beløbet forventes på den baggrund efterreguleret til det niveau, 2023-undersøgelsen viser, på Lov- og cirkulæreprogrammet 23/24.
- **Pkt. 59:** I juni 2022 blev der indgået en landspolitisk aftale omkring Grøn Varme. Fordi aftalen blev indgået meget sent, var det kun midlerne for 2022, der blev udmøntet i forbindelse med midtvejsreguleringen af 2022. Midlerne vedr. 2023, 2024 og 2025 udmøntes via midtvejsreguleringen 2023. Der er ikke afsat midler til opgaven fra 2026 og frem.

Senior- og Sundhedsudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Pkt. 51 (S) Tilbageførsel af VEU-opsparing	0,156	-	-	-
Korrektion til pkt. 57 af aktstykket 2022 (S) Initiativer i sundhedsreformen, herunder kvalitetspakker målrettet kommunale akutfunktioner og patientrettet forebyggelse for borgere med kroniske sygdomme	-	-	2,088	2,088

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 51:** *Det er aftalt, at der skal udmøntes 21 mio. kr. årligt fra 2019 og frem til 2028 på bloktilskuddet med henvisning til midler, som kommunerne får retur i opsparede VEU-midler, som følge af at der over en årrække har været ubalance mellem arbejdsgivernes indbetaling til VEU og de faktiske udbetalinger af VEU-godtgørelse. Spørgsmålet om anvendelsen af midlerne indgik i OK18. Ved en fejl er midlerne ikke blevet udmøntet for 2020-2022. Derfor blev der udmøntet sammenlagt 66,6 mio.kr. (22-pl) vedr. 2020-2022 og 22,7 mio. kr. (23-pl) vedr. 2023 på sidste års aktstykke. De opsparede midler pl-justeres imidlertid ikke, hvorfor udbetalingen på sidste års aktstykke var for stor. Der er i tilbageførelsen på dette års aktstykke korrigeret for de for meget udbetalte beløb for 2022-2023.*
- **Korrektion til pkt. 57 af aktstykket 2022**
I forbindelse med Sundhedsreformen er det aftalt, at en national kvalitetsplan skal skabe en mere ensartet kvalitet af de nære sundhedstilbud og bidrage til en omstilling af sundhedsvæsenet ved at nytænke tilbud til borgere med f.eks. kronisk sygdom, så mere kan løftes lokalt og i eget hjem. Bloktilskuddet opjusteres som konsekvens heraf.

Økonomiudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2024 pl)	2024	2025	2026	2027
Pkt. 4 (S) Lov om ændring af udbudsloven, lov om indhentning af tilbud på visse offentlige og offentligt støttede kontrakter (tilbudsloven) og lov om Klagenævnet for Udbud.	0,048	0,048	0,080	-
Pkt. 52 (S) Kommunal medfinansiering af den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2022-2025	-	-	0,298	-
Pkt. 55 (S) Regulering af midler til drift, advisering og support af digital infrastruktur	0,033	0,068	0,068	-
Pkt. 56 (S) Kommunal medfinansiering af videreudvikling og robust drift af infrastruktur	-0,302	-	-	-
Pkt. 69 (S) Kommunal finansiering af fælleskommunalt digitaliseringsprogram	-	-	0,334	-
Pkt. 71 (S) Det Fælleskommunale Ejendoms stamregister (ESR)	-1,077	-1,077	-1,077	-

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 4:** *Den 1. juli 2022 trådte en række ændringer til udbudsloven i kraft. Lovændringen betyder, at kommunerne på en række områder får øget fleksibilitet, men samtidig har ændringen af udbudsloven økonomiske konsekvenser for kommunerne. De økonomiske konsekvenser dækker over øget tidsforbrug i dele af udbudsprocessen, implementering af den nationale udbudsplatform i 2026, men også en forventning om, at pligten til at anvende oplæringskrav på udvalgte kontrakter vil fordyre den enkelte kontrakt.*
- **Pkt. 52:** *Med økonomiaftalen for 2022 afsatte regeringen, KL og Danske Regioner midler til en ny fællesoffentlig digitaliseringsstrategi for 2022-2025. De afsatte midler lægges i 2026 tilbage i bloktilskuddet.*
- **Pkt. 55:** *Økonomien for den fællesoffentlige infrastruktur (NemID/MitID, Digital post, borger.dk, digitalt sundhedskort osv.) blev aftalt i forbindelse med økonomiaftalen for 2021. Der er med økonomiaftalen for 2024 blevet aftalt yderligere finansiering af den fællesoffentlige infrastruktur.*
- **Pkt. 56:** *Regeringen, KL og Danske Regioner er med økonomiaftalen enige om at sikre et højt sikkerhedsniveau og en fortsat stabil drift, vedligehold og videreudvikling af den fællesoffentlige digitale infrastruktur. Bloktilskuddet reguleres i 2024.*

- **Pkt. 69:** Med økonomiaftalen for 2021 blev det aftalt mellem regeringen og KL, at der afsættes i alt 30,5 mio. kr. (21-pl) pr. år fra 2021-2025 fra det kommunale bloktilskud til nye fælleskommunale digitale initiativer. Bloktilskuddet opjusteres derfor i 2026.
- **Pkt. 71:** Kommunerne blev med økonomiaftalen for 2021 kompenseret for en midlertidig videreførelse af driften af it-systemet ESR til at beregne og opkræve ejendomsskat i perioden 2021-2023. Bloktilskuddet nedjusteres igen fra 2024.

Bilag 2: Anlæg – Investeringsoversigt fra teknisk budget inkl. periodiseringer

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr)	U/I	2024	2025	2026	2027
Social- og Handicapudvalget					
Pulje til omstrukturering på Social- og Handicapudvalget	U	3,000	6,500	-	-
Børne- og Familieudvalget					
Børnecenter Over Jerstal	U	3,900	-	-	-
Børnecenter Nustrup	U	3,600	8,875	-	-
Ny daginstitution på Thrigesvej	U	15,000	-	-	-
Kultur- og Fritidsudvalget					
Formidlings- og magasinbygning på Kløvervej 87B	U	5,500	-	-	-
Vojens Idrætshaller - Udskiftning af tag	U	-	0,800	-	-
Renovering af eksisterende svømmefaciliteter i Haderslev	U	-	3,000	-	-
Svømmefaciliteter Haderslev by	U	-	0,500	9,500	-
Anlægs- og facilitetspulje	U	2,000	2,000	2,000	2,000
Svømmefaciliteter Vojens	U	0,500	8,000	7,000	-
Teknik- og Klimaudvalget					
Østergade/Honnørkajen. Klargøring af grund samt etablering af udenomsarealer og pumpestation	U	1,200	-	-	-
Jomfrusti-projektet	U	30,381	32,000	32,250	23,860
Jomfrusti-projektet	I	-	-	-	-27,000
Naturprojekter og øget biodiversitet	U	0,500	0,500	-	-
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev fjord	U	3,000	3,000	3,000	-
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev fjord	I	-1,000	-1,000	-1,000	-
DK2020 projekter i ny klimaplan	U	3,000	3,000	3,000	-
Anlægsprojekt Gram	U	1,000	-	-	-
Flytning af driftsafdelingen	U	5,900	5,900	-	-
Broer og bygværker	U	2,700	3,800	2,700	-
Krydsningsheller og senere signalanlæg på Ribe Landevej	U	-	0,800	-	-
Tilgængelighedspulje	U	0,400	0,400	0,400	-
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	U	1,000	13,000	10,000	-
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	I	-	-3,050	-4,000	-
Pulje til realisering af trafiksikkerhedsplan	U	1,000	1,000	1,000	-
Oversvømmelsessikring af Fole	U	1,000	-	-	-
Senior- og Sundhedsudvalget					
Opførelse af 16 Ældreboliger på Højmarken i Gram	U	8,278	-	-	-
Servicearealer på Højmarken i Gram, indtægter	I	-0,600	-	-	-
Servicearealer på Højmarken i Gram, udgifter	U	2,000	-	-	-
Velfærdsteknologi til demensvenlige ældreboliger	U	1,600	-	-	-
Velfærdsteknologiske løsninger	U	1,000	1,000	1,000	-
Teknisk infrastruktur - ladestandere til elbiler	U	1,500	-	-	-
Økonomiudvalget					
Byudvikling	U	-	3,600	5,700	11,871
Erhvervsjord	U	6,000	6,000	5,000	-
Pulje til boligbyggemodning og salg af grunde	U	1,900	1,900	1,900	1,900
Pulje til boligbyggemodning og salg af grunde	I	-1,400	-1,400	-1,400	-1,400
Anlægstilskud til Brand og Redning Sønderjylland	U	1,400	1,400	1,400	1,400
Bygningsvedligeholdelse m.v.	U	28,430	28,300	28,300	28,300
Strategiske udviklingsplaner- og tiltag for Haderslev, Vojens og Gram.	U	3,000	5,000	5,000	-
Strukturelle ændringer på borgernære områder	U	-	1,125	10,000	-

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr)	U/I	2024	2025	2026	2027
Uudmøntet anlægspulje	U	-	29,650	19,000	110,969
Land- og Byudviklingsudvalget					
Borgerbudgettering i landdistrikterne	U	1,400	1,400	1,400	-
Landdistriktpulje	U	1,000	1,000	1,000	-
Område- og landsbyfornyelse	U	2,600	2,500	2,600	-
Forum Vøjens og Vision Gram	U	1,000	1,000	1,000	-
Borgerbudgettering Haderslev/Starup	U	1,000	1,000	1,000	-
Skrydstrup Kultur- og Fritidscenter	U	3,000	-	-	-
Nettoanlæg i teknisk budget inkl. Periodiseringer		146,689	172,500	148,750	151,900
Bruttoanlæg teknisk budget inkl. Periodiseringer		141,411	177,950	155,150	180,300

Bilag 3: Supplerende budget Anlæg – Oversigt over forslag til anlægsprojekter

(Beløb i mio. kr.)	U/I	2024	2025	2026	2027
Social- og Handicapudvalget					
Renovering af køkken og bad på værestedet Kolibrien	U	-	0,507	-	-
Fremtidsmulighederne for Hjortebro Værkstedet	U	-	-	7,000	8,000
Børne- og Familieudvalget					
Kapacitetstilpasninger på Louiseskolen - Scenarie 1 (tilbygning)	U	6,200	-	-	-
Kapacitetstilpasninger på Louiseskolen - Scenarie 2 (Pavillion)	U	5,100	-	-	-
IT Netværksetablering på skoler	U	0,854	-	-	-
Kultur- og Fritidsudvalget					
Kapacitetsudnyttelse på boldbaner ved HIC	U	0,700	-	-	-
Udvidelse af tribunekapacitet på Vojens Speedway Center	U	4,645	-	-	-
Vojens Speedway Center – nyt lys	U	12,000	-	-	-
Facilitetspulje – løbende opskrivning	U	0,250	0,275	0,300	0,325
Bispetrappen	U	1,100	-	-	-
Hegn omkring boldbaner	U	-	0,400	0,400	0,400
Svømmefaciliteter Haderslev by	U	-	-	-	80,000
Vojens Hallerne – ny brik/elektrisk låsesystem	U	0,250	-	-	-
Vojens Hallerne – udskiftning af CTS-styring i Frøs Arena	U	-	0,350	-	-
Renovering af to omklædningsrum i VBI's klubhus	U	0,850	-	-	-
Teknik- og Klimaudvalget					
Flytning af driftsafdelingen	U	-	7,700	-	-
Tilgængelighedspulje	U	-	-	-	0,400
Pulje til renovering af de 3 havne Haderslev, Aarøssund og Aarø	U	6,000	6,000	5,500	2,000
Nye threster til Aarø-færgen (fremdriftssystem)	U	0,800	1,800	-	-
Færgen, pulje til renovering og vedligeholdelse	U	0,500	0,500	0,600	0,600
Pulje til oprensning af sejlrønde Haderslev Inderhavn og fjord	U	-	2,000	10,000	10,000
Broer og bygværker	U	-	-	-	2,700
Pulje til trafiksikkerhed	U	-	-	-	1,000
Trafikplan for Haderslev by – pulje til realisering af indsatser	U	-	3,000	3,000	3,000
Cykelsti fra Uldal Nord langs Røddingvej til Ribevej	U	-	-	0,500	2,500
Flere synlige affaldsbeholdere i kommunens byer	U	-	0,200	-	-
Pulje til støtte til bygningsfornyelse i Haderslev by	U	-	1,500	1,500	1,500
Østergade/Honnørkajen. Klargøring af grund samt etablering af udenomsarealer	U	(1,200)	1,400	-	-
Færgen, overgang til batteridrift	U	-	-	-	11,500
PFAS og andre kemikalier	U	1,200	1,200	1,200	1,200
Nedlæggelse af overflødige brandhaner og ubenyttede nedlagte borer	U	-	0,500	0,500	0,500
Oversvømmelsessikring af Fole	U	-	2,500	4,000	-
Haderslev Dam og fjord	U	-	1,000	1,500	1,500
Klimaplan 2022-2050	U	-	-	-	3,000
Drikkevandsskove, pilotprojekt	U	-	2,500	2,500	2,500
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	U	-	-	-	7,000
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	I	-	-	-	-2,000
Senior – og Sundhedsudvalget					
Etablering af samlet tandplejeklinik	U	-	0,200	17,000	17,000
Udbygning af Sundhedscenter Haderslev - Nærhospital	U	-	-	9,000	-
Velfærdsteknologiske og digitale løsninger	U	-	-	1,000	2,000

(Beløb i mio. kr.)	U/I	2024	2025	2026	2027
Økonomiudvalget					
Erhvervsjord	U	-	-	-	5,000
Strukturelle ændringer på borgernære områder	U	-	-	-	10,000
Strategiske udviklingsplaner i Haderslev, Vojens og Gram	U	-3,000	-5,000	-5,000	-
Vækst- og udviklingsudvalget					
Strategiske udviklingsplaner i Haderslev	U	1,500	2,000	2,500	3,000
Turismeudvikling Aarø	U	0,800	8,300	24,600	16,300
Turismeudvikling Aarø	I	-	-6,000	-19,000	-15,000
Basen – Et oplevelsescenter i Skrydstrup	U	2,000	2,000	2,000	2,000
Land- og byudviklingsudvalget					
Område- og landsbyfornyelse	U	0,700	0,700	0,700	3,300
Borgerbudgettering i landdistrikterne	U	-1,400	-1,400	-1,400	-
Borgerbudgettering Haderslev/ Starup	U	-1,000	-1,000	-1,000	-
Strategiske udviklingsplaner i Vojens og Gram	U	3,000	4,000	4,000	4,000
Forum Vojens og Vision Gram	U	-	-	-	1,000
Landdistriktpulje	U	-	-	-	1,000
Supplerende budget – Nettoanlæg, I alt		41,849	37,132	72,900	187,225
Supplerende budget – Bruttoanlæg, I alt		41,849	43,132	91,900	204,225

* Bruttoanlæg er de samlede anlægsudgifter uden udgifter til ældreboliger.